

**LİSE 1.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK
DÜZEYLERİ İLE SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİNİN
BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

98889

Tarık SEKMENLİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

**T.C.
İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav
Yönergesinin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı
İçin Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.**

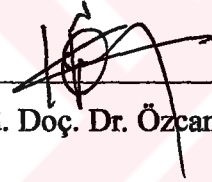
[Signature]

**Malatya
2000**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü' ne,

Bu Çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalında BİLİM UZMANLIĞI olarak kabul edilmiştir.

Başkan :
Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

Üye :
Yrd. Doç. Dr. Özcan SEZER (Danışman)

Üye :
Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜVEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2000

Prof. Dr. Mahmut TANDOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmada, lise 1. sınıf öğrencilerin önce sürekli kaygı düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı, daha sonra ise öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve sürekli kaygı düzeyleri bazı değişkenlere göre karşılaştırılarak incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 1998-1999 eğitim ve öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan sosyo ekonomik düzeyleri açısından birbirine yakın resmi ve genel liseler arasından tesadüfi yöntem ile seçilen beş lise (Malatya Lisesi, Org. Eşref Bitlis Lisesi, Kubilay Lisesi, Gazi Lisesi ve Sümer Lisesi) ve bu liselerin lise 1. sınıfında okuyan 321' i kız ve 542'si erkek toplam 863 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan mesleki olgunluk ve sürekli kaygı kavramlarını ölçmek üzere "Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Sürekli Kaygı Envanteri" kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin cinsiyetleri, algıladıkları başarıları, lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlar, anne-babanın eğitim düzeyi, sahip oldukları sosyo-ekonomik düzeyleri gibi bağımsız değişkenleri belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ve öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarını ölçmek için "Ana-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Toplanan verilerin değerlendirilmesinde, pearson momentler çarpım korelasyon katsayıları, tek yönlü varyans analizi ve t- testi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

1) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

2) Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlerce karşılaştırılması sonucunda,

a) Mesleki olgunluk düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farkın bulunduğu, bu farkın da kızlar lehine olduğu,

b) Algıladıkları başarılarına göre başarı düzeyleri arttıkça mesleki olgunluk düzeylerinin arttığı,

c) Lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre mesleki olgunluk düzeylerinin Fen alanını seçenlerde Türkçe-Matematik ve Sosyal alanlarını seçenlere göre yüksek olduğu,

d) Anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe mesleki olgunluk düzeylerinin arttığı,

e) Öğrencinin algıladığı ana-baba tutumları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın da demokratik tutum gösteren ana-babaların çocuklarının mesleki olgunluk düzeylerinin yükseldiği yönünde olduğu bulunmuştur.

f) Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır.

3) Öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda,

a) Sürekli kaygı düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farkın bulunduğu, kızların erkeklere göre yüksek sürekli kaygı düzeyine sahip olduğu,

b) Algıladıkları başarı düzeyleri arttıkça öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı,

c) Lise 2. sınıfta seçmeyi düşündüğü alanlara göre öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri Fen alanını seçenlerde Türkçe-Matematik ve Sosyal alanlarını seçenlere göre düşük olduğu,

d) Anne-babanın eğitim düzeyleri arttıkça öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı,

e) Öğrencinin algıladığı ana-baba tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın da demokratik tutum gösteren ana-babaların çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı ve otoriter tutum gösteren ana-babaların çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin ise yüksek olduğu,

f) Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı bulunmuştur.

Bu araştırmada, yukarıda belirtilen yargılara dayanılarak şu öneriler geliştirilmiştir.

1)Bu araştırmada, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu nedenle okullarda öğrencilerin karar verme becerilerini arttırıcı rehberlik çalışmaları yapılabilir. Mesleki olgunluk ve sürekli kaygı arasındaki ilişkinin başka ne gibi değişkenlerden kaynaklandığı ve farklı gruplarda etki edip etmediği araştırılabilir.

2)Araştırmada, öğrencilerin sahip oldukları sürekli kaygı düzeylerinin envanterde kabul edilen sınırların üstünde olduğu bulunmuştur. Bu durum öğrencilerin ruh sağlığını tehdit edici bir belirti olarak algılanabilir. Bu nedenle öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin nedenlerini açığa çıkaran araştırmalar ve sürekli kaygı düzeylerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

3)Araştırmada, öğrencilerin belli mesleki olgunluğa ulaşmış olmalarına karşılık bu düzeyin yetersiz olduğu ve öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin de yüksek bulunmasının öğrencilerin mesleki ve kişisel rehberliğe olan ihtiyacının bir belirtisi olarak algılanmalıdır. Bu sebeple okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerine ve bu alanda çalışacak olan elemanların istihdamına önem verilmelidir.

4)Öğrencilerin ana-baba tutumlarının özellikle demokratik tutumun mesleki olgunluk ve sürekli kaygı üzerinde olumlu etkisi bulunmuştur. Bu sonuç dikkate alınarak okullarda ana-baba tutumlarına yönelik ailelere eğitim seminerleri verilebilir.

5)Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmak için grup rehberliği programları uygulanabilir, çevredeki meslek imkanlarını tanıtmak, kendini değerlendirmek amacı ile meslek inceleme yaşıntısı vb. çalışmalar üzerinde durulabilir. Ayrıca okullarda rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) Fen alanlarını seçen öğrencilere göre

Türkçe-Matematik ve Sosyal alanlarını seçen öğrencilerin mesleki olgunluklarını geliştirici ve sürekli kaygıyı azaltıcı faaliyetlere daha fazla yer verebilirler.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar.....	x
ÖNSÖZ.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Mesleki Gelişim Kuramları.....	13
A)Ginzberg'in Süreç Kuramı.....	14
B)Super'in Kavramsal Modeli.....	17
Mesleki Olgunluk Kavramı.....	21
C)Diğer Kuramlar.....	23
Çeşitli Psikoloji Yaklaşımlarına Göre Kaygı Kavramı.....	25
Problem Cümlesi	30
Alt Problemler.....	30
Denenceler.....	32
Sayıtlar.....	33
Sınırlılıklar.....	33
Tanımlar.....	34
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	36

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR.....	38
A)Mesleki Olgunluk İle İlgili Araştırmalar.....	38
I. Mesleki Olgunluk İle İlgili Yurt Dışında yapılan Araştırmalar.....	38
II. Mesleki Olgunluk İle İlgili Ülkemizde yapılan Araştırmalar.....	43
B)Sürekli Kaygı İle İlgili Araştırmalar.....	53
I. Sürekli Kaygı İli İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	53
II. Sürekli Kaygı İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar.....	56

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	59
Evren ve Örneklem.....	59
Veri Toplama Araçları.....	61
A) Mesleki Olgunluk Ölçeği.....	61
B) Sürekli Kaygı Envanteri.....	63
C) Kişisel Bilgi Formu.....	66
D) Ana-Baba Tutum Ölçeği.....	68
Verilerin Toplanması.....	69
Verilerin İstatiksel Analizi.....	70

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	72
1.0. Lise 1. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk ile sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi.....	72

2.0. Lise 1. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi.....	74
2.1. Lise 1. sınıf öğrencilerin cinsiyetlerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	74
2.2. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları başarılarına göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	75
2.3. Lise 1. sınıf öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	78
2.4. Lise 1. sınıf öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	81
2.5. Lise 1. sınıf öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	84
2.6. Lise 1. sınıf öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	87
2.7. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	89
3.0. Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi.....	93
3.1. Lise 1. sınıf öğrencilerin arasında cinsiyetlerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	93
3.2. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları başarılarına göre sürekli kaygı düzeyleri.....	94
3.3. Lise 1. sınıf öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre sürekli kaygı düzeyleri.....	97
3.4. Lise 1. sınıf öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	100
3.5. Lise 1. sınıf öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	103
3.6. Lise 1. sınıf öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	106
3.7. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre sürekli kaygı düzeyleri.....	109

BÖLÜM V

TARTIŞMA ve YORUM.....	114
1.0. Lise 1. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk ile sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi sonucu elde edilen bulgunun tartışma ve yorumu.....	114
2.0. Lise 1. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi sonucu elde edilen bulguların tartışma ve yorumu.....	116
2.1. Lise 1. sınıf öğrencilerin cinsiyetlerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	116
2.2. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları akademik başarılarına göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	117
2.3. Lise 1. sınıf öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	118
2.4. Lise 1. sınıf öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	119
2.5. Lise 1. sınıf öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	120
2.6. Lise 1. sınıf öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	121
2.7. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre mesleki olgunluk düzeyleri.....	122
3.0. Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi sonucu elde edilen bulguların tartışma ve yorumu.....	123
3.1. Lise 1. sınıf öğrencilerin arasında cinsiyetlerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	124
3.2. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları akademik başarılarına göre sürekli kaygı düzeyleri.....	125
3.3. Lise 1. sınıf öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre sürekli kaygı düzeyleri.....	125
3.4. Lise 1. sınıf öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	127
3.5. Lise 1. sınıf öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	128

3.6. Lise 1. sınıf öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri.....	129
3.7. Lise 1. sınıf öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre sürekli kaygı düzeyleri.....	130

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	132
KAYNAKÇA.....	136
EKLER.....	153
1) Mesleki Olgunluk Ölçeği.....	154
2) Sürekli Kaygı Envanteri.....	159
3) Kişisel Bilgi Formu.....	160
4) Ana-Baba Tutum Ölçeği.....	163
5) İzin Belgesi	168

TABLOLAR

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Örnekleme Katılan Okulların Genel Mevcudu ve Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Dağılımı.....	60
2. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı Sonucu.....	73
3. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımı Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu.....	75
4. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Sayısal Dağılımı Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	76
5. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	77
6. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	78
7. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sayısal Dağılımı Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, Standart sapmaları.....	79
8. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	80
9. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	81
10. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, Standart sapmaları.....	82

11. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	83
12. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	84
13. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, Standart sapmaları.....	85
14. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	86
15. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	87
16. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, Standart sapmaları.....	88
17. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerinin Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	89
18. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sayısal Dağılımı Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, standart sapmaları.....	90
19. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	91
20. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	92
21. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımı Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu.....	94

22. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Sayısal Dağılımı Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....	95
23. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	96
24. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	97
25. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sayısal Dağılımı sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, Standart sapmaları.....	98
26. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	99
27. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	100
28. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, Standart sapmaları.....	101
29. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	102
30. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	103
31. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, Standart sapmaları.....	104
32. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	105
33. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	106

34. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları.....107
35. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerinin Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....108
36. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....109
37. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sayısal Dağılımı Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, standart sapmaları.....110
38. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....111
39. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....112

ÖNSÖZ

Meslek seçimi, bireyin çeşitli meslekler arasında en iyi yapacağını düşündüğü faaliyetleri içeren ve kendisine en üst düzeyde psikolojik ve ekonomik doyum sağlayacağına inandığı bir alana yönelmesidir. Günümüzde meslek seçimi bireylerin karşılaştığı önemli sorunlarından biridir.

Bu araştırma, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında bir ilişkinin var olup-olmadığını, öğrencilerin mesleki olgunluk ve sürekli kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler karşısında farklılaşp-farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır.

Araştırmanın uygulandığı, Org. Eşref Bitlis Lisesi, Sümer Lisesi, Gazi Lisesi, Malatya Lisesi ve Kubilay Lisesi İdareci, Öğretmen ve Rehber öğretmenlerine göstermiş oldukları ilgi ve yardımlardan dolayı teşekkür ederim.

Lisans ve Yüksek lisans öğreniminde bilgilerinden yararlandığım Hocam Prof.Dr. Mustafa KILIÇ ve Yrd. Doc. Dr. Mehmet GÜVEN'e, araştırmanın bütün safhalarındaki katkılarıyla çalışmalarına destek olan Danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Özcan SEZER, istatistiksel işlemler konusunda görüş ve önerilerinden yararlandığım hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa AKDAĞ ve Yrd. Doç. Dr. Saim YOLOĞLU' na sonsuz teşekkürlerimi belirtmek isterim.

Çalışmalarım sırasında uygulanan testlerin değerlendirmesinde bana yardımcı olan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü 4. Sınıf öğrencisi Bünyamin GÜMÜŞ ve çalışmalarımın tüm aşamasında desteğini esirgemeyen eşim Güliz SEKMENLİ' ye şükran borçluyum.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, denenceler, sayılılar, sınırlılıklar, tanımlar, problemin önemi ve gerekçesine yer verilmiştir.

Problem Durumu

Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetleri tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de eğitim sürecini oluşturan temel alanlardan biridir. Bu alan eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Rehberlik "Bireyin kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitesini geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlardır (Kepçeoğlu, 1992; s.11,31).

Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin faaliyet alanı yaşamın tamamını kapsamaktadır. Ülkemizde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin en açık şekilde görüldüğü yer eğitim sistemidir. Bu açıdan bakıldığında, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin eğitim sistemi içerisinde yoğunlaştığı problem alanları üç farklı kategoride toplanmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; a) Mesleki Rehberlik b) Eğitsel Rehberlik c) Kişisel Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleridir (Özoğlu, 1997;s.93).

Ülkemiz son yıllarda çok hızlı bir ekonomik yapı değişikliği ve sanayileşme sürecine girmiştir. Bu yeni yapılanma geçmiş zamana göre yeni mesleklerin ortaya çıkmasına ve mevcut mesleklerin sayısının artmasına neden olmuştur. Bu durum, bireyin yapacağı meslek seçimini

etkilemektedir. Meslek seçimi, insanın yaşamında çok önemli bir olaydır. Meslek seçerken insan belli bir yaşam tarzının yanında sosyal bir çevre ve çalışma ortamının avantaj ve dezavantajlarını da seçmiş olmaktadır. Bireyin yetenek ve isteklerine uygun meslek seçmesi, hem onun mutluluğunu sağlaması hem de ülke ekonomisine katkıda bulunması açısından çok önemlidir. Bireyin seçtiği meslek, onun tüm yaşamını ve mutluluğunu etkiler. Çünkü, meslek seçimi bireyin gelecekteki yaşam biçimini, evleneceği kişiyi, arkadaşlarını, çocuklarını yetiştirme biçimini, oturacağı yeri vb. 'de belirlemiş olacaktır. Çevremizde işinden memnun olmayan, sık sık iş değiştiren, hangi işin, hangi eğitimi gerektirdiğini bilmeyen insan sayısının çok oluşu, meslek seçiminin birey ve toplum açısından taşıdığı önemi göstermektedir. Yine günümüzde çocukların büyük bir kısmı, anne ve babalarının meslekleri hakkında tam ve kesin bir bilgiye sahip değildirler. Çocukların çoğu ebeveynlerinin ne ürettiğini bilmedikleri gibi, hangi maddeyi nasıl işlediklerini de bilmemektedir. Meslek sahibi bir kişi belirli bir işin, belli bir bölümünden anlayan ve yalnız onu yapan kişi haline gelmektedir. Bu da uzmanlaşma adını alan yepyeni bir durum ortaya çıkarmaktadır. Uzmanlaşmanın ortaya çıkmasıyla meslek sayısında büyük bir artış olmuş, meslekler dünyası çeşitlilik kazanmıştır (Razon, 1982; s.78-82).

Bireyin yaşamı boyunca hem mutlu hem de verimli olabileceği bir mesleği seçmesi gerektiği herkesin paylaştığı genel bir düşüncedir. Bunun gerçekleşmesi, bireyin kendi ilgi ve potansiyeline uygun bir meslek seçebilmesi ile mümkün olabilmektedir. Literatürde meslek seçimi, "Girilmek istenen (tercih edilen) meslekler arasından, girme olasılığı en yüksek olana yönelme" olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2000; s. 5).

Okullarda yapılacak olan mesleki rehberlik etkinliklerinin, çocukların bazı yeteneklerinin erken yaşlarda ortaya çıkarması nedeni ile mümkün olduğu kadar erken yaşlarda başlatılması gerekmektedir. Meslek seçme ve yöneltme faaliyetlerinin sadece sekiz ve dokuzuncu sınıflara özgü bir iş olarak ele alınmamalıdır. Bu kararın değişebileceği de dikkate alınmalıdır. Bu amaçla mesleki yöneltme faaliyetlerinin "sürekliliği" olan bir plan dahilinde ele alınması gerekmektedir (Özgül, 1998;s.361). Toplumun kalkınmasına temel olmak üzere hazırlanması gereken mevcut insan kaynaklarının planlanmasında; bireylerin toplumsal ihtiyaçlara ve özellikle ilgi ve yeteneklerine göre en verimli bir şekilde kullanımı için meslek seçimine önem verilmelidir (Yeşilyaprak, 1986;s.28-29). Bireyin meslek kararının kendisinin ilgi, yetenek, değerlerine ve çevresel şartlarına uygun olmayan yönde vermiş olması halinde, bireyi ve dolaylı olarak da içersinde bulunduğu toplumu olumsuz yönde etkileyebilecektir. Bu da bireyin mutsuzluğuna ve sosyal uyumunun bozulmasına neden olacaktır. Bireylerin sağlıklı bir meslek kararı vermeleri iyi bir yönlendirmeye mümkün olacaktır. Bu da eğitim sistemi içersindeki mesleki rehberlik hizmetiyle mümkündür.

Bugün meslek seçimi, yaşamın belli bir döneminde alınan bir karar değil pek çok değişkenin etkilediği bir süreç olarak yorumlanmaktadır. Mesleki rehberlik ise günümüzde artık yalnızca bireyin meslek seçimine yardım niteliğinde düşünülmemektedir. Mesleki rehberliği Super; Bireyin bir devamlılık boyutu üzerinde bir dizi kararları alması ve bir dizi seçimler yapması için bireye verilen gelişimsel bir yardım süreci olarak tanımlamaktadır (Akt.Ülkü, 1976;s.53).

Mesleki rehberlik; bireyin kendisi yani yetenekleri , ilgileri ve diğer özellikleri ile çevresindeki eğitim ve mesleki seçenekleri hakkında gerçeğe uygun bilgilere sahip olması ve bu iki alandaki bilgileri

değerlendirip doğru bir tercih yapmasına yardımcı olma hizmetlerini kapsamaktadır. Bireyin kendisine en uygun mesleği seçmesine yardım etmek, meslek seçimi sırasında karşılaşılabileceği güçlükleri azaltmak ya da gidermek, iş hayatına atılmasını kolaylaştırmak için yapılan tüm çalışmalar mesleki rehberlik hizmetlerinin kapsamına girmektedir (Yeşilyaprak, 1986; s.31).

Bireyin sağlıklı karar vermesi için öncelikle kendisini tanıması ve çevresindeki imkanları değerlendirebilmesi sadece mesleki rehberlik hizmetleri ile mümkün olabilmektedir. Bireyin yanlış meslek seçmesini önlemek, özelliklerine uygun mesleğe girmesini sağlamak için, kendisini ve meslekleri tanımasına olanak veren fırsatları ortaya koymak gerekir. Bu fırsatları tek başına ailenin ya da bireyin karşılaması mümkün görünmemektedir (Razon, 1983;s.36). Böyle bir durumda gençlere yönelik mesleki rehberlik hizmetinin profesyonel anlamda yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde mesleki rehberliğe duyulan ihtiyacın belirlenmesine yönelik çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

Uysal (1970), Kuzgun (1982), İzci (1986), Akdemir (1986), Coştur (1989) ve Eker (1990)' in araştırma bulguları; bireylerin kendi ilgi ve yeteneklerine uygun olan meslekleri seçmediklerini, daha çok toplumsal faktörlerin etkisinde kalarak tercih yaptıklarını, yine öğrencilerin ilgi, yeteneklerini ve çevrelerindeki imkanları daha iyi tanımaları için mesleki rehberliğe gereksinim duyduklarını ortaya koymaktadır.

Köknel (1976) hızla kalkınmakta olan ülkemizde gençlerin ilgi, başarı ve kabiliyetlerine göre bir üst öğrenime hazırlanmadıklarını, lise

mezunu gençlerin aldıkları öğretimin onların iş hayatında gerekli olan bilgi ve özellikleri veremediğini ifade etmektedir.

Üniversite sınavını kazandığı halde, bölümünden memnun olmayan ve tekrar öğrenci seçme sınavına girip bölüm değiştirmek isteyenlerin oranı azımsanmayacak kadar büyük bir kitleyi oluşturmaktadır. Bu durum Karadeniz (1976), Taşçı (1985), Ekşi (1986), Kuzgun (1994) ve Hesapçioğlu ve Dardağan (1997)'nin yaptıkları araştırma bulgularıyla gözler önüne serilmektedir.

Ekşi (1982), 1975-1976 öğretim yılında İstanbul Üniversitesinde yaptığı araştırmada, öğrencilerin %40'nın istedikleri ve kendileri için bir amaç olan fakültelere girdiklerini, %60'nın ise rastgele tercih yaptıklarını saptamıştır. Araştırmacı, bireylerle tek tek yaptığı görüşmelerde istemediği bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin isteksizlik, ders çalışmama, uyumsuzluk ve ruhsal kaynaklı şikayetleri olduğunu saptamıştır. Aynı çalışmada, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olmayan mesleklere girdikleri de gözlenmiştir. Gençler toplum tarafından önemsenen meslekleri işaretlemesi konusunda adeta zorlanmaktadırlar. Giriş sınavlarında, bazı bölümleri kazanmış olmak (Tıp ve Mühendislik) adeta kutlanacak bir olay olarak algılanmaktadır. Çoğu kez gerek gencin kendisi, gerek anne-babası ve çevresinin gencin eğitimi ve ileride çalışacağı mesleğin gerektirdiği niteliklere yatkın olup olmadığını, bunu kaldırıp kaldıramayacağını göz önüne almadıkları görülmektedir (Ekşi, 1982; s.346).

Gökçe (1984) 15-18 yaşlar arasındaki gençler üzerinde yapmış olduğu çalışmasında, ergenlerin geleceğe yönelik endişelerini şu şekilde özetlemektedir; a) Üniversiteye girememe %44, b) İşsizlik %23, c) Meslek edinmemekteki güçlükler %20' dir.

Köknel, ülkemizde belli bir işte çalışanların %40'nın başka bir mesleğin özlemini çektiğini ifade etmektedir. Yine liseli öğrencilerin seçecekleri meslekle ilgili beklentilerden ve kendi ilgi ve yeteneklerinden habersiz olarak seçim yapmakta olduklarını, bunun sonucunda da üniversiteye giren gençlerin %52'sinin girdikleri daldan memnun olmadıklarını vurgulamaktadır (Akt.Okutan, 1993; s.21-22).

Ülkemizde diplomalı işsizlerin oranının her geçen gün artmakta olduğu, eğitim sürecindeki gençlerin öğrenimlerini tamamladıktan sonra iş bulamama endişesiyle karşı karşıya oldukları, bunun sonucunda gençlerin stres içine girdikleri, eğitimde mesleki yönlendirmenin yetersizliğinin de işsizliğin bir başka nedeni olduğu vurgulanmaktadır (Armağan, 1999;s.12).

Toplumdan gelen talebe göre üniversitelere daha fazla öğrenci alınması, mezun olduktan sonra aldığı eğitime paralel olarak bir işe girme garantisinin bulunmaması, gençliği olumsuz yönde etkilemekte ve gençlerde gelecek endişesi doğurmaktadır. Özellikle iş bulma garantisinin az olduğu bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin gelecek endişesini daha fazla olduğu görülmektedir (Korkmaz, 2000;s.45).

Üniversite sınavını kazandığı halde, tekrar öğrenci seçme sınavına girerek bölüm değiştirmek isteyenlerin oranı her yıl kazananların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı yıllara ve öğrenim durumuna göre başvuran ve yerleşen aday sayılarına ilişkin istatistiki bilgilere bakıldığında örneğin, 1996 yılında toplam 1398768 kişinin sınava girdiği bunlardan 412207 kişinin sınavı kazandığı, üniversite sınavına başvuranlar içinden 225482 kişinin daha önce bir üniversitenin herhangi bir programına yerleştirilmiş olduğu halde tekrar sınava girdiği ve bunların 81294' nün sınavı kazanarak bölüm değiştirdikleri görülmektedir (ÖSYM, 1997).

1988-1992 yılları arasında 31 üniversiteye öğrenci seçme sınavını kazanarak giren öğrencilerden ilk üç tercihlerinden birini kazananların, tüm üniversitelere ait ortalamalarının % 14 olduğu saptanmıştır. İlk üç tercihin gerçekten istenilen bölümler olduğu varsayıldığında geriye kalan %86'lık gibi büyük bir çoğunluğun istemediği bölümlerde öğrenim gördüğü ortaya çıkmaktadır (Hesapçıoğlu ve Dardağan, 1997;s.147-148).

Buraya kadar olan araştırma bulguları ve istatistiki bilgiler, gençlerimizin yeteri kadar mesleki rehberlik faaliyetinden yararlanamadıklarını ve mesleki rehberliğe olan ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır.

Bireylerin yapacağı mesleki tercihin lise son sınıfta yapılması durumunda geç kalınabileceği, meslek seçimi ile ilgili faaliyetlerin daha önceki sınıflarda başlatılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Bu durumda yapılacak mesleki yönlendirmenin en uygun olarak ne zaman başlayabileceği sorusu akla gelmektedir. Konuyla ilgili literatüre bakıldığında çeşitli yazarların görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

Eralp (1977) ilkokuldan üniversiteye doğru olan süreçte 12 yaşından itibaren öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre ayıklanması gerektiğini, bunun yapılmaması durumunda, işsiz üniversiteli kişi sayısının artacağını belirtmektedir.

Özyürek, altı ve 11. sınıfa kadar olan süreç içerisinde, bireylerin sahip oldukları ilgi ve yeteneklerin sıklıkla değişebileceğini, alan seçiminin dokuzuncu sınıfta başladığı bir eğitim sistemi içerisinde ergenin sıklıkla değişen ilgilerinin ancak yaşantı geçirmekle sabitleneceğini belirtmektedir. Yazar, dokuzuncu sınıfta yapılacak alan

seçimi ile yetinilmemesi gerektiğini , daha çocuğun ilk yıllarından itibaren meslek seçimine ilişkin seçim sorumluluğunun hissettirilmesinin gerektiğini önemle vurgulamaktadır (Özyürek, 1992;s.19,22).

Ortaokul yıllarında çocuklar her iş ve meslek için gerekli olan beden, kişilik, yetenek, ilgi ve ihtiyaç gibi gerekli psikolojik gereksinimler ile bir mesleğe hazırlanmak için gerekli olan eğitim ve deneyimin önemini görmeye başlamaktadırlar. Mesleki rehberlik açısından yedi ve sekizinci sınıfları büyük bir önem taşımakta ve bu önem daha çok psikolojik yönden kaynaklanmaktadır. Çocukların fantezilerden sıyrılarak mesleklere karşı geliştirdikleri gerçekçi ilgileri bu sınıf ve yaşlarda başlamaktadır. Çocukların mesleklere karşı ilgisi 14 yaşlarında yoğunlaşarak artmaktadır. Ergenlik çağında ilgiler, devamlı bir değişme ve gelişme halindedir. Tan 1974' de, Ankara Namık Kemal Ortaokulunda yaptığı çalışmasında, öğrencilerin altı ay ara ile saptanan meslek tercihleri arasında değişiklik olduğunu saptamıştır. Mesleki tercihlerdeki değişme oranlarının en yüksek olduğu yaşların 13, 14 ve 15 olduğunu, ilgilerdeki bu akışkanlığın özellikle 18 yaşına kadar devam edebileceğini vurgulamaktadır (Tan, 1992;s.135-136).

Hoose ve ark. (1973) ile Zunker (1989), bireylerin temel eğitim döneminde gerçekleştirecekleri mesleki gelişim görevlerinin, mesleki gelişim sürecinin sonraki aşamalarını etkilemede büyük bir öneme sahip olduğunu araştırma bulgularıyla ortaya koymaktadırlar (Akt.Yeşilyaprak, 1997;s.98-99).

Super'e göre; Araştırma dönemi olan 14-24 yaş diliminin ilk yılları kişinin ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini tanıdığı ve benlik tasarımını geliştirdiği bir dönemdir. Bu dönem içinde gençten meslek alanları arasından bir veya bir kaçına yönelerek meslek tercihlerini billurlaştırması beklenir. Genellikle 14-18 yaşlarını kapsayan bu

dönemde ergenlerin meslekleri, düzey ve alanlarını dikkate alarak incelemeleri, birçoklarını eleyerek seçenek sayılarını azaltmaları gerekmektedir. Böyle bir dönemde genç genellikle bir veya birkaç meslek alanına yönelmekte fakat özel bir meslek adının belirlenmesi beklenmemektedir. Tercihler başlangıçta çok genel ve bulanık olabilir. Ancak ergenin kendisi ve çevresi ile ilgili bilgisinin artmasıyla daha tutarlı tercihler yapması mümkün olacaktır (Akt.Kuzgun, 1986;s.217).

Özyürek (1992)' e göre; bugün meslek seçimi, daha kompleks bir olgu haline gelmiştir. Birey kendisine en uygun mesleği seçmek isterken, artan meslek çeşitliliği ile birlikte, aynı zamanda hem meslek seçme hem de kendini tanıma konusunda çelişkiler ve kararsızlıklar içersine düşebilmektedir.

Bu kadar çok çeşitli mesleğin olduğu günümüzde, bireyin meslek seçiminde kararsızlık içersine düşmesi normal görülmektedir. Bireyin isabetli karar verebilmesi önemlidir. Bu nedenle bireyin mesleki kararlılık düzeyinin bilinmesine gerek vardır. Mesleki kararlılığın düzeyini belirlemede, mesleki olgunluk ölçümlerinden yararlanılır. Meslek seçimi ile ilgili en önemli gelişim görevi; bireyin hem kendisini hemde çevresindeki fırsatları açık bir şekilde tanıması, böylece gerçekçi, akılcı ve tutarlı bir karar verebilmesidir. Kuşkusuz bu noktaya birdenbire gelinmemektedir. Bireyin, bu sonuca ulaşması için geçirdiği aşamalar, onun meslek olgunluk düzeyini de göstermektedir. Bireyin mesleki olgunluk sürecinde bulunduğu düzey, onun bağımsız karar verme gücünü de göstermektedir (Bilgin, 1995;s.124-125). Bir mesleği seçme durumu ile karşı karşıya kalan bireyin kararsızlık yaşaması doğal görülmektedir. Çünkü, birey bir yandan meslek seçimi kararını oluştururken, diğer yandan da ergenlik dönemine özgü yaşantılarla karşı karşıyadır. Birey, mesleki tercihini belirleme çağına geldiği halde bunu yapamıyorsa o zaman "kararsızlık"tan söz edilebilir. Bu kararsızlık sürecinin

beklenilenden uzun sürmesi halinde bireyin yaşayacağı kaygı düzeyi ve süresinin giderek artacağı açıktır.

Meslek seçeneklerinden birinde karar verememe durumu çeşitli nedenlerle olabilmektedir. Kuzgun' a göre bunlar şu şekilde özetlenebilir:

1) Bireyin ilgi ve yetenekleri ayrışmamış olabilir. Yetenek ve ilgilerin ayrışabilmesi için kişinin çeşitli yaşantılara açık olması gerekmektedir.

2) Bireyin kronik kararsızlığı, yani bir kimsenin var olan meslek seçeneklerinden hiç birini benlik tasarımına uygun bulamamasından kaynaklanmış olabilir. Benlik ile ideal benlik arasındaki farkın artmasıyla, kişideki uyumsuzluk ve kendinden hoşnutsuzluk artmakta, kişi kendine uygun bir meslek bulamamaktadır. Bireyin, meslek seçimine ilişkin planlamaya hazır oluşu, hedeflerin ve değerlerin tutarlı olmasını gerektirir. Bir hedef sisteminin olmayışı ise kararsızlığa yol açmaktadır.

3) Kararsızlığın bir diğer nedeni kişinin istekleri ile yakın çevresinin, özellikle ana ve babasının isteklerini uzlaştıramamasından kaynaklanan, bir tür yaklaşma-uzaklaşma çatışmasından ileri gelebilmektedir (Kuzgun, 1986;s.218-222).

Krutesky de geleceği konusunda seçim yapamayan öğrencilerin kaygı içersinde olabileceğini, bunun da hem birey için hem de toplum için bir sorun oluşturabileceğini belirtmektedir (Akt.Otrar, 1997;s.13).

Goodstein, kaygıyı gerçekte nötr bir uyarıcıya öğrenilmiş veya kazanılmış bir duygusal tepki olarak tanımlarken hatalı meslek seçimi davranışını da, temeli kaygı olan iki genel nedene bağlamaktadır.

Bunlardan birinci neden, bireylerin meslek planlarını formüle etme ve bunu gerçekleştirme konusunda gerekli olan bilgiyi edinmek için yeterli fırsat bulamamalarıdır. Bunun sonucunda, bireyler planlarını gerçekleştirme konusunda başarısız olmaktan kaynaklanan kaygı duyabileceklerdir. İkinci neden ise, kaygının engelleyici etkileri nedeniyle fırsatları kullanamama veya gerekli mesleki bilgiyi toplayamamadır. Görüldüğü üzere, bireylerin uygun ve yeterli meslek seçimi tepkilerini verememelerinin nedeni fırsatların olmayışı değildir. Kimileri için meslek kararını verme, kaygının aşırı düzeyde artmasına neden olabilmektedir. Goodstein, kaygının ebeveynlerinden bağımsız hale gelme veya onları hesaba katmama anlamına gelebildiğini veya bireylerin henüz hazır olmadıklarını hissettikleri meslek veya iş alanına girmekten kaynaklandığını belirtmektedir. Ergenler ve genç yetişkinlerin meslek seçimlerinde güçlü toplumsal baskılar altında bulunması nedeniyle, yaşadıkları kaygıyı kontrol altına almalarının bir yolu ise güç bir karar olan meslek kararını vermektir kaçınmaktır (Çev. Akkoyun, 1982;s.158).

Günümüzde çocukların meslekleri gözlemleyerek tanıma olanaklarının azalması da meslek seçme işlemini güçleştirmektedir. Demokratik toplum yaşamının bir gereği olan bireyin seçme özgürlüğü ve geleceğini tayin etme hakkı, onun ilgi, yetenekleri ve değerleri doğrultusunda bir meslek seçimi yapmasını önemli hale getirmektedir. Kendi geleceğini belirleme özgürlüğü bireye aynı zamanda kararın sonuçlarını kabullenme sorumluluğunu yüklemektedir. Bu sorumluluğu yüklenme, bireyde varoluş kaygısı denilen bir tür bunalıma yol açabilmektedir (Kuzgun, 1994;s.51).

Bireyin vereceği mesleki karar, gelişimsel bir süreci içermektedir. Bu süreç içerisinde, bireyin yerine getirmekle yükümlü olduğu bazı gelişimsel görevler bulunmaktadır. Bu görevleri içeren

tutum ve davranışlar her toplumda farklılık gösterebilmektedir. Bireyin, bu görevleri yerine getirmiş olması, onun gerekli görülen mesleki olgunluğa sahip olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Leong ve Morris, olgun mesleki kimlikler gösteren kimselerin daha az kaygılı, belirsizliğe daha dayanıklı olup akılcı bir karar verme biçimi kullandıklarını bildirmektedirler (Akt.Bilgin, 1995;s.125). Mesleki karar verme aşamasında olup gelişimsel görevlerini yeterince yerine getirememiş bir bireyin bocalama ve kararsızlık içersinde olması kaçınılmaz olacaktır.

Super (1957) mesleki gelişimin doğasında kişiliğin rolüne dikkat çekmekte ve kuramsal olarak mesleki tercihler ile kişilik arasında anlamlı bir ilişkinin mümkün olduğundan söz etmektedir.

Super'e göre bireyin mesleki örüntüsü (pattern) ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, bireyin zihinsel gücü, kişilik özellikleri ve karşılaştığı fırsatlarla belirgin bir biçim alır. Bireyin mesleki gelişiminde sahip olduğu yetenek, ilgi ve benlik tasarımı önemli bir rolü bulunmaktadır (Akt. Kepçeoğlu, 1992;s.62).

Kaygı, stres yaratan durumların yarattığı üzüntü, tehdit edici algılama ve gerginlik gibi hoş olmayan, duygusal ve gözlenebilir tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Kaygının iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan durumluk kaygı, durumdan duruma yoğunluğu değişen, sürekli olmayan durumlara bireyin gösterdiği duygusal tepkilerdir. Sürekli kaygı ise stres yaratan durumun tehlikeli ya da tehdit edici olarak algılanması ve bu tehditlere karşı durumluk tepkilerin sıklığının ve yoğunluğunun artması ve süreklilik kazanması durumudur. Sürekli kaygı bireyler arasında farklılıklar gösteren bir kişilik özelliğidir (Özgüven, 1994;s.322-324). Bu bilgilerin ışığında bu çalışmada, lise 1. sınıf öğrencilerin sürekli

kaygı düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre durumları araştırılmak istenmiştir.

Ülkemizde mesleki olgunluk ve sürekli kaygıyla ilgili yapılan çalışmaların literatür taramasında, böyle bir ilişkiyi saptamaya yönelik bir çalışmanın olmaması ile üzerinde araştırma yapılması düşünülen öğrenci grubunun bir karar verme durumunda olması, böyle bir çalışmanın yapılması gereğini ortaya koymuştur.

Konunun önemini bir kez daha vurgulamak ve konuya biraz daha açıklık getirmek amacı ile mesleki gelişim kuramlarının ve kaygıya yönelik yaklaşımların kısaca incelenmesi yararlı olacaktır.

Mesleki Gelişim Kuramları

Mesleki gelişim kuramları, bireylerde meslek fikrinin nasıl geliştiğini, meslek kararının veya seçiminin nasıl oluştuğunu, meslek seçimini etkileyen etmenlerle birlikte açıklamaya çalışan kuramlardır.

Mesleki rehberliğin yaşama geçirildiği 1909 yılından günümüze kadar olan süre içerisinde mesleki gelişim sürecinin herkesçe kabul edilebilir bir biçimde açıklanamaması sonucu, birbirinden az veya çok farklı kuramlar ortaya atılmıştır. Bu alandaki kuramlara göz atıldığında oldukça uzun bir liste ortaya çıkmaktadır (Yeşilyaprak, 1995; s.43).

Meslek psikologları tarafından meslek seçimi sürecini açıklamak üzere bir çok kuram geliştirilmiştir. Burada gelişimsel yaklaşımı temsil eden Ginzberg'in Süreç kuramı ve Donald Super'in Kavramsal modeli geniş bir şekilde ele alınacaktır. Diğer kuramlar kısaca anlatılacaktır.

A) Ginzberg'in Süreç Kuramı:

Meslek seçimi sorununu gelişim açısından açıklama girişiminin ilk temsilcileri Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma adlarındaki bir ekonomist, bir psikiyatrist ve iki psikologdan oluşmaktadır. Bunlara göre meslek seçimi kararı belli bir an'a özgü olmayıp, yaşamın ilk 20 yılında gelişen bir süreçtir (Kuzgun ve diğerleri,1999;s.128). Ginzberg ve arkadaşları, bir meslek seçimi kuramını formüle etmek için yaşları 11-24 arasında değişen ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 64 erkek öğrenci ile görüşmüşlerdir. Ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 17 liseli erkek ve 10 üniversiteli kız öğrenci ile de görüşme yapmışlardır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerin içeriği önceden planlanmış ve bir saat sürmüştür. Ginzberg ve arkadaşları geliştirdikleri kuramlarında, bireyin mesleki tercihinin tamamıyla tersine çevrilemez bir süreç olduğunu ve her bir tercih durumunun bir uzlaşmayı içerdiğini ifade ederler. Yine bu gelişimsel süreci üç farklı aşamaya ayırırlar. Bunlar: fantezi (6-11), denemelik (12-17) ve gerçekçi seçimler (18 +) dönemleridir (Roe, 1956;s.269).

1. Fantezi (hayal) Dönemi: Bu dönemde, çocuk bir yetişkin olduğu zaman isteyeceği bir mesleği düşünür. Hayali seçimlerde bulunur ve bunu gerçekleri hesaba katmadan yapar. Çünkü henüz kendi gerçeklerini ve çevre gerçeklerini değerlendirebilecek gelişim düzeyinde değildir.

2. Geçici Seçimler Dönemi: Bu dönem dört aşamaya ayrılmaktadır. Bunlar; İlgi, Kapasite (Yetenek), Değer ve Geçiş aşamalarından oluşmaktadır.

a) **İlgi Aşaması (11-12 yaş):** Buluş çağındaki kız ve erkekler bu dönemde hoşlandıkları şeyler ve ilgilerine göre mesleki seçimler yaparlar.

b) **Kapasite (yetenek) Aşaması (13-14 yaş):** Bu aşamada çocuklar bir meslek için kendi yeteneklerini ve o mesleğe uygunluklarını daha fazla dikkate alırlar.

c) **Değer Aşaması (15-16 yaş):** Bu aşamadaki bireyler, ilk kez meslek seçiminde amaç ve değer etmenlerinin farkına varırlar. Kendi değerleri nelerdir, yaşamdan neler bekliyorlar? Bu gibi sorular değer aşamasında mesleğe yönlendirici öğelerdir.

d) **Geçiş Aşaması (17 yaş):** Bu aşamada birey, ilgi, yetenek ve değer gibi birey-içi etkenlerden, çalışma koşulları, mesleğe hazırlanma süresi ve kazanç durumu gibi çalışma hayatındaki gerçeklere odaklanır. Bu dönemde seçimler geçici ve deneyseldir. Çünkü çok sağlam olmayan bir kendilik kavramına dayanmaktadır. Kendi ilgi, kapasite ve dış gerçeklerini algılaması arttıkça düşünceleri de değişmektedir.

3. Gerçekçi Dönem: Bu dönem üç aşamaya ayrılmaktadır. Keşfetme, Billurlaştırma ve Belirleme aşamalarıdır.

a) **Keşfetme Aşaması (17-18 yaş):** Üniversitenin ilk yılında genç, bir meslek seçimine yardımcı olacak bilgi ve yaşantılar edinmeye çalışır. Eğitim ve öğretim sonrası iş olanaklarını öğrenmek için araştırmalar yapar.

b) **Billurlaştırma Aşaması (19-21 yaş):** Billurlaştırma aşaması bireyin daha önce yaşadığı süreçlerin birikimsel toplamıdır. Bu aşamada, çok kesin olmamakla birlikte birey, birey-içi ve dışsal

faktörlerin bir değerlendirmesini yapar ve belirli bir mesleki amaca bağlanır.

c) Belirleme Aşaması (21-22 yaş): Bireyin meslek kararının kesinleşmesi ve özel planlamayı kapsar. Bazı ayrıntılar açığa kavuşur (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998;s.123-124).

Ginzberg ve arkadaşları meslek seçimi süreci içindeki aşamaların sabitliğinin söz konusu olmadığını, değişkenliğin olabileceğini ifade ederler. Örn: Geçici ve gerçekçi seçim dönemine girişte aşağı yukarı iki yıl kadar bir farklılık görülebilir. Bundan başka, bazı bireyler erken yaşlardan itibaren doktorluk ve mühendislik gibi belirli bir mesleği isteyebilirler. Oysa başlangıçta genel bir alanı seçip daha sonra özel bir alanı seçmek daha tipik olarak gözlenen bir durumdur. Bazı bireylerin meslek seçimi sürecinde tercihlerini billurlaştırmada yetersiz olmaları nedeniyle büyük bir sapma gösterebileceklerini de ifade ederler (Çev. Akkoyun, 1982; s.144).

Ginzberg'in Süreç Kuramında, bireyin ergenlik döneminde uygun seçimler yapabilmesi şu alanlardaki gelişimine bağlıdır:

- 1) Gerçeği kontrol edebilme yeteneği,
- 2) Geçmiş, bugüne ve geleceğe bağlayabilme becerisi,
- 3) Bugünkü zevkten gelecekteki, daha sürekli yararlar için vazgeçebilme gücü,
- 4) Meslek planlarını gerçeklerle uzlaştırıp yerine getirebilme becerisidir (Kuzgun ve diğerleri, 1999;s.130-131).

B) Super'in Kavramsal Modeli:

Ginzberg, ergenlik döneminde meslek seçiminin nasıl gerçekleştirildiğine yönelik açıklamasını temel olarak bir ego psikolojisinin bakış açısıyla biçimlendirmektedir. Super ise meslek gelişimi sürecini kavramlaştırmak için geniş ölçüde fenomenolojik yaklaşımdan yararlanmıştır (Çev. Onur 1995;s.143).

Bir meslekteki gelişim sürecinde oluşma, geçiş ve tamamlama gibi benlik kavramına etki eden üç unsur olmaktadır. İnsanlar bebekliklerinden itibaren kendilerine ilişkin bir benlik kavramı geliştirmeye başlamakta ve bu süreç yaşam boyu sürmektedir. Benlik kavramının oluşumunda, insanların kullandığı yollardan birisi keşfetmedir. Benliğin oluşmasında diğer bir yol ise, ailedeki bireylerle veya tanıdık kişilerle özdeşleşmedir. Özdeşleşme ile beraber bireyin rol oynaması, ister hayali isterse davranışsal olsun, kendini sınamasında insanın benlik kavramını geliştirmesinde önemli rol oynamaktadırlar (Çev.Akkoyun, 1982;s.147).

Super, benlik kavramı kuramında mesleki davranışı bireyin benlik kavramına en uygun mesleği ifade etme çabası olarak tanımlamaktadır (Akt. Parham ve Austin, 1994; s.143). Birey tarafından bir mesleğin seçilmesi, onun yaşamında benlik kavramını oldukça kesin bir biçimde belirttiği bir noktadır. Birey mesleki tercihini ifade ederken "ben şu ya da bu biçimde bir insanım" demektedir. Benlik kavramının oluşması ve bir meslek tercihi dönüşmesi, gelişim süreci boyunca devam etmektedir (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998;s.125).

Super ve arkadaşları mesleki gelişim sürecini beş aşamada sınırlandırmaktadırlar. Bu beş aşamadaki başlıca mesleki gelişimsel görevler; Buehler (1933), Miller ve Form (1951), Havighurst (1953) ve

diğerlerinin ifade ettiği görevler üzerine inşa edilmiştir. Bunlar, büyüme, araştırma, yerleştirme, koruma, çöküş evreleridir. Bunlardan araştırma evresi deneme, geçiş ve sınama-izleme gibi üç alt aşamayı içermektedir (Super, 1963;s.79).

1. Büyüme Evresi (doğumdan 14 yaşa kadar): Bilincin oluştuğu dördüncü yaştan başlayan ve genellikle çocukluk adını alan bu dönemde fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim dönemidir. Çocuğun çevresi ile olan özdeşimi sürecinde meslekler hakkında fikirler edinir. Bu dönem üç alt basamaktan oluşur. Bunlar:

a) Hayal Basamağı (4-10 yaşlar): Bu basamakta çocuğun davranışlarında heves, arzu ve anlık ihtiyaçların etkisi yoğunudur. Hayal kurma ve rol denemeleri egemen etkinliklerdir.

b) İlgi Basamağı (11-12 yaşlar): Hoşlanma ve beğenmenin yapılan etkinliklerin ve meslek emellerinin belirlenmesinde en önemli olduğu basamaktır.

c) Yetenek Basamağı (13-14): Yeteneklere büyük önem verilir. İşin gerektirdiği nitelikler daha yoğun bir biçimde dikkate alınır (Kuzgun, 2000;s.172).

2. Araştırma (keşfetme) Evresi (14-24 yaşlar): Bu evre, ergenlikten ilk yetişkinliğe kadar geçen süreçtir. Genç bu aşamada kendi özelliklerini, başkalarının mesleki rollerini ve iş dünyasını keşfetmektedir. Başkaları ile ilişkiler, etkinlikler, yaşantılar, ev ve okulda alınan roller mesleki benlik kavramı için birer veri kaynağını oluşturur. Kısaca bu evre, kendini tanıma, rol denemeleri, meslek incelemeleri ve sınama gibi etkinliklerin sürdürüldüğu bir dönemdir. Bu dönem kendi içinde şu alt bölümlere ayrılır:

a) **Deneme Basamağı (14-17 yaş):**Bu dönem gerçekçi olmayan fantezi seçimlerin yapıldığı ve mesleki kararların sık sık değiştirildiği, bir bakıma "geçici bir denemeler" basamağıdır.

b) **Geçiş Basamağı (18-21 yaş):**Belirli bir meslek alanına hazırlanan bir eğitime başlayan genç, içinde bulunduğu durumu daha gerçekçi değerlendirmeye başlar. Artık benlik kavramını uygulamaya koyma çabasıdadır.

c) **Sınama ve İzleme Basamağı (22-24 yaş):**Bu basamakta birey okulu bitirip, kazandığı yeterlilikleri sınamak üzere bir mesleğe adım atar. Benlik kavramı ile işin gerektirdiği roller arasında bir uyum sağlamaya ve durumu izleyip değerlendirmeye çalışır.

3. **Yerleştirme Evresi (25-44 yaş):**Bu evre gencin yetişkinlik ve olgunluk dönemlerini kapsar. Artık denemeler azalmış, işe bağlanma artmıştır. Bir uzlaşma sağlamaya ve işinde yerleşmeye başlar. Sosyal yaşamını da işine göre düzenlemeye çalışır. Mesleki benlik kavramı kararlılık kazandıkça, ilerlemek ve iş dünyasında güvenli bir yer edinmek için daha çok çaba harcanır.

4. **Koruma Evresi (45-64 yaş):**Birey artık olgunlaşmıştır ve bu aşamada kendinden beklenen, artık yeni bir temel oluşturmaktan çok, var olan benlik kavramını başarılı bir şekilde korumaktır. Bu aşamada genel olarak bireyin umutlarını gerçekleştirmesi ve doyuma ulaşması mümkündür.

5. **Çöküş Evresi (65 yaş ve sonrası):**Fiziksel ve zihinsel süreçlerin yavaşlaması ve enerjinin azalması nedeniyle çalışma etkinlikleri değişime uğrar. Bu evrede yapılması gereken görev, bir yaşam boyu oluşan ve uzun bir süre sabit kalan benlik kavramını

emeklilik öncesi çalışma alışkanlıkları bakımından değiştirerek yeni bir benliğe uyum sağlamaktır. Çöküş aşamasında birey daha az yük alabilir ve çalışma alışkanlıklarını, çeşitli şekilde azalan kapasitesine göre ayarlamaya başlar. Yarı zamanlı ve hafif işler, hobiler, tam zamanlı işin yerini alır. Emeklilik yaşında ve çalışma yaşamını sonlandırmada bireyler arasında büyük farklılıklar gözlenir. Bazı bireyler çalışma yaşamını yapıcı bir şekilde sonuçlandırırken bazıları ise hayal kırıklıkları ve sıkıntılarla dolu bir zaman olarak yaşar (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998; s.125-127).

Super araştırma basamağındaki gençlerden şu gelişim görevlerini yerine getirmelerini bekler:

1. Meslek tercihlerini billurlaştırma: Bu gelişim görevinin 14-18 yaşlarında yerine getirilmesi gerekir. Bu dönemde çevre delikanlıdan kendine uygun bir çalışma alanını belirlemesini bekler.

2. Meslek tercihini belirleme: Bu, delikanlılığın ortalarında veya sonunda beklenen bir görevdir. Bu dönemde gencin belli bir meslek adı halinde kararını netleştirmesi, belli bir mesleğe veya meslek eğitimine kesin olarak karar vermesi gerekir.

3. Meslek tercihini uygulamaya koyma: Bu gelişim dönemi delikanlılığın son ve yetişkinliğin başlangıç dönemine rastlar. Bu davranış fiilen bir mesleğe veya ona hazırlayan bir okula girme şeklinde ifadesini bulur.

4. Bir meslekte karar kılma: Delikanlılığın son ve yetişkinliğin ilk yıllarına rastlayan bu yıllarda bireyin girdiği meslekte kendini sınaması, uyum sağlaması ve mesleğini benimsemesi beklenir.

5. Durumu sağlamlaştırma ve meslekte ilerleme: Bir mesleği benimseyen kişinin artık kendini mesleki yönden geliştirmesi, mesleğinde sağlam pozisyonlara erişmek için çabalaması gerekir (Kuzgun ve diğerleri, 1999;s.132-133).

Mesleki Olgunluk Kavramı

Super 1957, Super ve Overstreet 1960 ve Crites 1969 mesleki olgunluk kavramını bir bireyin mevcut meslekler içinden kendisine en uygun olana yönelmesi, bir karar verme ihtiyacının farkında olması, mesleklerle ilgili bilgileri araştırıp bulabilmesi ve onun mesleki tercihinin yönünü tanımlayabilmesi olarak açıklamışlardır (Akt. Compbell ve ark., 1973; s.15).

Mesleki olgunluk kavramı, 1940'larda ortaya atılmıştır. Fakat net bir tanımı yapılmamıştır. Super ve Overstreet'in dokuzuncu sınıflar üzerinde 20 yıllık bir süre içerisinde yaptıkları meslek örüntüsü çalışması, ergenlerin mesleki kararlarındaki problemleri tanımlamayı amaçlamaktadır. Super, lise öğrencilerinin henüz gerçekçi olarak meslek seçimi yapmaya başlayabilecekleri gelişimsel evreye ulaşamadıklarını belirtmektedir (Di Russo ve Lucarino, 1989;s.99).

Mesleki olgunluk, ergenin süregiden yaşamı içerisinde ve yetişkinliğin başlarında bir meslek seçimiyle sonlanan birbirine bağlı kararlar dizisini kapsamaktadır. Örneğin, bu süreçte bireyin mesleklere ilişkin bilgi toplama davranışını başlatması teşvik edilirken, sürekli kararsızlık davranışı ödüllendirilmeyecektir (Çev. Onur, 1995;s.388).

Bireyin mesleki olgunluk kazanması, mesleki gelişim aşamalarının her bir basamağında karşılaşılan bir takım tipik ve gerekli problem çözme yaşantıları geçirerek bir sonraki basamakta karşılaşıacağı

güçlüklerle baş edebilmek için gerekli olan bazı becerileri kazanması demektir. Mesleki yaşam evrelerinin her birinde bireyden beklenen bazı davranışlar vardır ve bunlar mesleki gelişim görevleri olarak adlandırılmaktadır (Kuzgun, 1982;s.12).

Super ve Overstreet mesleki olgunluğu beş boyutta incelemiştir.

Bu boyutlar:

I. Boyut: Meslek Seçimine Yöneliş

- a) Seçme konusu ile ilgilenme
- b) Meslek seçimine yönelişte kaynakları kullanma

II. Boyut: Tercih edilen meslek hakkında bilgi toplama ve planlar yapma

- a) Tercih edilen meslek hakkında özgül bilgileri saptama
- b) Tercih edilen mesleği daha özgül olarak planlama
- c) Planlama faaliyetlerini genişletme

III. Boyut: Meslek tercihlerinin tutarlılığı

- a) Alanlar içinde meslek tercihlerinin tutarlılığı
- b) Düzeyler içinde meslek tercihlerinin tutarlılığı
- c) Alan ve düzeyler dahilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı

IV. Boyut: Özelliklerin billurlaşması

- a) Ölçülen ilgilerin örüntülenme derecesi
- b) İlgi olgunluğu
- c) Çalışma sevgisi
- d) İş değerlerinin örüntülenme derecesi
- e) İş ödüllerinin etraflıca tartışılması
- f) Seçme ve planlama sorumluluğunun kabullenilmesi
- g) Meslek seçiminde bağımsızlık

V. Boyut: Meslek tercihlerinde akıcılık

- a) Yetenek ve tercih arasında uygunluk
- b) Ölçülen bilgilerle tercihler arasında uygunluk

c) Tercih düzeyi, ölçülen ilgiler ve meslek düzeyi arasındaki uygunluktur (Kuzgun, 2000;s.178-179).

Super'e göre bireyin meslek gelişimi yolunda ilerleme hızı onun meslek olgunluğunun bir göstergesidir. Bireyin mesleki olgunluğunu ölçmenin iki yolu vardır. Birincisi, gelişim çizgisinde kişinin bulunması gereken mesleki gelişim basamağının karşılaştırılması; ikincisi ise kişinin olgunluk düzeyinin, onunla aynı basamakta olan kimselerle karşılaştırılmasıdır. Bu iki durumda da bireyler arasında gelişim görevlerini yerine getirebilme derecesi bakımından bireysel farklar bulunabilmektedir (Kuzgun ve diğerleri, 1999;s.137-138).

Her iki mesleki gelişim kuramına bakıldığında, mesleki olgunluğun bireyin yaşamı boyunca devam eden gelişimsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu gelişimsel sürecin her bir döneminde bireyden bir takım mesleki tutum ve davranışları gerçekleştirmesi beklenmektedir. Bireyin mesleki tutum ve davranışları gerçekleştirememesinin bir sonraki dönemde mesleki karar vermeye ilişkin sıkıntılara yol açacağı görülmektedir. Böyle bir durum karşısında bireyin mesleki kararsızlıkla karşı karşıya kalması mümkün görülmektedir.

C) Diğer Kuramlar:

Mesleki olgunluğa açıklama getiren Ginzberg'in Süreç Kuramı ve Super'in Kavramsal Modeli dışındaki mesleki gelişim kuramlarına kısaca değinilecektir. Bu kuramlar şunlardır:

1) **Özellik-Faktör Kuramı:** Bu yaklaşımın temsilcilerine (Williamson, Paterson ve Darley) göre, insan birtakım gizil güçlerle dünyaya gelir ve her insan kendine özgü bir varlıktır. Kişilik; yetenek,

ilgi, değer ve tutum gibi birbirinden ayrı ama birbiri ile etkileşim halinde bulunan bir takım özellik ya da faktörlerden meydana gelir. Bu özellikler davranışları gözleme ya da test ve envanter gibi ölçme araçları ile saptanabilir. Danışmanın görevi bireyi bilimsel yöntemlerle incelemek, onun zayıf ve güçlü yönlerini belirlemek ve başarılı olacağı alanları kendisine göstermektir.

2) Ekonomik ve Sosyal Yaklaşımlar: Smith, Clark ve Lipsett gibi ekonomist ve sosyologlar, meslek seçimini, bireyin dışındaki bazı sistemlerin işleyişine bağlamakla psikologlardan bir hayli ayrı düştükleri görülmektedir. Bazı ekonomistler, meslek seçimini ekonomide sunum-istem gibi net fayda ilkeleri ile açıklarken kimi sosyologlar meslek seçiminin kültür, aile yapısı, okul ve arkadaşlık ilişkileri gibi toplumsal kurumların ya da toplulukların etkisi ile biçimlendiğini ileri sürmüşlerdir.

3) Psikanalitik Yaklaşımlar: Brill'e göre, Mesleki davranışları bilinçdışı gereksinimleri doyurma yolunda yüceltilmiş davranışlar olarak tanımlanmaktadırlar. Bu kuramı temsil edenlere göre birey toplumca uygun görülen bazı etkinliklere katılarak libidosunu, toplumca kabul edilebilecek bir biçimde kullanır.

4) Roe' nun İhtiyaç Kuramı: Roe meslek seçimi kararında psikolojik gereksinmelerin önemine ağırlık vermektedir. Roe'ye göre bireyin çocukluğunda geçirdiği yaşantılar ve ana-babası ile ilişkilerinde sağladığı doyum, onun gelecekte davranışlarını belirleyen iç uyarıcıları oluşturur. Bireyin gereksinmelerini doyurma yolları onun yetenek, ilgi ve tutumlarından hangilerini geliştirebileceğini belirler. Meslekleri "insanlarla" veya "insan olmayanla" ilgilenmeyi gerektiren meslekler olarak iki kategoriye ayıran Roe, bireylerin bu alanlardan birine

yönelişinin gerisinde, çocukluk yaşantılarından kaynaklanan sevgi ihtiyacının bulunduğu görüşündedir

5) Holland'ın Kişilik Kuramı: Holland'ın kuramının temeli kişilik dinamiği ile mesleklerin yürütüldüğü çevre veya mesleklerin gerektirdiği faaliyetler arasındaki ilişkiye dayanır. Bu kuram, meslek seçimini kişiliğin yansıması, bireyin çevre ile ilişkisinde benimsediği uyum yönteminin, bir meslek faaliyeti alanında ifade bulmasıdır. Birey meslek seçimi yaşına gelinceye kadar çeşitli etkiler altında kalmakta ve meslekler hakkında kalıplaşmış yargılar geliştirmektedir. İş dünyası hakkındaki görüşlerini de bu kalıp fikirlerle ifade etmektedir.

6) Karar Kuramları: Bu yaklaşımın temsilcileri (Katz, Gelatt ve Hilton), karar verme sürecinin belirli stratejileri bulunduğunu ve bunlarla çözümlenebileceğini ifade ederler. Karar verme süreci salt duygusal bir eylem değil, bilişsel yönü ağır basan bir eylemdir. Bu yaklaşım bireylerin karar verme durumunda olgusal bilgileri nasıl değerlendirdikleri, bunları çözümleme, düzenleme ve yeniden birleştirme sırasında ne gibi stratejiler kullandıkları konusunda açıklama yapmıştır (Kuzgun, 1992;s.97-106).

Çeşitli Psikoloji Yaklaşımlarına Göre Kaygı Kavramı:

Kaygı kavramına ilişkin araştırma ve çalışmalar 1940'lı yılların sonunda başlamıştır. Ancak 1960' lara kadar bu kavram hakkında bir kararsızlık ve karmaşanın olduğu görülmektedir. Bazı araştırmacılar kaygıyı bir kişilik özelliği olarak tanımlarken diğerleri geçici bir durum olarak kabul etmekteydiler. İlk defa Cattell ve Seidler 1958 yılında kaygının belirgin iki özelliğini tanımlamış ve bu iki özelliği durumluluk ve süreklilik kaygı olarak adlandırmışlardır (Akçalı, 1991;s.31).

Spielberger ve arkadaşları durumluk kaygıyı bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissettiği subjektif korku olarak tanımlarken sürekli kaygıyı ise bireyin kaygı yaşantısına olan yatkınlığı olarak tanımlamaktadırlar (Öner ve Le Compte, 1985;s.1-2).

Kaygı durumunun yoğunluğu oranında davranışlar aksar, algılama ve dikkat bozuklukları ortaya çıkar. Kaygılı kişi, kaygı yaratan durumlardan kaçınmak için yoğun bir enerji sarf eder ve çevresindeki diğer seçenekleri algılayamaz. Bu durum yaşam alanının kısıtlanmasıyla sonuçlanır. Kişinin kaçındığı ve görmezlikten geldiği durumların sayısı arttıkça davranışları da kısırlaşır. Dolayısıyla kendisine doyum sağlayabilecek birçok kaynağı da değerlendirememiş olur (Geçtan, 1993;s.89-90).

Kişilik yapısını ve davranışını inceleyen bütün biyolojik, fizyolojik kuramlar ile bütün psikoloji kuramları her zaman kaygıya yer vermişlerdir. Bunlardan bazıları kaygıyı kişiliği oluşturan bir ilk, temel bir güç olarak kabul ederken bazıları da kaygıyı ikincil olarak oluşan, ama kişiliğin yapılanmasında, gelişmesinde ve davranışın ortaya çıkmasında önemli rolü bulunan bir etken olarak değerlendirmişlerdir (Köknel, 1985;s.133).

Psikoanalitik yaklaşıma göre kaygı; Geçtan (1993) anksiyete'nin Ego, İd ve Süperego alanları arasındaki bir çatışmayı içerdiğini ifade eder. Anksiyete, birey tarafından hoş olmayan bir durum veya acı veren bir duygusal bir yaşantı olarak tanımlanır.

Ortodoks psikoanalitik kuramına göre anksiyetenin gelişimsel olarak belirlenen iki dönemi bulunmaktadır. Bunlar birincil anksiyete ve sonraki anksiyetelerdir. Birincil anksiyetenin ilk örneği doğum olayıdır. Birincil anksiyeteden sonraki anksiyetelere geçiş egonun olgunlaşması

ile ilişkilidir. Bu süre içinde ego, id ve süperego ile bir uzlaşma içersindedir. Ego sürekli olarak üç ayrı tehlike karşısındadır. Bunlar, 1)Engellemeler ve dış dünyadan gelebilecek saldırılar, 2)İd'in içgüdüsel ve gerçekdışı istekleri 3)Süperegonun cezalandırmasıdır. Ego bu üç tehlike karşısında üç tür anksiyete ile karşılaşır. Bunlar:

1) Gerçeklik anksiyetesi: Korku ile eş anlam taşır. Dış dünyadaki tehlikeli bir durumunu algılanmasından doğan can sıkıcı bir duygudur. Bu da gereksinim duyulan bir nesnenin çevrede bulunmaması ya da yaşamın sürdürülebilmesini tehlikeye sokan bir nesnenin çevredeki varlığından kaynaklanmaktadır.

2) Törel Anksiyete: Egoda suçluluk ya da utanç duygusu yaratır. Özellikle süperegonun vicdan diye bilinen bölümü tarafından onaylanmayan durumlarda ortaya çıkar. Bu tür anksiyetenin gerçeklik anksiyetesinden farkı ise törel anksiyeteye neden olan durumdan kaçabilme imkanının olmamasıdır.

3) Nevrotik Anksiyete: İç güdülerden gelen tehlikenin algılanmasıyla ortaya çıkar. Egonun, içgüdülerin boşalma isteklerini engelleyemediği durumlarda, sonucun ne olabileceğine ilişkin korkusudur. Gerçeklik ya da törel anksiyetede kişi bu duygunun nedenlerinin farkında iken nevroitik anksiyetenin kaynağının bilincinde değildir (Geçtan, 1992;s160-161).

Freud'un anksiyete olgusunu enerji dağılımı açısından incelemiş olduğu görülür. Bir enerji sistemi olan ruhsal aygıt hemeostasis (dengeleşim) ilkesiyle işlediğinden, kendi sınırları içinde ortalama bir uyarılma düzeyini sürdürmek ister. Bunun için her bir bölümün kullandığı enerjiyi denetim altında tutmak zorundadır. Ruhsal aygıt bu

görevi gereğince yapamayınca aşırı enerji bedensel yollardan boşalır ve anksiyete meydana gelir (Geçtan, 1993;s.55).

Horney, kaygı ve korku kavramını sık sık eş anlamlı kullanmıştır. Bununla iki kavram arasındaki yakınlığı belirtmeye çalışmıştır. Korku bir insanın karşılaştığı tehlikeyle orantılı bir durumdur. Oysa anksiyetede ise durumla orantısız, hatta çoğu kez imgesel bir tehlikeye karşı geliştirilen bir tepki söz konusudur. Her ne şekilde olursa olsun, anksiyete ile karşılaştığında, bireyin üç soruyu yanıtlaması gerekir. "Tehlikede olan nedir?, Tehlikenin kaynağı nedir?, Tehlike ye karşı kişiyi çaresiz kılan nedir?" İnsanın geliştirmiş olduğu savunma araçlarının işlerliğini tehdit eden her türlü iç ve dış uyaran tehlike olarak algılanır. Horney anksiyete yaratan en önemli iç etmenin düşmanlık duyguları olduğunu vurgular. Tehlikenin yöneltildiği nesne egodur. Çaresizlik duygusunun oluşum nedeni de egonun zayıflığı ve id ile süperego ya olan bağımlılığıdır (Geçtan, 1993;s.239-244). Horney, insanın ölüm veya doğa kuvvetleri karşısında duyduğu anksiyeteyi normal anksiyete olarak tanımlar. Temel anksiyeteyi nörotik savunmaların oluşmasına yol açan anksiyete için kullanır. Horney'e göre bu anlamda anksiyete, iki görüş açısından nitelendirilebilir. Birinci görüş, anksiyetenin nevrozun temeli olduğu, ikinci görüş ise anksiyetenin ebeveyn ile çocuk arasındaki bozuk ilişkilerden kaynaklandığını göstermektedir (Kozacıoğlu, 1986;s20).

Sullivan'a göre kaygı, bir insanın güvenliğinin gerçek ya da imgelemsel bir tehditle karşılaştığı zaman yaşadığı duygudur. İnsan varlığının ortak yıkıcı yönü olarak tanımlanan anksiyete,bireyin insanlarla ilişki ve iletişim kurabilmesini engelleyen başlıca etmendir. Anksiyetenin yoğunluğu arttığı oranda, insanın ihtiyaçlarına doyum sağlama etkinliklerinde bir azalma olur,ilişkileri bozulur ve düşünce düzeni aksar. Az düzeydeki anksiyete, bireyde kendisini ve çevresini

değerlendirebilmesine yardımcı olur, yaşam koşullarında yapması gereken değişiklikler konusunda ona veri sağlar. Sullivan, bir noktada anksiyetenin yaşam üzerinde eğitici bir etkisi olduğundan söz etmektedir(Geçtan, 1993;s.273-277).

Varoluşçu yaklaşımın temsilcilerinden Rolla May, anksiyetenin iki farklı rolde bulunacağını ifade etmektedir. Olumlu rolüyle anksiyete, insanın kendisini ürküten durumlarla yüzleşmeyi göze alarak, çeşitli yaşama imkanlarını açmasını sağlar. Acı ve umutsuzluk veren rolüyle anksiyete, bu imkanlardan kaçınıp dar bir çerçeve içinde sınırlanmaya ve bir takım kuralların tutsağı olarak yaşamaya neden olur. İkinci durum yaşanmamış imkanları içerir ve zamansız bir ölüme benzeyen, dar bir varoluş biçiminin benimsenmesine yol açar. Bu çağımızda yaşayan çoğu insanın durumunu da tanımlamaktadır (Geçtan 1993;s.324-325). Kierkegaard, Biswanger ve Jasper gibi varoluşçu akımın diğer temsilcilerine göre kaygı, insanın seçim özgürlüğü içinde oluşundan kaynaklanır. Bu özgürlük kişiyi kendine ve yaşama karşı sorumlu yapar. Bu sorumluluk ise bireyi anksiyeteye sürükler(Kozacıoğlu ve diğerleri,1995;s.152).

Rogers'a göre Kaygı, Algılanan benlik ile gerçek yaşantı arasındaki zıtlığı belirler. Birey, benlik yapısıyla uyuşmayan bir yaşantıyı algıladığı veya algılanmak üzere bulunduğu, kendisini tehdit altında hisseder. Birey böyle bir durumda benlik yapısını korumak ve sürdürmek üzere savunmaya geçer. Bunun dıştan algılanması, fenomenolojik olarak kaygıdır. Bu duygu fenomenolojik olarak nedeni belli olmayan gerginlik ve tedirginlik durumudur. Dış görüş çerçevesinden kaygı bireyin benlik kavramıyla tüm yaşantısı arasındaki uyuşmazlığın bilinç, farkında olma düzeyinde sembolizasyona yaklaşması durumudur (Özoğlu, 1997;s.271).

Öğrenme teorisinde anksiyete kavramı: Allen' e göre anksiyete öğrenilmiş bir tepkidir, yani iç ve dış çevre etkileri ile yaşantılar sonucunda kazanılmıştır. Öğrenmeyi sağlayan bağlantılar ortadan kalktığında bu tepki de yok olabilir. Temelde öğrenilmiş bir tepki olan kaygının anlaşılmasında bilişsel model, kişinin korkutucu bir durum karşısında bunu ne derece korkutucu algıladığına, ne kadarını kontrolü ve yetenekleri altında gördüğüne önem verir. Kişi durumu ne kadar korkutucu, var olan kapasitesiyle baş edilmez ve durumu kontrolü dışında algılıyorsa o kadar çok kaygılanır (Akt.Dağ, 1999:s.171).

Kaygı kavramına ilişkin yaklaşımların incelenmesinde, kaygı kavramının bireyi tehdit eden ve hoş olmayan bir duygu olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu durumdaki bireyin karar verme, sorumluluk yüklenme, karşılaşılan problemlerle baş etme ve imkanları değerlendirme de güçlüklerle karşılaştıkları görülmektedir.

Problem Cümlesi

Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında bir ilişkinin var olup olmadığı ve mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Alt Problemler

Bu temel problem çerçevesinde ele alınan değişkenlere göre araştırmada cevap aranan alt problemler şunlardır;

1.0) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2.0) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre karşılaştırılmasına yönelik alt problemler:

2.1) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

2.2) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında algıladıkları başarılarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

2.3) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamlı bir fark var mıdır?

2.4) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

2.5) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

2.6) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

2.7) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında algıladıkları ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

3.0) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre karşılaştırılmasına yönelik alt problemler:

3.1) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

3.2) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında algıladıkları başarılarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

3.3) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamlı bir fark var mıdır?

3.4) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

3.5) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

3.6) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

3.7) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında algıladıkları ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

Denenceler

1.0) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.0) Lise 1 sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre karşılaştırılmasına yönelik denenceler:

2.1) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark vardır.

2.2) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında algıladıkları başarılarına göre anlamlı bir fark vardır.

2.3) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamlı bir fark vardır.

2.4) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

2.5) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

2.6) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

2.7) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında algıladıkları ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

3.0) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre karşılaştırılmasına yönelik denenceler:

3.1) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark vardır.

3.2) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında algıladıkları başarılarına göre anlamlı bir fark vardır.

3.3) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamlı bir fark vardır.

3.4) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

3.5) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

3.6) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

3.7) Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında algıladıkları ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

Sayıtlılar

Bu araştırmanın sayıtlısı şöyledir; öğrencilerin araştırmada kullanılan veri toplama araçlarındaki sorulara doğru ve içten cevap verdikleri kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sonucunda elde edilecek bulgulara ilişkin genellemeler aşağıda belirtilen sınırlılıklar dahilinde geçerlidir:

1) Bu araştırmanın evreni, 1998-1999 öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı genel ve resmi liselerin lise 1. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

2) Araştırmanın bağımlı değişkeni olan Sürekli Kaygı Düzeyleri STAI FORM TX-2 (Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri)'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

3)Araştırmanın ikinci bağımlı değişkeni olan Mesleki Olgunluk Düzeyleri Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

4)Öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumları Bilal (1984) tarafından geliştirilen Ana-Baba Tutum Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

5)Araştırmanın bağımsız değişkenleri araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu içinde yer alan değişkenlerle sınırlıdır.

Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan temel kavramlar aşağıda belirtildiği gibi tanımlanmıştır:

Mesleki Olgunluk: Super, mesleki olgunluk kavramını şu şekilde tanımlamaktadır. "Gelişim derecesinin bir göstergesi olup bireyin çocukluk dönemindeki fantezi seçimi yapma aşamasından başlayarak, emekli olup çalışma yaşamından ayrılma kararına kadar süren mesleki gelişim sürecinde ulaşılan yerdir (Crites, 1969;s.102).

Sürekli Kaygı: Bireyin kaygı yaşantısına olan yatkınlığıdır. Buna, kişinin içinde bulunduğu durumları genellikle stresli olarak algılama ya da stres olarak yorumlama eğilimi de denilebilir. Kişinin o anda içinde bulunduğu duruma doğrudan doğruya bağlı olmayan sürekli kaygı, bir kişilik özelliğini belirtmektedir. Bu durum bireyleri

birbirinden ayırt eden bir özelliktir. Objektif kriterlere göre nötr olan durumların birey tarafından tehlikeli ve özünü tehdit edici olarak algılanması sonucu oluşan hoşnutsuzluk ve mutsuzluk duygusudur (Öner ve Le Compte, 1985;s.1-2).

Otoriter Tutum: Ana-babalar, çocuğun davranışlarını istendik standartlara göre biçimlendirmeğe, denetlemeye ve değerlendirmeye çalışır. Çocuktan mutlak boyun eğme bekler, istek ve emirlerinin tartışılmadan yerine getirmesini ister, aksi takdirde cezaya başvurur. Sıkı ve katı disiplin kuralları uygular. Her türlü kararı ana-babanın kendisi verir. Katı ve dogmatik düşünce tarzına yatkın olduğundan sözel alış verişe olanak tanımaz. Çocuğun neyin doğru olduğu konusunda kendisinin söylediği şeyi kabul etmesi gerektiğine inanır ve sevgiyi pekiştireç olarak kullanır. Yani, çocuk kendi isteğine uygun davrandığı zaman ona sevgisini gösterir (Bilal, 1984;s48-49).

Demokratik Tutum: Ana-babalar, çocuğa karşı içten bir ilgi ve sevgi duyar ve bu sevgiyi ona koşulsuz olarak gösterirler. Çocuğun gelişim gereksinimleri ile yakından ilgilenir. Davranışlarını ilgi ve anlayışla izler. Bir insan olarak saygı duyar, görüşlerine değer verir, fikirlerini paylaşmasına olanak tanır ve onu yaşına göre kendisiyle ilgili kararlar almaya ve bu kararların sorumluluğunu üstlenmeye özendirir. Çocuğa kabul edici, sıcak bir atmosfer sağlar. Çocukla arkadaşlık etmekten zevk duyar, önemli konuları da onunla tartışır. Özerk bir benlik iradesi geliştirebilmesi için çocuğa iyi bir rehber ve destek olmaya çalışır. Çocuğu cezalandırmak yerine meseleleri onunla tartışır, kuralların nedenlerini ona açıklar (Bilal,1984;s.49-50).

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Günümüzde meslek sayılarının giderek artması nedeniyle bireylerin seçmeyi düşündükleri meslekleri tanıması oldukça zorlaşmaktadır. Meslek seçimi kararı bugün ülkemizde olduğu gibi öğrencilerin 11. sınıfa bırakamayacakları kadar karmaşık ve önemli hale gelmiştir.

Meslek seçimine ilişkin alınacak karar, bireylerin en kritik yaş dönemi olan 12-20 yaşları arasında gerçekleşmektedir. Bu yaş dönemi içerisinde, bireyler bir yandan yoğun kimlik gelişimi diğer yandan da gelecek yaşamını şekillendirebilecek bir meslek kararını alma çabası içerisinde. Bireyin ergenlik dönemi içerisindeki yeniden yapılanması sırasında çevresinden özellikle ailesinden uygun ortam ve desteği bulamaması, onu tabiatı ile bir karmaşaya itecektir. Bu durum, ergenin çevresiyle olan ilişkilerini ve ruh sağlığını olumsuz şekilde etkileme olasılığı yüksek olarak görülmektedir. Ergenlik döneminde birey yaşadığı kimlik karmaşası içerisinde sorunlarla baş etmeye çalışırken geleceğine ilişkin meslek seçimi kararına yönelik planlamalarını yapmaya çalışmaktadır. Bireyin ifade ettiği mesleklere ilişkin kaynakları araştırma ve bunlarla ilgili fırsatları değerlendirme gibi kendisinden beklenen mesleki tutum ve davranışları gerçekleştirme konusunda sıkıntılar yaşamaması, ergeni kararsızlık içerisine sokması kaçınılmaz olacaktır.

Ülkemizde, öğrencilerin bir mesleğe ulaşmada üniversiteye girmeyi tek araç olarak görmeleri, sistemin talebi tam anlamıyla karşılayamaması, üniversiteye girişte yaptıkları tercihlerin doğruluğunun tartışmalı olması, onların alacakları meslek seçimi kararını önemli hale getirmektedir.

Günümüzde rehberliğin, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturduğu gerçeği herkes tarafından kabul edilmektedir. Rehberlik hizmetleri, öğrencilerin meslek seçimlerini mesleki rehberlik hizmeti çerçevesinde ele almaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin kendilerinden beklenen mesleki olgunluğa ilişkin tutum ve davranışları gerçekleştirme düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ilişkinin var olup olmadığı, mesleki olgunluk düzeyleri ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre arasında anlamlı farklılık olup olmadığı, bahsedilen nedenlerden dolayı araştırılmak istenmektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırmadan elde edilecek sonuçlara göre öğrencilerin mesleki gelişimlerinin tamamlanmasına yönelik yapılacak olan faaliyetlerde okul rehberlik elemanlarının odaklanacakları öğrenci gruplarını ve okullarda olası eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik etkinliklerinin planlanması hususunda yardım sağlayacağı ve gelecekte yapılacak mesleki rehberlik uygulamalarına bazı katkılarda bulunacağı umulmaktadır.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR

A) Mesleki Olgunluk İle İlgili Yapılan Araştırmalar:

1. Mesleki Olgunluk İle ilgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar:

Hollender (1971), ergenlik döneminde mesleki kararların gelişimine yönelik yapmış olduğu araştırmasında; Ergenlerin 12-18 yaşları arasında mesleki kararların oluşması veya belirginleşmesinde bir yoğunlaşma yaşamaları nedeni ile 6-12 sınıflarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin mesleki kararı gelişimini incelemiştir. Araştırmacı, 152 (%69 kız, %59 erkek) öğrencilerin belirginleştirdikleri veya kararsız kaldıkları mesleki tercihlerini ifade etmelerini istemiştir. Hem kız hem de erkeklerin mesleki kararlarının oluşumunun yetenek gelişimi ile paralellik gösterdiğini, sınıf düzeyi ve yetenek gruplarına göre denekler birleştirildiğinde kız öğrencilerin erkeklere göre mesleki tercihlerini erken olarak kararlaştırdıklarını görmüştür.

Putnam ve Honsen (1972), mesleki olgunluk ile cinsiyet (kız) rolünü algılama ve benlik tasarımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip dört farklı okuldaki 375 kız öğrenci araştırmaya katılmıştır. Öğrencilere dört farklı ölçek uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, benlik tasarımı ile mesleki olgunluk arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Genel olarak benlik tasarımı ve cinsiyet rolünü algılama ile mesleki olgunluk arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Kızların liberal tutuma sahip olma düzeylerinin artmasının onların mesleki olgunluk düzeylerine olumlu yönde etkilediğini saptamışlardır.

Marocco (1976), Lübnan'da dokuz ve 11. sınıflarında öğrenim görmekte olan Amerikalı ve Arap öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini incelemiştir. Amerikalı öğrencilerin Arap öğrencilere göre daha fazla mesleki olgunluk puanı elde ettikleri, 11. sınıfta bulunan öğrencilerin dokuzuncu sınıf öğrencilerine göre daha fazla mesleki olgunluğa sahip oldukları görülmüştür. Amerikalı ve Arap öğrenciler arasında mesleki olgunluk düzeylerinin Amerikalı öğrenciler lehine yüksek bulunmasının nedenini kültürler arası farklılıktan kaynaklanabileceği ifade edilmiştir.

Khan ve Alvi (1983), mesleki olgunluğun eğitimsel, sosyal ve psikolojik değişkenlerle olan ilişkisini incelemiştir. Lisede öğrenim gören 272 öğrenciye mesleki olgunluk ölçeğinin tutum alt testi verilmiştir. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri genellikle şunlarla ilişkilendirilmiştir:

- a) Öğrencilerin eğitimsel ve mesleki arzuları,
- b) Öğrencilerin sınıf performansları ve genel yeteneklerini değerlendirmeleri,
- c) Öğrencilerin ailelerinin sahip olduğu eğitim düzeyi,
- d) Öğrenciler için ailelerinin sahip olduğu eğitim ve mesleki arzulardır.

Araştırma sonucunda yüksek mesleki olgunluk puanları ile olumlu benlik algısı, denetim odağının içsel oluşu ve içsel iş değerleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Savickas, Silling ve Schwartz (1984), zaman perspektifinin mesleki olgunluğun bir parçası olup olmadığını incelemiştir. Araştırmaya üniversite birinci sınıf öğrencisi 97 kişi katılmıştır. Araştırmada zaman perspektifi ile ilgili iki ve mesleki olgunlukla ilgili

yedi ölçüm yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda üç faktör bulunmuştur. Bu faktörler tutumsal-bilişsel mesleki olgunluk ve mesleki karar vermedir. Zaman perspektifi, tutumsal mesleki olgunluk ve mesleki karar verme faktörlerinin bir parçası konumundadır. Araştırmanın bulgularına göre; Zaman perspektifi meslek seçiminde planlı davranma özelliği ile olumlu, kararsızlık ile ters yönlü bir ilişki içersindedir.

Blustein (1987) araştırmasında, mesleki karar verme biçimleri ile mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Rasyonel karar verme, mevcut mesleki olgunluk kaynaklarına sahip olmayan bireyler için büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışma sosyal bilimlerin farklı sınıflarında öğrenim gören ve şans yöntemi ile belirlenmiş, iki grup üniversiteli öğrencileri kapsamaktadır. Birinci grupta 83, ikinci grupta 94 öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu orta sınıf ailelerden gelen, 17-55 yaşları arasında, yaş ortalaması 21.3 olan 177 (%55'i kız, %45'i erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları iki üniversite öğrenci grubu arasında tutarlılık göstermektedir. Mesleki olgunluğun oluşumunda rasyonel düşünce yapısına yönelik karar verme biçimlerinin daha etkili olduğu görülmüştür. Bağımlı ve deneme-yanılma yöntemleri ile karar verme biçimlerinin mesleki olgunluğun oluşumunda belirgin bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Yine araştırma bulguları mesleki olgunluk, karar verme, cinsiyet ve yaş arasında manidar bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Nevill ve Super (1988), 372 (184 kız, 188 erkek) üniversite öğrencisi üzerinde fakülte düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve iş kararı ile mesleki olgunluk arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma bulguları, bir iş kararının mesleki olgunluğun tutumsal ve bilişsel faktörleri ile ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyet özellikleri ve sosyo-ekonomik düzey

arasında bir ilişki bulunmamıştır. Üniversitede öğrenim gören kız öğrencilerin erkeklere göre iş ve eve ilişkin kararları yoğun olarak ele aldıkları görülmüştür.

Fouad (1988) İsrail ve Amerikalı öğrencilerin mesleki karar verme tutumlarını tayin eden mesleki olgunluk düzeylerini incelemiş, bunun için dokuz ve 12'nci sınıflarda öğrenim görmekte olan 885 Amerikalı ve 537 İsrailli öğrenciye mesleki olgunluk envanteri vermiştir. Araştırma sonucunda;

a) İki kültüre ait bireylerin mesleki olgunluk puanları arasında Amerikalı öğrenciler lehine bir farkın olduğu,

b) Sınıf düzeyleri ile mesleki olgunluk puanları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu,

c) Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin 12 sınıf öğrencilerine göre daha az mesleki olgunluk puanına sahip oldukları,

d) İsrailli öğrencilerde sınıf düzeylerine göre mesleki olgunluk puanları arasında anlamlı bir fark bulunurken Amerikalı öğrenciler arasında böyle bir farka rastlanılmamıştır.

West (1988), 30 Hindistanlı, 38 diğer etnik gruplardan olan toplam 68 kolej öğrencisinin mesleki olgunlukları ve akademik performansları arasındaki ilişkiyi incelemiş, mesleki olgunluk ile akademik performans arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Bu ilişkinin, Amerikalı Hindistanlı öğrenciler lehine olduğu görülmüştür.

King (1989), mesleki olgunluk üzerinde cinsiyet farklılıklarını incelemiştir. İki okuldaki 10, 11 ve 12 sınıflarda öğrenim gören 156'sı erkek, 162'si kız toplam 318 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda;

a) Mesleki olgunluk puanlarının kız ve erkekler arasında farklılaştığı, bu farkında kızlar lehine olduğu,

b) Ergenlerin yaşı ilerledikçe mesleki olgunluk düzeylerinin de arttığı,

c) Sosyo-ekonomik düzeyin mesleki olgunluk üzerinde etkisi olduğu görülmüştür.

Westbrook ve arkadaşları (1990), dokuzuncu sınıfa devam etmekte olan 112 öğrenci üzerinde yapmış oldukları araştırmada, mesleki olgunluk ile mesleki yetenek arasındaki ilişkiyi incelemiş, mesleki olgunluk düzeyi ile mesleki yetenek düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada, mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyet, etnik gruplar ve mesleki tercihler arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kelly ve Colangelo (1990), cinsiyet ve akademik yeteneğin mesleki olgunluk üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırmaya yedinci ve dokuzuncu sınıflarda öğrenim gören 265 (127 kız, 138 erkek) öğrenci katılmıştır. Başarılı öğrenciler ile öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin mesleki olgunluk envanterinden aldıkları puanlar, akademik yetenek ve cinsiyet özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları her iki grupta da mesleki olgunluk puanlarının akademik yetenek ile olumlu bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Fakat mesleki olgunluk puanları ile cinsiyet özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Luzzo (1995), farklı cinsiyetteki 401 (250 kız, 151 erkek) fakülte öğrencisinin mesleki olgunluk düzeylerini incelemiştir. Araştırmada öğrencilere mesleki olgunluk envanterinin tutum alt ölçeği verilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkeklere göre daha fazla karar verme becerisine sahip oldukları görülmüştür. Yine mesleki olgunluk

envanterinin tutum alt ölçeğinden alınan puanlarda, kız öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Ayrıca 128 öğrenci ile görüşme yapılmış, öğrencilerin çoğunun mesleki gelişimlerini harekete geçiren bir planlamaya (meslek kararı verme ihtiyacı) ihtiyaçları olduğu görülmüştür.

2. Mesleki Olgunluk İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar:

Akay (1983). Ankara'da Çankaya Lisesinin dokuz, on ve 11 sınıflarında okuyan 232 öğrenci ile mesleki olgunluk düzeyleri üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın amacı, bireyin mesleki gelişim akışı içinde ergenlik döneminde bulunan a) Lise öğrencilerinin meslek seçiminde göz önüne alınacak faktörler hakkında ne derece bilgi sahibi olup olmadıkları, b) Mesleğe karşı tutum ve davranışların hangilerinde beklenen olgunluk düzeyine erişebildiklerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada, öğrencilere mesleki olgunluk envanteri uygulanmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1) Lise öğrencilerinin meslek seçme sürecinde bazı faktörleri göz önüne almalarına karşılık bu faktörler hakkında yeterince bilgi sahip olmadıkları, tercih edilen meslekler hakkında yeterli bilgi edinmeyip iyi planlamalar yapmadıkları, çalışma yaşamına ilişkin yeterince olumlu tutum göstermedikleri,

2) Meslek seçimine yönelik alt bölümü ile ilgili tutum ve davranışların bazılarında sınıflar arasında olgunlaşma düzeyleri açısından farklılıklar olduğu, on ve 11. sınıfta okuyan öğrenciler okulda başarılı oldukları konularla ilgili mesleklere yöneleceklerini belirterek olgunlaşmış tutum gösterirken, dokuzuncu sınıf öğrencilerinde beklenen düzeyde olgunlaşma göstermedikleri,

3) Dokuz ve 11 sınıf öğrencileri gazete, dergi, TV ve radyoda yayınlanan meslekleri tanıtıcı yayın ve programları izlediklerini belirtirken 10 sınıf öğrencilerinde, bu tutum yeterli düzeyde olmadığı,

4) Lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri arttıkça mesleğe yönelirken ilgi ve yetenek gibi faktörleri göz önüne alma, bir meslek seçme ve planlama gibi sorumlulukları üstlenmeye ilişkin tutum ve davranışlarda mesleki olgunluklarının arttığı,

5) Aynı sınıfta okuyup, mesleki tutum ve davranışları arasında anlamlı farklar bulunan kız ve erkek öğrencilerden kızların, erkek öğrencilere göre daha olgun tutum sergiledikleri görülmüştür (Akay, 1983;s.91-98).

Uzer (1987), araştırmasında 1985-86 öğretim yılında, Ankara'daki ortaöğretim kurumlarının son sınıflarında okuyan öğrencilerden 1986 yılında ÖYS'na girenlerin yüksek öğretim programı tercihleri ile kendi yetenek, ilgi ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya 6 liseden 599'u erkek, 719'u kız toplam 1318 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda şu bulgular elde edilmiştir:

1) Erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla yetenek alanına daha uygun; kız öğrencilerin ise yetenek düzeyine ve ilgi alanına erkeklere göre daha uygun tercihler yaptıkları,

2) Kız öğrencilerin mesleki tutum ve kendini tanıma yönlerinden erkeklerden daha fazla mesleki olgunluğa eriştikleri,

3) Dokuz ve 11 sınıf öğrencileri gazete, dergi, TV ve radyoda yayınlanan meslekleri tanıtıcı yayın ve programları izlediklerini belirtirken 10 sınıf öğrencilerinde, bu tutum yeterli düzeyde olmadığı,

4) Lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri arttıkça mesleğe yönelirken ilgi ve yetenek gibi faktörleri göz önüne alma, bir meslek seçme ve planlama gibi sorumlulukları üstlenmeye ilişkin tutum ve davranışlarda mesleki olgunluklarının arttığı,

5) Aynı sınıfta okuyup, mesleki tutum ve davranışları arasında anlamlı farklar bulunan kız ve erkek öğrencilerden kızların, erkek öğrencilere göre daha olgun tutum sergiledikleri görülmüştür (Akay, 1983;s.91-98).

Uzer (1987), araştırmasında 1985-86 öğretim yılında, Ankara'daki ortaöğretim kurumlarının son sınıflarında okuyan öğrencilerden 1986 yılında ÖYS'na girenlerin yüksek öğretim programı tercihleri ile kendi yetenek, ilgi ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya 6 liseden 599'u erkek, 719'u kız toplam 1318 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda şu bulgular elde edilmiştir:

1) Erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla yetenek alanına daha uygun; kız öğrencilerin ise yetenek düzeyine ve ilgi alanına erkeklere göre daha uygun tercihler yaptıkları,

2) Kız öğrencilerin mesleki tutum ve kendini tanıma yönlerinden erkeklerden daha fazla mesleki olgunluğa eriştikleri,

3) Eşit ağırlıklı ÖYS puanı yönünden üst gruptan alt gruba doğru inildikçe her iki cinste de tercihlerin yetenek alanına ve yetenek düzeyine uygunluğunun azaldığı,

4) Mesleki rehberlik ihtiyacının bir göstergesi olarak algılanan, eşit ağırlıklı ÖYS puanı yönünden yapılan sıralamada üst gruptan alt gruba gidildikçe her iki cinste de tercihlerin yetenek alanına ve yetenek düzeyine uygunluğunun azaldığı görülmüştür.

Akbalık'a göre mesleki gelişim görevleri kültürel farklılıklardan etkilenmektedir. Bu amaçla ülkemizde öğrencilerin mesleki gelişim görevlerini incelemek amacı ile sekizinci sınıflar için mesleki olgunluk ölçeğini geliştirmiştir. Geliştirmiş olduğu ölçeği Ankara'da sekizinci sınıf öğrencisi 110'u kız, 98 'i erkek toplam 208 öğrenciye uygulamış ve çeşitli değişkenlere göre karşılaştırmıştır. Bu araştırmada elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

1) Sekizinci sınıf öğrencilerinin gelişim dönemlerinin gerektirdiği mesleki gelişim görevlerinden meslek seçiminde ilgi ve yetenekleri göz önüne alma, meslek seçiminde sorumluluk üstlenme, çalışma hayatına karşı olumlu tutum geliştirme gibi tutum ve davranışları gösterdikleri ancak meslek seçme ihtiyacı duymadıkları,

2) Bilgi toplama ve plan yapma davranışları geliştiremedikleri,

3) Kızların erkeklere göre mesleki bakımdan daha önce olgunlaştıkları,

4) Sosyo-ekonomik düzeyin mesleki olgunlaşmaya etkisinin olmadığı,

5) Hedeflenen eğitimin türü açısından mesleki olgunluk ölçeğinden alınan puanlar arasında manidar bir farklılık olmadığı bulunmuştur (Akbalık, 1991; s.68-70).

Daryo (1993) çalışmasında, Crites'in mesleki olgunluk envanterinin yeterlilik testinin beşinci bölümü olan mesleki olgunluğun karar verme boyutunun Türkçe tercümesinin orijinali ile çeviri eşdeğerliliği ve Türkçe formunun güvenilirliğini saptamayı amaçlamıştır. Testin çeviri eşdeğerliliği, İstanbul'da Robert kolejinde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencilerinin oluşturduğu 82 kişilik örneklem grubunun katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Testin güvenilirlik çalışması ise, ikisi devlet okulu diğer ikisi özel okul olmak üzere toplam dört okulun sekizinci sınıflarında okuyan toplam 236 öğrenciye Türkçe formu uygulanmıştır. Araştırmada şu bulgular elde edilmiştir:

1) İç tutarlılık katsayısının .45, testin iki hafta ara ile tekrarlanmasından elde edilen korelasyon katsayısının ise .65 olduğu görülmüş, fakat elde edilen değerler yeterli bulunmamıştır.

2) Özel okullardan birinin 11. sınıf öğrencilerinin katılımı ile bir pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulamadan elde edilen veriler, testin Türkiye koşullarına uyarlanmasına dayanak oluşturmuştur. Bu uyarılama sonucunda 11 sınıf öğrencilerinin iç tutarlılık katsayısı .78 bulunmuştur.

3) Testin gelişimsel karakteri göz önüne alınarak araştırma yapılan okulun sekizinci ve 11. sınıf öğrencilerinin aldıkları puanlar karşılaştırılmış ve iki grubun aralarındaki yaş farkına rağmen birbirlerine yakın puanlar aldıkları görülmüştür. Bu da Crites'in mesleki olgunlukta yaşanan hayat aşamalarının kronolojik yaştan daha önemli olduğu görüşünü desteklemektedir.

4) Rehberlik servisi olan okullarda okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları rehberlik servisi olmayan okullarda okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarına kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

5) Mesleki olgunluk puanları düşük olan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin, mesleki olgunluk puanları yüksek olan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinden daha aşağıda olduğu görülmüştür (Daryo, 1993; s.viii-xi).

Bacanlı (1995), mesleki grup rehberliğinin dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisini araştırmıştır. Araştırmanın deney grubu 21, kontrol grubu 21 öğrenciden oluşmuştur. Deney grubundaki öğrencilere 10 hafta süre ile mesleki grup rehberliği yapılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen sonuç, mesleki grup rehberliğinin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmada etkili olduğu görülmüştür.

Akbıyık (1996), Meslek liselerine giden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini incelemiştir. Ankara şehir merkezindeki meslek liselerinde okuyan 642 öğrenci örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular şöyledir:

1) Okul türlerine göre öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ortalamalarına bakıldığında önemli farklar bulunmuştur. Öncelik sırasına göre; Kız Meslek Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında Kız Meslek Lisesi lehine, Endüstri Meslek Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında Endüstri Meslek Lisesi lehine, İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında İmam Hatip Lisesi lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

2) Öğrencilerin cinsiyetine göre meslek lisesinde okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında kızlar lehine önemli bir farklılık bulunmuştur.

3) Anne ve Babanın eğitim düzeyine göre mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında önemli bir farklılık görülmemiştir.

4) Hayatlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim yerlerine göre öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında önemli bir farklılık görülmemiştir.

5) Ailenin ortalama aylık gelirine göre mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında önemli bir farklılık görülmemiştir.

6) Başarı durumlarını algılayışlarına göre öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında önemli bir farklılık bulunmuştur. Başarısını çok iyi ve iyi olanlar arasında bir fark görülmezken çok iyi ve orta algılayanlar arasında, çok iyi algılayanlar lehine bir farklılık görülmektedir. Başarısını iyi ve orta algılayanlar arasında iyi algılayanlar lehine bir farklılık bulunmuştur (Akbıyık, 1996;s.I-II).

Usluer (1996), bireylerin kendi kendilerine meslek inceleme yaşantısı geçirmelerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisini araştırmıştır. Bu çalışma, 10. sınıf öğrencisi 20'si (14 kız, 6 erkek) deney ve 20'si (13 kız, 7 erkek) kontrol grubunda olmak üzere toplam 40 öğrenciyi kapsamaktadır. Araştırma sonucu, öğrencilerin geçirmiş oldukları meslek inceleme yaşantısının, onların mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bacanlı, 14-15 yaşları arasında dokuzuncu sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine kısa süreli ve uzun süreli mesleki grup rehberliğinin etkisini araştırmıştır. Araştırmacı bu çalışmasında, on hafta süren birinci grup rehberliği ile beş hafta süren ikinci grup rehberliğine ilişkin araştırma bulgularını karşılaştırmıştır. Her iki araştırmaya katılan öğrenci sayısı 37 kişidir. Araştırma kontrol grupsuz ön ve son test modeline dayalı deneysel bir çalışmadır. Bu araştırmanın bulguları, beş oturumluk mesleki grup rehberliğinin dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluklarını geliştirmede etkili olduğunu ortaya koymuştur. Beş oturumluk ve on oturumluk mesleki grup rehberliklerinden, on oturumluk mesleki grup rehberliğinin dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluklarını geliştirmede daha etkili olduğu görülmüştür (Bacanlı, 1996;s141).

Yazar, Ankara' nın Haymana ilçesinde biri genel ikisi meslek lisesi olan üç okuldaki dokuz ve 11. sınıflarda öğrenim gören 236 öğrenci üzerine bir çalışma yapmış, öğrencilerin sınıf düzeyi, cinsiyeti, okul türü, gelir düzeyi ve anne-baba tutumlarına ilişkin özelliklerin mesleki olgunluk düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırmada elde edilen sonuç şöyledir:

1) Ana-baba tutumlarına ilişkin olarak, ana-babaları demokratik ve ilgisiz olan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasındaki fark ana-babaları demokratik olan öğrenciler lehine yüksek olduğu, ana-babaları demokratik olanlar ile ana-babaları otoriter olan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasındaki fark ise önemsiz olduğu,

2) Cinsiyete göre kız ve erkeklerin mesleki olgunluk puanları arasındaki fark önemsiz olduğu,

3) Sınıf düzeyine ilişkin olarak mesleki olgunluk puanlarının dokuz ve 11. sınıfta okuyan öğrencileri arasındaki farkın önemli olmadığı, meslek lisesine giden öğrencilerin dokuz ve 11. sınıf öğrencileri arasındaki farkın 11. sınıf öğrencileri lehine önemli olduğu,

4) Gelir düzeyi ile mesleki olgunluk puanları arasında önemli bir fark olduğu, ailenin gelir düzeyi yükseldikçe mesleki olgunluk puanlarının da yükseldiği saptanmıştır (Yazar, 1997;s.60-62).

Otrar, 1996-97 öğretim yılında, Endüstri Meslek Lisesi ve Çıraklık Eğitim Merkezinde öğrenim gören 16-18 yaşlarındaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bazı kişilik özelliklerini karşılaştırmıştır. Araştırmanın örneklemini Çıraklık Eğitim Merkezinden 309 (84 kız, 225 erkek), Endüstri Meslek Lisesinden 309 (116 kız, 193 erkek) öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır:

1) Çıraklık Eğitim Merkezi ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri yeterli bulunmamıştır (ÇEM=X 34.104 EML=X 40.924).

2) Çıraklık eğitim merkezi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farkın kızlar lehine olduğu görülmektedir.

3) Çıraklık eğitim merkezi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile öğrencilerin gelir düzeyleri, anne ve babanın eğitim düzeyleri, öğrenim gördükleri okulu isteyerek seçip seçmedikleri, gördükleri eğitimden memnun olup olmadıkları, meslek seçimi konusunda yardım alıp almadıkları ve en son mezun oldukları okul arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

4) Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyet, gelir düzeyleri, annenin eğitim düzeyi, okudukları okulu isteyerek seçip seçmedikleri, gördükleri eğitimden memnun olup olmadıkları ve meslek seçimi konusunda yardım alıp almadıkları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

5) Endüstri Meslek Liseleri öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu fark ilkökul, ortaokul ve üstü gruplar arasındadır.

6) Öğrencilerin devam ettikleri okul ile mesleki olgunluk puanları arasında Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

7) Öğrencilerin devam ettikleri okul ile kişilik özellikleri olan başarıma, başatlık, düzen, yaratıcı kişilik ve askeri liderlik arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

8) Öğrencilerin devam ettikleri okul ile bir kişilik özellikleri olan sebat, oto kontrol ve özgüvende Çıraklık Eğitim Merkezi lehine, bağımsızlık ve değişiklikte ise Endüstri Meslek Lisesi lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

9) Çıraklık Eğitim Merkezine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile kişilik özelliği olarak başarıma, başatlık, sebat, düzen, bağımsızlık, askeri liderlik arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuş; değişiklik, oto kontrol, özgüven ve yaratıcı kişilik arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmamıştır.

10) Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile kişilik özellikleri olan başarıma, başatlık, sebat, düzen,

özgüven ve askeri liderlik arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Fakat bağımsızlık, değişiklik, oto kontrol ve yaratıcı kişilik arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmamıştır (Otrar, 1997;s.72-77).

Çakar' ın 1996-97 öğretim yılında yaptığı araştırma, lise son sınıfta okuyan 783 (344 kız, 439 erkek) öğrenciyi kapsamaktadır. Bu araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeyleri arasında bir ilişkinin var olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şöyledir:

1) Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur($r = -.48, P < .01$).

2) Öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ile cinsiyetleri (kızların lehine), mesleki rehberlik hizmeti alıp almamalarına (mesleki rehberlik hizmeti alanlar lehine), annenin eğitim düzeyi (eğitim düzeyi arttıkça Mesleki Olgunluk Ölçeğinden alınan puanlar artmaktadır), babanın eğitim düzeyi (eğitim düzeyi arttıkça MOÖ'den alınan puanlar artmakta), okulda okudukları alan (Fen Bilimleri alanını seçenlerin Türkçe-Matematik ve Sosyal alanını seçenlere göre daha yüksek MOÖ puanına sahip olduğu), algılanan ana-baba tutumları (demokratik tutum arttıkça mesleki olgunluk da artmaktadır) ve ailelerin gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

3) Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bir işte çalışıp çalışmamaları, çalıştıkları işte ücretli olup olmadıkları, yaşları, anne ve babanın meslekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

4) Öğrencilerin denetim odağı düzeyleri ile cinsiyet, bir işte çalışıp çalışmamaları, mesleki rehberlik hizmeti alıp almamaları, anne ve babanın eğitim düzeyi, okulda okudukları alanlar, algılanan ana-baba tutumları, ailenin gelir düzeyleri, annenin mesleği arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

5) Öğrencilerin denetim odağı düzeyleri ile çalıştıkları işte ücret alıp almamaları, yaşları ve babanın mesleği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Çakar, 1997;s.113-117).

A) Sürekli Kaygı İle İlgili Araştırmalar:

1. Sürekli Kaygı İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar:

Kimes ve Troth (1974)'a göre, sürekli kaygı ile mesleki kararsızlık arasında bir ilişki bulunmaktadır. Doğu Teksas' taki devlet üniversitesinin tüm bölümlerden 829 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada, bir meslek için karar verememiş öğrencilerin, belirgin bir mesleği seçmiş olan öğrencilere göre daha kaygılı olduklarını bulmuşlardır. Bu çalışma sonucunda sürekli kaygı ile mesleki kararlılık ve meslekte sebat etme arasında negatif yönlü bir ilişki bulunduğu görülmüştür.

Mc Gowan (1977) Lisede öğrenim gören 66 erkek ve 60 kız öğrenci ile yaptığı araştırmasında deneysel yöntemi kullanmıştır. Kontrol grubundaki deneklere kaygı ve mesleki olgunluk düzeylerine ilişkin testler ve SDS (Self-Directed Search) vermiştir. Araştırmanın sonucunda mesleki kararını vermiş olan ve olmayanların (deney ve kontrol grubu) kaygı ve mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

O'Hare ve Tamburri (1986), mesleki karar vermede, durumluk-sürekli kaygı ve mesleki karar verme biçimleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. New York şehrinde bulunan özel bir üniversitede öğrenim gören 247 (124 erkek, 123 kız) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, durumluk-sürekli kaygıya sahip olan öğrencilerin olumlu mesleki karar verme biçimlerini kullanamadıkları saptanmışlardır.

Fuqua, Blum ve Hartman (1988), 155 (52 erkek, 103 kız) öğrencinin mesleki kararsızlığını teşhise yönelik deneysel bir çalışma amaçlamışlardır. Bu çalışmada beş ayrı değişken mesleki kararsızlıkla ilişkilendirilmiştir. Bunlar durumluk kaygı, sürekli kaygı, denetim odağı, kimlik ve mesleki kararsızlıktır. Araştırma sonucunda öğrenciler değişkenlerin niteliklerine göre dört ayrı gruba ayrılmıştır. Bundan sonra gruplar arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Birinci grup mesleki kararlılığı bulunan, kaygı düzeyi yüksek olmayan ve kimlik gelişimini daha etkili bir şekilde gerçekleştirmiş gruptur. İkinci grup mesleki kararsızlığın düzeyi olarak en az olduğu gruptur. Yüksek kaygı düzeyine sahip, yetersiz kimlik oluşumu ve içten denetim odağına sahip öğrencilerden oluşmaktadır. Üçüncü ve dördüncü gruplar mesleki kararsızlığın yüksek olarak görüldüğü gruplardır. Bu gruplar mesleki karar verme biçimlerinde dıştan denetimli ve yetersiz kimlik oluşumu göstermektedirler. Üçüncü gruptakilerin dördüncü gruptakilere göre kaygı düzeyi azdır. Üçüncü ve dördüncü gruplardaki kararsızlık düzeyinin kronik bir yapıda olduğunu ve dördüncü gruptaki öğrencilerin diğer gruptakilere göre yüksek düzeydeki durumluk ve sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Araştırma sonucunda yapılan grup karşılaştırmaları şu şekilde özetlenebilir:

a) Mesleki kararsızlık üzerinde mesleki karar ölçeği puanları, üç ve dördüncü gruplarda anlamlı bir fark göstermezken Bir ve ikinci gruplarda karar ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

b) Durumluk kaygıya ilişkin durumluk kaygı ölçeği puanlarında iki ve üçüncü gruplarda anlamlı bir fark görülmezken bir ve dördüncü gruplarda anlamlı bir fark bulunmuştur.

c) Sürekli kaygıya ilişkin sürekli kaygı ölçeği puanlarında ise iki ve üçüncü gruplarda anlamlı bir fark görülmezken bir ve dördüncü gruplarda anlamlı bir fark bulunmuştur.

d) Denetim odağına ilişkin olarak bir ve ikinci, üç ve dördüncü gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmazken diğer karşılaştırmalarda anlamlı bir fark bulunmuştur.

e) Kimlik ölçeği puanlarında üç ve dördüncü gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmazken yapılan diğer karşılaştırmalarda anlamlı bir fark bulunmuştur.

Larson ve ark. (1994). ergenlerin mesleki karar verme sürecinde yaşadıkları psikolojik problemleri, cinsiyet farklılıkları açısından incelemişlerdir. Özellikle mesleki kararsızlık (kaygı), yaşam hedeflerinin farkında olma, işi şansa bırakma, seçimlerinde nüfuza yönelme ve ikincil kazançlar elde etme gibi değişkenler açısından cinsiyet farklılıklarının meslek kararına etkisi incelenmiştir. Dört farklı üniversitede öğrenim gören 1006 (454 erkek, 552 kız) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, meslek kararı vermede karşılaşılan olası problem düzeylerinde cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmamıştır. Kızlar problem ifadelerinde yaşam hedeflerinin farkında olma ve nüfuza yönelmeye öncelik verirken, erkeklerin ikincil

kazanç temin etmeye öncelik verdikleri görülmüştür. Yine araştırmada kızların %38'i, erkeklerin %37'si gibi önemli bir oranı mesleki kararsızlık (kaygı) problemi konusunda mesleki danışmadan yararlanmak istediklerini belirtmişlerdir.

2. Sürekli Kaygı İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar:

Yurtbay (1986), iki özel lisede öğrenim gören 15-18 yaşları arasındaki 200 öğrenciye sürekli kaygı ölçeği uygulamıştır. Başarısız olan öğrencilerin, başarılı olanlara kıyasla sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu, başarısız olan kızların başarısız olan erkeklere göre daha yüksek sürekli kaygıya sahip olduklarını, yine başarısız öğrencilerin annelerinin başarılı olan öğrencilerin annelerine kıyasla daha fazla koruyucu tutum sergilediklerini bulmuştur. Başarılı ve başarısız öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ile aile tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kozacıoğlu (1986), 16-18 yaşları arasında üç lisede okuyan 150 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, aile tutumu ile ergenin kaygı düzeyi arasında düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğunu, ailelerin demokratik tutum düzeyi arttıkça kaygı düzeyinin de azaldığını bulmuştur.

Abacı, 203 üniversite öğrencisinin algıladıkları ebeveyn tutumlarının çocuklarının kaygı seviyesine etki edip etmediğini araştırmıştır. Otoriter ve ilgisiz anne-baba tutumu ile sürekli kaygı arasında olumlu bir ilişki, demokratik anne-baba tutumu ile sürekli kaygı arasında olumsuz bir ilişki bulmuştur. (Abacı, 1986;s.57-58).

Küçükturan, Anadolu lisesi sınavına hazırlanmak amacıyla dersaneye devam eden 73 öğrenci üzerinde ebeveyn tutumlarının sınava

hazırlanan çocukların kaygı düzeylerine etkisini araştırmıştır. Annenin seven, cezalandıran ve aşırı istekli tutumunun sürekli kaygıya etkisinin önemsiz, yine babaların seven, cezalandıran ve aşırı istekli tutum puanları ile sürekli kaygı puanları arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını bulmuştur. Anne ve babanın öğrenim düzeyi çocukların sürekli kaygı ve durumluk kaygı düzeylerini etkilememiştir. Yine Cinsiyet ile durumluk kaygı puanları arasındaki ilişkinin önemli olduğu ($P<0.05$), cinsiyet ile sürekli kaygı puanları arasındaki ilişkinin ise önemsiz olduğu ($P>0.05$) bulunmuştur (Küçükturan, 1987;s.52-53).

Kılıç (1994), YURTKUR Malatya yurtlarında kalan 147 kız ve 399 erkek olmak üzere toplam 546 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmasında, yurtlarda kalan üniversite öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeylerini etkileyen yurt yaşamına ilişkin etmenleri incelemiştir. Araştırmanın elde edilen bulguları arasında, kız öğrencilerin sürekli kaygı puanı ortalaması erkeklerden daha yüksek bulunduğunu, yurtlarda kalan üniversite öğrencilerinin durumluk kaygı puanı ortalamasının sürekli kaygı puan ortalamasına göre yüksek olduğunu saptamıştır (Kılıç, 1994; s.77-78).

Akboy (1999), 932 öğrenciyi kapsayan araştırmasında, Fen Lisesi, Resmi Lise ve Süper Lise öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekildedir.

1) Sürekli kaygı ile öğrencilerin mevcut başarı durumları arasında bir ilişkinin var olduğu, başarı düzeyi arttıkça sürekli kaygı puanının azaldığı başarı düştükçe de sürekli kaygı puanının arttığı,

2) Sürekli kaygı ile cinsiyetler arasında anlamlı bir farkın bulunduğu, kızların erkeklere göre sürekli kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu,

3) Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu, üst sosyo-ekonomik düzeye çıkıldıkça sürekli kaygı düzeyinin düştüğü görülmüştür.

Başol (1998), 79 genel ve resmi lise öğrencisi-79 süper lise öğrencisi toplam 158 öğrencinin durumluk-sürekli kaygı ve kendine saygı düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, her iki gruba ait öğrencilerin kaygı (durumluk-sürekli) puan ortalamalarının yüksek olduğunu saptamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplamada izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel işlemler üzerinde durulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 1998-1999 öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan 13 resmi ve genel liselerin lise 1. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır.

Örnekleme ise (Malatya il merkezinde bulunan) sosyo ekonomik düzeyleri açısından birbirine yakın resmi ve genel liseler arasından tesadüfi yöntem ile seçilen 5 lise (Malatya Lisesi, Org. Eşref Bitlis Lisesi, Kubilay Lisesi, Gazi Lisesi ve Sümer Lisesi) ve bu liselerin lise 1. sınıflarında okuyan 863 kız ve erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin okullara göre dağılımı Tablo (1)'de verilmiştir.

Tablo 1

Örnekleme Alınan Okulların Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Genel Mevcudu ve Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Dağılımı

Okullar	Genel Mevcut					Araştırmaya Alınan Öğrenciler					
	Kız	%	Erk.	%	G.Top.	Kız	%	Erk.	%	G.T.	%
Gazi L.	168	51	162	49	330	46	52	43	48	89	27
Org.E.B.L.	24	25	71	75	95	7	25	21	75	28	29
Kubilay L.	133	37	227	63	360	40	37	68	63	108	30
Sümer L.	241	32	509	68	750	63	31	139	69	202	27
Malatya L.	624	38	1016	62	1640	165	38	271	62	436	27
Genel T.	1190	37	1985	63	3175	321	37	542	63	863	27

Tablo 1' de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 975 kişilik örneklem grubundan 112 (79 erkek, 33 kız) öğrenci eksik doldurma, ikinci uygulamaya gelmeme ve yanlış doldurma gibi nedenlerden dolayı istatistiki değerlendirmeye alınmamıştır. Bu elemanın yapılmasından sonra elde kalan 863 kişi evrenimizin % 27.18' ini temsil etmektedir. Araştırmanın evreni 1190'ı kız 1985'i erkek toplam 3175, dokuzuncu sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. 863 kişilik örneklem grubunun 321'i kız (%37.19), 542'si erkeklerden (%62.80) oluşmaktadır.

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ise ilkokul % 74 (639 kişi), Orta/Lise %23 (198 kişi) ve Yüksekokul % 3 (26 kişi)'dir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun annelerinin eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin ise ilkokul % 43 (370 kişi), Orta/Lise % 45 (390 kişi) ve Yüksekokul % 12 (103 kişi) olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinin bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye göre; Düşük (alt) SED % 13 (115 kişi), orta SED %73 (625 kişi) ve Yüksek

(üst) %14 (123 kişi) olduğu görülmektedir. Öğrenci grubunun büyük çoğunluğu orta SED'e bulunmaktadır.

Araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi betimlenmeye çalışılmaktadır.

İlişkisel tarama modeli ise iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar 1995;s77-81).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak, araştırmanın bağımlı değişkeni olan mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenmesinde Mesleki Olgunluk Ölçeği, diğer bağımlı değişkeni olan sürekli kaygı düzeylerinin belirlenmesi için Sürekli Kaygı Envanteri; bağımsız değişkenler hakkında bilgi toplamak amacı ile Kişisel Bilgi Formu ve öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarını belirlemek için Ana-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama araçları ile ilgili bilgiler ve yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

1) Mesleki Olgunluk Envanteri (M.O.Ö.):Super ve Overstreet 1960 yılında, bireylerin mesleki gelişim görevlerini yerine getirilebilmesi için kazanmaları gereken 11 mesleki tutum ve davranış belirlemişlerdir. Mesleki olgunluk ölçeğinin maddelerinin hazırlanmasında, Kuzgun ve Bacanlı tarafından bu 11 mesleki tutum ve davranıştan sekizi ile ilgili maddeler geliştirilmiştir. Çünkü, ancak bu tutum ve davranışlardan sekizi bu tür bir ölçekle ölçülebilecek

niteliktedir. Geriye kalan üçü başka teknikleri gerektirmektedir. Aşağıda "Bir Mesleki Tercihini Billurlaştırma" mesleki gelişim görevine ilişkin sekiz mesleki tutum ve davranış şu şekilde özetlenebilir:

- 1) Bir mesleki tercihi billurlaştırma gereğinin farkında olma
- 2) Meslek seçiminde göz önüne alınacak faktörlerin farkında olma
- 3) Meslek seçimini etkileyebilecek ihtimallerin farkında olma
- 4) Meslek seçiminde şimdi-gelecek ilişkisinin farkında olma
- 5) Tercih edilen meslek ile ilgili bilgi edinme
- 6) Tercih edilen mesleği planlama
- 7) İlgi ve değerleri farklılaştırma
- 8) Meslek seçiminde kaynakları kullanma

Kuzgun ve Bacanlı (1996)'nın geliştirmiş olduğu ölçeğin Türkçe formunun oluşturulmasında 54 maddelik deneme formu hazırlanmış, uygulamadan sonra yapılan analiz sonucunda mesleki olgunluk ölçeğinin 40 maddeden oluşan son formu elde edilmiştir.

MOÖ'nin maddeleri beş basamaklı "likert tipi" (a: Bana Hiç Uygun Değil, b: Bana Pek Uygun Değil, c: Bana Biraz Uygun, d: Bana Uygun, e: Bana Çok Uygun) dereceleme ölçeği halinde ifade edilmiştir. İstendik maddeler 1-2-3-4-5, istenmedik maddeler 5-4-3-2-1 şeklinde tersten puanlanmıştır. Bireyin MOÖ'ndeki bu istendik ve istenmedik yöndeki maddelere verdiği cevapların sayısal değerlerinin toplamı o bireyin ham puanını ifade etmektedir.

Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Güvenirlik Çalışmaları:

MOÖ'nin iç tutarlılığı Cronbach Alfa katsayısı 0,89 bulunmuştur. Bulunan bu değer, ölçeklerin sahip olması gereken (0,80) güvenirlilik katsayısından daha yüksek bir değerdir.

MOÖ'nin kararlılık katsayısı, testin tekrarı yöntemi ile hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon katsayısı $r=.82$ 'dir. Bu değer MOÖ'nün ölçmek istediği değişkeni ölçmede oldukça kararlı olduğunu göstermektedir.

Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Geçerlilik Çalışmaları:

MOÖ'nin geçerliliği üç farklı yolla araştırılmıştır:

A) Öğrencilerin MOÖ'den aldıkları puanların akademik yetenekleri ile ilişkisine,

B) Öğrenim görülen sınıf düzeyinin MOÖ'den alınan puanları etkileyip etkilemediğine,

C) MOÖ'nin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenip etkilenmediğine, bakılarak belirlenmiştir.

Bu karşılaştırmalardan elde edilen bulgulara bakılarak MOÖ'nin geçerliliği kanıtlanmış ve bu şekliyle lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarını ölçmek için kullanılabileceğine karar verilmiştir.

Mesleki olgunluk ölçeğinin norm çalışması, Ankara ilinin çeşitli ilçelerinde öğrenim gören farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 1248 kız ve 1256 erkek olmak üzere 2504 öğrenciyi kapsamıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 1996;s.5-19).

2) Sürekli Kaygı Envanteri: Catell ve Freud'un fenemolojik-fizyolojik kaygı anlayışından etkilenen Spieldberger, 1966 yılında yeni bir sentez yaparak iki faktör kaygı kavramını geliştirmiştir. Spieldberger ve arkadaşları 1970 yılında, bu kavrama dayalı olarak Durumluluk ve Süreklilik Kaygı envanterini geliştirmişlerdir.

Bu envanter, ergen ve normal yetişkinlerin kaygı düzeylerini ölçen ve toplam 40 maddeden oluşan bir envanterdir. Kaygının iki boyutu iki ayrı ölçekle ölçülür. Bunlar:

A)Durumluk Kaygı Ölçeği

B)Sürekli Kaygı Ölçeği' dir.

Araştırmada kullanılmış olan Sürekli Kaygı Ölçeği, bireyin “genellikle” ve “sürekli” olarak kendini nasıl hissettiğini, içinde bulunduğu objektif ölçütlere göre nötr olan durumların çoğunu genellikle tehdit edici ve stresli olarak görme,algılama ve yorumlama eğiliminin olup olmadığını ölçmektedir. Bireyler ölçekteki maddelere genel olarak hissettiği duyguların sıklık derecesine göre yanıt verirler.

Sürekli Kaygı ölçeğinde 20 madde bulunmaktadır. Bireyler maddeleri sıklık derecelerine göre, (1) Pek az, (2) Bazen, (3) Çoğu zaman, (4) Hemen her zaman gibi seçeneklerden birini işaretleyerek cevaplandırır. Ölçekte 1,6,7,10,13,16,19. maddeler (7 adet) tersine dönmüş şekilde ifade edilmiştir.

Ölçeğin her maddesindeki seçeneklerin 1 ile 4 arasında değişen sayısal ağırlık değerleri toplanarak sürekli kaygı puanı elde edilir. Ölçekten elde edilecek toplam puanın değeri 20-80 arasındadır. Puanın yüksek olması kaygı düzeyinin yüksek olduğuna ifade etmektedir (Özgüven, 1994;s.323-324).

Sürekli Kaygı Envanterinin Güvenirliliğine İlişkin Değerler:

a) **Alpha Güvenirliliği:** Türkçe Formu için .83 ile .87 arasında, bulunmuştur. Bu verilerden Türkçe formunun yüksek madde homojenliği ve iç tutarlılığının olduğu,

b) Madde Güvenirliği: Türkçe formu için madde güvenirliliğinin .34 ile .72 arasında olduğu,

c) Test Tekrar Test Güvenirliği:Hacettepe ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi ile Kara Harp Okulundaki beş ayrı gruptaki öğrencilere beş ayrı zaman diliminde ve normal sınıf koşullarında iki kez uygulanmıştır. Sürekli Kaygı Ölçeği için test tekrar test güvenirliliğinin .71 ile .86 arasında olduğu görölmüştür.

Sürekli Kaygı Ölçeğinin Geçerliliğine İlişkin Çalışmalar:

a) Yapı ya da Deneysel Kavram Geçerliliği: Bu yolla sürekli Kaygı kavramının kuramsal tanım ve beklentilere ne denli uygun olup olmadığı saptanmak istenmiştir. İki faktörlü kurama göre; sürekli kaygı genelde, bireyin çevresinde olan pek çok şeyi tehlikeli olarak algılamasıdır. Bu eğilim doğrudan doğruya çevresel koşullara bağlı değildir. Birey herhangi bir nedenle kendisini güvensiz hissederse kolayca tehdit edilme duygusuna kapılabilmektedir. Stres koşullarının ortaya çıkması durumluluk kaygı seviyelerinde önemli yükselmelere neden olursa da, esas itibarı ile koşulların değişmesi, sürekli kaygı seviyesini etkilememektedir.

Öner (1977) iki faktörlü kaygı kuramı çerçevesinde normal ve hasta Türk örneklemini (226 kişi) üzerinde, ölçeklerin yapı geçerliliğini deneysel olarak sınamıştır. Araştırma sonucunda stres halinde elde edilen yüksek durumluk kaygı puanları, stres ortadan kalktıktan sonra (sınavdan, tedaviden ve ameliyattan sonra) önemli seviyede düşme göstermiş; aynı değişkenlik sürekli kaygı puanlarında görölmemiştir. Yine araştırmacı tarafından değişik zaman ve koşullarda yapılan uygulamalarda, durumluk ve sürekli kaygı puanlarındaki korelasyonların ortalaması .62 civarında ve önemli seviyede olduğu bulunarak ölçeklerin kuramsal yapı geçerliliği elde edilmiştir.

b) Ölçüt Kriter Geçerliliği: Sürekli kaygı puanları, normal ve psikiyatrik hastalığı olan bireyleri birbirinden anlamlı bir şekilde ayırt etmektedir. Sürekli kaygı puanı ortalamalarına göre küçükten büyüğe doğru bir sıralama yapıldığında, normal (X:38.12), fiziksel hastalığı olanlar (X:39.76) ve Psikiyatrik hastalar ise (X:55.09) şeklinde görülmektedir.

Yine bir başka çalışmada Türk ve Amerikan örneklemi karşılaştırıldığında, üç değişik (normal, fiziksel ve psikiyatrik hasta) deney grubunun ortalama kaygı puanlarının ortalamaları iki kültür arasında birbirine benzemektedir. Normalden psikiyatrik hastalara doğru gidildikçe kaygı seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir (Öner ve Le Compte, 1985;s.14-17).

3) Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu oluşturulurken Bacanlı (1990) tarafından geliştirilen Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeğinden yararlanılmıştır.

Bacanlı (1990), öğrencilerin SED'ini belirlemek için 12 maddelik bir ölçek geliştirmiştir. Buna göre alınan faktörler şunlardır:

- 1)Babanın eğitim durumu,
- 2)Annenin eğitim durumu,
- 3)Ailedeki birey sayısı,
- 4)Oturulan evin kira olup olmadığı,
- 5)Evdeki oda sayısı,
- 6)Evin ısıtma düzeni,
- 7)Ailenin ortalama aylık geliri,
- 8)Babanın mesleği,
- 9)Annenin mesleği,

- 10)Okuduğu lise,
- 11)Orta öğretim boyunca masraflarını nasıl karşıladığı,
- 12)Ailenin sahip olduğu eşyalar.

Bu araştırmada, “Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?” sorusunun cevap seçenekleri günümüz şartlarına göre, araştırmanın yapılacağı yıl içersindeki asgari ücret göz önüne alınarak yeniden ayarlanmıştır. Ayrıca “Okuduğunuz lise sorusu,uygulama yapılacak olan okulların gündüz öğretim yapan genel lise olmasından dolayı hazırlanan ölçeğe konulmamıştır. “Ortaöğretim boyunca masrafların nasıl karşılandığı” sorusuna ise gerek duyulmamıştır.

Yine araştırmada, SED ’in maddelerine ek olarak öğrencinin cinsiyetine ilişkin bir madde, lise 1. sınıftan sonra seçmeyi düşündükleri alanı belirlemek amacıyla bir madde ve öğrencilerin algıladıkları başarı durumuna ilişkin bir madde olmak üzere üç madde eklenerek kişisel bilgi formu hazırlanmıştır.

Kişisel bilgi formunda, SED ’e ilişkin maddeler,alt-SED özelliği olarak kabul edilen özelliklerden, üst-SED özelliği olanlara doğru muhtemel cevaplar sıralanmış ve puanlanmıştır. Örneğin, annenin ve babanın eğitim durumunu içeren maddeler “Hiçbir okul mezunu değil”, “İlkokul mezunu”, “Ortaokul/Lise mezunu”, “Yüksekokul mezunu”, “lisansüstü öğrenim görmüş” olarak sıralanmıştır. Bu ifadelere sırası ile 1,2,3,4 ve 5 puan verilmiştir.

Ailenin sahip olduğu eşyalar sayı olarak ele alınmıştır. Bu eşyalara birden fazla miktarda sahip olan ailelerin üst-SED’e dahil olma ihtimalleri oldukça yüksektir (Bacanlı 1990;s.82-83). Kişisel bilgi formundaki SED’e ilişkin 10 maddeye verilen cevapların toplamı SED puanını vermektedir.

Bacanlı (1990)'nın geliştirmiş olduğu ölçeğin 24 kişilik bir öğrenci grubundan elde edilen iç tutarlılık (alfa) katsayısı .73'tür. Bu ölçekte açık uçlu soru niteliği taşıyan 12 nci soru dışta bırakıldığında katsayı .75 çıkmıştır (Bacanlı, 1997;s.101).

4)Anne-Baba Tutum Ölçeği: Öğrencilerin anne ve babalarının tutumlarına ilişkin algılamalarını ölçmek amacıyla Bilal (1984) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte, anne-baba tutumlarına ilişkin 25 Demokratik, 25 Otoriter ifadeyi içeren toplam 50 madde bulunmaktadır. Ölçek, anne-babaların “Demokratik ve Otoriter” algılanmasına göre, ayrı ayrı iki puan vermektedir. Bu ölçekten alınan puanın yüksek olması anne-baba tutumlarının demokratik olarak algılandığına işaret etmektedir. Ölçek maddeleri olumlu ve olumsuz olarak iki şekilde ifade edilmiş, “Otoriter” ve “Demokratik” maddeler karışık olarak düzenlenmiştir. Böylece “evet” ya da “hayır” denilme eğilimi nedeniyle ortaya çıkabilecek hataların en aza indirilmesine çalışılmıştır.

Bilal (1984)'te geliştirdiği ölçeğin hazırlanmasında, Kuzgun tarafından 1972'de geliştirilen ana-baba tutum envanterinin maddelerinden büyük ölçüde yararlanmıştır. Bu maddelerin bazıları aynen, bazıları ise kısmen alınmıştır. Çeşitli kaynakların taranması, otoriter ve demokratik tutumları kapsayan yeni maddelerin eklenmesi ile 70 maddelik deneme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan deneme formu. alanında uzman 30 kişiye verilmiş, uzmanlardan öncelikle her ifadenin iki tutumdan hangisini ve ne derece yansıttığını 3 dereceli bir ölçek üzerinde belirtmeleri istenmiştir. Uzmanlar tarafından “otoriter” ya da “demokratik” ana-baba tutumlarını “yansıtmıyor” veya “hiç yansıtmıyor” şeklinde işaretlenen maddeler çıkarılmıştır. Diğer maddeler ise uzmanların önerileri doğrultusunda değiştirilmiştir. Bu şekilde ölçeğin mantıksal ve kapsam geçerliliği sağlandıktan sonra toplam 50

maddelik soru formu elde edilmiştir. Bu ölçek 30 lise son sınıf öğrencisine uygulanarak, ifadelerin ve yanıtlama yönteminin anlaşılabilirliği sınanmıştır (Öner, 1994;s.558).

Maddelerin her birine verilen yanıtların güvenilirliğine ilişkin bilgi edinmek amacı ile hazırlanan ölçek, 89 lise son sınıf öğrencisine 15 gün arayla uygulanmış, test-tekrar test yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayıları anne için 0.75, baba için 0.76 bulunmuştur (Bilal, 1984;s.53).

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 1998-1999 öğretim yılında Nisan-Mayıs ayları içinde toplanmıştır. Veri toplama işlemlerine başlamadan önce, araştırmanın örneklem grubunu içine alan liselerde uygulama yapabilmek için Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden, beş lisede (Malatya, Org.Eşref Bitlis, Gazi, Kubilay ve Sümer) uygulama yapılması için resmi izin alınmıştır(EK 5).

Uygulama çalışması, yaklaşık olarak 15 gün sürmüştür. Araştırmada kullanılan dört testin tek oturumda peş peşe uygulanmasının öğrenciler için yorucu olacağı düşünülmüştür. İki ayrı uygulamada iki test birer hafta ara ile verilmiştir. İlk uygulamada mesleki olgunluk ölçeği ve sürekli kaygı envanteri uygulanmış, ikinci uygulamada ise kişisel bilgi formu ve ana-baba tutum ölçeği verilmiştir. Her iki uygulama 40 dakika sürmüştür. Uygulama, bizzat araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır.

Verilerin İstatiksel Analizi

Uygulama işleminin tamamlanmasından sonra araştırmada kullanılan testler tek tek değerlendirilmiştir. Eksik veya hatalı doldurulan testler değerlendirmeye alınmamıştır. Elde edilen veriler Basic programına göre hazırlanmış bir istatiksel programa araştırmacı tarafından tek tek yüklenerek gerekli istatiksel işlemler yapılmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde sırası ile şu işlemler yapılmıştır:

1) Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla "Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayıları" hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyonun manidar olup olmadığı test edilmiştir.

2) İstatiksel işlemlerde, önce grupların genel dağılımları yapılarak her gruba düşen öğrenci sayısı belirlenmiş, her bağımsız değişkene ait grupların mesleki olgunluk ile sürekli kaygı puan ortalamaları ve standart sapmaları saptanarak elde edilen bilgilerin tablolar halinde dökümleri yapılmıştır.

3) Mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için, iki grup ortalamaları arasındaki farkı test eden "Bağımsız Grup t Testi" tekniğinden yararlanılmıştır.

4) Mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin öğrencinin algıladığı başarısına, lise 2. sınıfta seçmeyi düşündüğü alana, anne-babanın eğitim düzeyine, ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye ve algıladıkları ana-baba tutumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacı ile ikiden fazla grubun ortalamaları söz konusu olduğundan "Tek Yönlü Varyans Analizi " uygulanmıştır.

Grup ortalamaları arasında anlamlı bir farkın çıkması durumunda bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacı ile gruplar ikişerli olarak t testi ile karşılaştırılmıştır (Kaptan, 1993).

5) Ortalamalar arası farkların önem dereceleri test edilirken tüm analizlerde hata yapma olasılığı $p < .05$ olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma denencelerinin sınanması için toplanan verilerin istatistiksel analizlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bunun için, önce öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular verilmiştir. Ardından öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri belirlenen değişkenlere göre incelenerek denence sıralarına göre grupların sayısal dağılımları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmalarını gösteren tablolar düzenlenmiştir. Değişkenlerin çeşitli düzeylerine göre belirlenen gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını saptamak üzere tek yönlü varyans analizi sonuçları tablolarda gösterilmiştir. Gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu durumlarda bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını gösteren t testi sonuçları da tablolar halinde verilmiştir.

1.0. Lise 1. Sınıf öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrencilerin sayıları, mesleki olgunluk ölçeği ve sürekli kaygı ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları, serbestlik derecesi, pearson moment çarpım korelasyon katsayısı (r) ve önem düzeyi Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2
Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Sürekli
Kaygı Düzeyleri Arasındaki ilişkiyi Gösteren Pearson Momentler
Çarpım Korelasyon Katsayısı Sonucu

İstatistik Değişken	n	x	s	sd	r	Önem Düzeyi
Mesleki Olgunluk	863	144.105	16.16	861	-0.36	P<.05 Önemli
Sürekli Kaygı	863	44.865	7.92			

Tablo 2' de görüldüğü gibi, öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamaları 144.105, standart sapmaları 16.16 iken, sürekli kaygı puan ortalamaları 44.865, standart sapmaları 7.92' dir. Her iki grup puanın pearson momentler çarpım korelasyon katsayısının $r = - 0.36$ olduğu görülmektedir. Elde edilen korelasyonun manidarlığı testinde t (tablo değeri)=1.96 bulunan t değeri= -11.322 'dir. Böylece elde edilen t değeri $p < .05$ düzeyinde manidar, ters yönde anlamlı bir ilişkiyi göstermektedir.

Bu sonuca bakıldığında, lise 1. sınıf öğrencilerininin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanların yükseldikçe sürekli kaygı ölçeğinden alınan puanların düştüğü, yine sürekli kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar yükseldikçe mesleki olgunluk ölçeğinden alınan puanların düştüğü görülmektedir.

Bu durumda "Lise 1. sınıf öğrencilerininin mesleki olgunluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır" şeklinde kurulan denence desteklenmiştir.

2.0. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi:

Bu bölümde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyet, algılanan başarıları, lise 2. sınıfta seçmeyi düşündüğü alanlar, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyi ve öğrencinin algıladığı ana-baba tutumları gibi değişkenler açısından incelenmesine yönelik denencelerle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

2.1. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler cinsiyetlerine göre sınıflandırılmış ve gruplara düşen öğrenci sayısı, mesleki olgunluk puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, serbestlik derecesi, ortalamaların karşılaştırılmasına ilişkin t testi ve önem düzeyi Tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3
Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımı
Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve
t Testi Sonucu

Cinsiyet	n	x	s	sd	t	Önem Düzeyi
Kız	321	147.05	16.29	861	5.16	P<.05 Önemli
Erkek	542	141.16	16.03			

$$t_{\frac{\alpha}{2}}=1.96$$

Tablo 3' de görüldüğü gibi, kızların mesleki olgunluk puan ortalamalarının 147.05, standart sapmaları 16.29 iken, erkek öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının 141.16, standart sapmaları 16.03'dür. Grupların mesleki olgunluk puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonucunda ortalamalar arasında istatistiksel yönden P<.05'e göre kızların mesleki olgunluk puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Böylece araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesi desteklenmiştir.

2.2. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın "lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında algıladıkları başarı düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler üç gruba ayrılmıştır. Bunlar geçer, orta ve pekiyi' dir. Yalnız öğrencilerin uygulama aşamasında kendilerini iyi ve pekiyi olarak algılayan gruplar değerlendirme aşamasında birbirine yakınlıkları nedeni ile birleştirilmiş

ve grupların sayısal dağılımı, mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 4

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Sayısal Dağılımı, Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Algılanan Başarı Düzeyi	n	x	s
Geçer	239	138.18	14.46
Orta	363	142.89	15.49
Pekiye	261	148.71	17.54

Tablo 4' de görüldüğü gibi, öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyi yüksek olanların mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 148.71, standart sapmaları 17.54' tür. Orta düzeyde başarı algılayan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 142.89, standart sapmaları 15.49'dur. Öğrencilerin kendilerini Geçer olarak algılayanların mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 138.18, standart sapmaları 14.46'dır.

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin algıladıkları başarılarına göre mesleki olgunluk puanları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	13959.86	6979.93	27.61	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	217446.20	252.84		
Toplam	862	231406.06			

Ft=3.00

Tablo 5' de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 27.61; öğrencilerin algıladığı başarılarına göre mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Algıladıkları Başarıları	Geçer	Orta	Pekiyi
Geçer		3.55*	7.40*
Orta			4.51*
Pekiyi			

$t_{\text{g}}=1.96$

Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 6 incelendiğinde, başarı düzeyi pekiyi olarak algılayan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ile kendilerini orta olarak algılayan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasında pekiyi olarak algılayanlar lehine anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Yine kendilerini pekiyi olarak algılayanlar ile geçer olarak algılayanların mesleki olgunluk puanları arasında pekiyi olarak algılayanlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Bundan başka kendilerini orta olarak algılayanlar ile geçer olarak algılayanların mesleki olgunluk puanları arasında, orta olarak algılayanlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıklar $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır.

2.3. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın " Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için

öğrenciler üç gruba ayrılmıştır. Bunlar Sosyal, Fen ve Türkçe-Matematik alanlarıdır. Grupların sayısal dağılımı, mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sayısal Dağılımı, Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlar	n	x	s
Sosyal Alanı	249	139.95	15.06
Fen Alanı	193	147.62	18.91
Türkçe-Matematik Alanı	421	143.40	15.31

Tablo 7'de görüldüğü gibi öğrencilerin lise 2. sınıfta Sosyal alanı seçmeyi düşünenlerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 139.95, standart sapmaları 15.06'dır. Fen alanını seçmek isteyenlerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 147.62, standart sapmaları 18.91'dir. Türkçe-Matematik alanını seçmek isteyen öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 143.40, standart sapmaları 15.31'dir.

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Lise 1 Sınıf Öğrencilerinin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	6396.73	3198.36	12.22	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	225009.34	261.64		
Toplam	862	231406.06			

Ft=3.00

Tablo 8' de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 12.22; öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlar ile mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için t testi sonuçları Tablo 9' de verilmiştir.

Tablo 9

Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlar	(1)	(2)	(3)
Sosyal Alanı (1)		4.94*	2.67*
Fen Alanı (2)			3.00*
Türkçe-Matematik Alanı (3)			

 $t_T=1.96$

Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 9 incelendiğinde, öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündüğü Fen ve TM alanı ile mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında Fen alanını seçenler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yine öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündüğü Fen ve Sosyal alanı ile mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında Fen alanını seçenler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bundan başka öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündüğü TM ve Sosyal alanı ile mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında TM alanını seçenler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farklılıklar $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır.

2.4. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin: Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler beş gruba ayrılmıştır (hiç bir okul mezunu değil, ilkokul mezunu, orta/lise

mezunu, yüksekokul mezunu ve ileri düzeyde eğitim görmüş). Değerlendirme aşamasında ise hiçbir okul mezunu değil ile ilkokul mezunu olan anneler ve yüksekokul mezunu-ileri düzeyde eğitim görmüş annelerin birbirlerine yakın gruplar olmaları ve bu gruptaki öğrenci sayılarının az olması nedeni ile birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bundan sonra annelerin eğitim düzeyleri 3 gruba indirilmiştir. Bunlar ilkokul, orta/lise ve yüksek okul mezunu annelerdir. Grupların sayısal dağılımı, mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Annelerin Eğitim Düzeyi	n	x	s
İlkokul Mezunu	639	142.55	16.22
Orta/Lise Mezunu	198	145.28	16.46
Üniversite Mezunu	26	148.19	17.30

Tablo 10'da görüldüğü gibi öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ilkokul mezunu olanların mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 142.55, standart sapmaları 16.22'dir. Anneleri orta/lise mezunu olanların mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 145.28, standart sapmaları 16.46'dır. Üniversite mezunu olan annelerin çocuklarının mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 148.19, standart sapmaları 17.30'dur.

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen bu farkın anlamlı olum

olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	1750.37	875.19	3.28	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	229655.66	267.04		
Toplam	862	231406.03			

$F_{\alpha}=3.00$

Tablo 11' de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 3.28; lise 1. sınıf öğrencilerin annelerin eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında $p<.05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları Tablo 12' de verilmiştir.

Tablo 12
Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre
Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına
İlişkin t Testi Sonuçları

Annelerin Eğitim Düzeyleri	İlkokul	Orta/Lise	Üniversite
İlkokul Mezunu		2.05*	1.72
Orta/Lise Mezunu			0.86
Üniversite Mezunu			

$t_T=1.96$

Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 12 incelendiğinde, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinden orta/lise ve ilkokul mezunu olanlar ile mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında orta/lise mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farklılık $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

2.5. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında babalarının eğitim seviyelerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler 5 gruba ayrılmıştır (hiç bir okul mezunu değil, ilkokul mezunu, orta/lise mezunu, yüksekokul mezunu ve ileri düzeyde eğitim görmüş). Değerlendirme aşamasında ise hiçbir okul mezunu değil ile ilkokul mezunu olan babalar ve yüksekokul mezunu-ileri düzeyde eğitim görmüş babaların birbirlerine yakın gruplar olmaları ve bu gruptaki öğrenci sayılarının az olması nedeni ile birleştirilmesine gidilerek babaların eğitim düzeyleri 3 gruba indirilmiştir. Bunlar ilkokul, orta/lise ve yüksek okul mezunu

babalardır. Grupların sayısal dağılımı, mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 13' de verilmiştir

Tablo 13

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Babaların Eğitim Düzeyleri	n	x	s
İlkokul Mezunu	370	141.59	15.60
Orta/Lise Mezunu	390	144.13	16.87
Üniversite Mezunu	103	146.70	16.43

Tablo 13'de görüldüğü gibi öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ilkokul mezunu olanların mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 141.59, standart sapmaları 15.60'dir. Babaları orta/lise mezunu olanların mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 144.13, standart sapmaları 16.87'dir. Üniversite mezunu olan annelerin çocuklarının mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 146.70, standart sapmaları 16.43'dür.

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre
Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü
Varyans Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	2531.58	1265.79	4.76	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	228874.41	266.13		
Toplam	862	231405.98			

F_t=3.00

Tablo 14' de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 4.76; öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında p<.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları Tablo 15' de verilmiştir.

Tablo 15
Lise 1 Sınıf öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre
Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına
İlişkin t Testi Sonuçları

Babaların Eğitim Düzeyleri	İlkokul	Orta/Lise	Üniversite
İlkokul Mezunu		2.14*	2.81*
Orta/Lise Mezunu			1.42
Üniversite Mezunu			

$t_T=1.96$ Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 15 incelendiğinde, öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinden ilkokul ve orta/lise mezunu olanlar ile mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında orta/lise mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yine öğrencilerin Babalarının eğitim düzeylerinden ilkokul ve yüksekokul mezunu olanlar ile mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında yüksekokul mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farklılıklar $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

2.6. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında öğrencinin bulunduğu sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler üç farklı gruba ayrılmıştır. Bunlar alt SED, üst SED ve Orta SED gruplarıdır. Grupların sayısal dağılımı, mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 16' de verilmiştir.

Tablo 16

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri	n	x	s
Alt SED	115	140.83	14.05
Orta SED	625	143.36	16.44
Üst SED	123	145.67	17.65

Tablo 16' da görüldüğü gibi alt SED'de bulunan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 140.83, standart sapmaları 14.05'tir. Orta SED'de bulunan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 143.36, standart sapmaları 16.44'tür. Üst SED'de bulunan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 145.67, standart sapmaları 17.63'tür.

Tablo 16 incelendiğinde öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 17' de verilmiştir.

Tablo 17

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik
Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin
Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	1392.73	696.37	2.60	P >.05 Önemsiz
Gruplarıçi	860	230013.13	267.46		
Toplam	862	231405.86			

F_t=3.00

Tablo 17'de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 2.60; öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmemiştir. Elde edilen F değerinin anlamlı bir fark vermediği için t Testi yapılmasına gerek duyulmamıştır.

2.7. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında öğrencinin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler dört gruba ayrılmıştır. Bunlar Anne ve Babası demokratik, Anne ve Babası otoriter, Anne(otoriter)-Baba (demokratik) ve Anne (demokratik)-Baba (otoriter) olarak algılayanlar şeklindedir. Grupların sayısal dağılımı, mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 18' de verilmiştir.

Tablo 18

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-baba Tutumlarına Göre Sayısal Dağılımı, Mesleki Olgunluk Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Algılanan Ana-Baba Tutumları	n	x	s
Anne-Baba Demokratik	401	148.97	15.18
Anne-Baba Otoriter	358	137.36	15.79
Anne Otoriter Baba Demokratik	52	143.17	14.57
Anne Demokratik Baba Otoriter	52	141.38	15.83

Tablo 18' de görüldüğü gibi demokratik tutuma sahip olarak algılanan ana-babaların öğrencilerinin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 148.97, standart sapmaları 15.18'dir. Ana-babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 137.36, standart sapmaları 15.79'dur. Annesini otoriter, babasını demokratik algılayan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 143.17, standart sapmaları 14.57'dir. Annesini demokratik, babasını otoriter olarak algılayan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları 141.38, standart sapmaları 15.83'dür.

Tablo 18 incelendiğinde öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında farkların olduğu gözlenmektedir. Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre
Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü
Varyans Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	3	25699.84	8566.61	35.77	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	859	205706.20	239.47		
Toplam	862	231406.03			

Ft=3.00

Tablo 19'da görüldüğü gibi elde edilen F değeri 35.77; öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre mesleki olgunluk puanlarının ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları Tablo 20' de verilmiştir.

Tablo 20
Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına
Göre Mesleki Olgunluk Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına
İlişkin t Testi Sonuçları

Algılanan Ana-Baba Tutumları	(1)	(2)	(3)	(4)
Anne-Baba Demokratik (1)		10.32*	2.54*	3.33*
Anne-Baba Otoriter (2)			2.53*	1.75
Anne Otoriter Baba Demokratik (3)				0.59
Anne Demokratik Baba Otoriter (4)				

$t_T=1.96$ Serbestlik Derecesi 859

* $p<.05$

Tablo 20 incelendiğinde Demokratik tutum gösteren ana-babalara sahip olan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ortalamaları ile otoriter (anne-baba) ve demokratik(anne)-otoriter (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında demokratik (anne-baba) tutum gösteren ana-babalar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Yine otoriter (anne-baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrenciler ile ailelerini otoriter (anne)-demokratik (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında otoriter (anne)-demokratik (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bulunan farklılıklar $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

3.0. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi:

Bu bölümde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerinin cinsiyet, algılanan başarıları, lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlar, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyi ve öğrencinin algıladığı ana-baba tutumları gibi değişkenler açısından incelenmesine yönelik denencelerle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler cinsiyetlerine göre sınıflandırılmış ve gruplara düşen öğrenci sayısı, sürekli kaygı puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, serbestlik derecesi, ortalamaların karşılaştırılmasına ilişkin t testi ve önem düzeyi Tablo 21' de verilmiştir.

Tablo 21
Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımı
Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve
t Testi Sonucu

Cinsiyet	n	x	s	sd	t değeri	Önem Düzeyi
Kız	321	45.89	8.53	861	3.60	P <.05 Önemli
Erkek	542	43.84	7.31			

$$t_{\alpha} = 1.96$$

Tablo 21' de görüldüğü gibi kızların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 45.89, standart sapmaları 8.53'dür. Erkeklerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 43.84, standart sapmaları 7.31'dir. Kızların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları erkeklere göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ortalamalar arasındaki bu fark $p < .05$ düzeyinde anlamlıdır. Böylece araştırmanın "lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesi desteklenmiştir.

3.2. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Başarılarına Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında algıladıkları başarı düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler üç gruba ayrılmıştır. Bunlar ise geçer, orta ve pekiyi' dir. Verilerin analizi sırasında kendilerini iyi ve pekiyi olarak algılayan grupların birbirlerine yakın olması nedeniyle değerlendirme aşamasında birleştirilmiştir.

Grupların sayısal dağılımı, sürekli kaygı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 22' de verilmiştir.

Tablo 22

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Sayısal Dağılımı, Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Algıladıkları Başarıları	n	\bar{x}	s
Geçer	239	45.98	8.03
Orta	363	45.27	7.18
Pekiye	261	42.42	8.12

Tablo 22' de görüldüğü gibi, öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyi yüksek olanların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 42.42, standart sapmaları 8.12' dir. Orta düzeyde başarı algılayan öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 45.27, standart sapmaları 7.18'dir. Öğrencilerin kendilerini Geçer olarak algılayanların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 45.98, standart sapmaları 8.03'tür.

Tablo 22 incelendiğinde öğrencilerin algıladıkları başarılarına göre sürekli kaygı puanları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Başarılarına Göre Sürekli
Kaygı Puanlarının Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans
Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler ^a Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	1863.31	931.65	15.61	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	51318.95	59.67		
Toplam	862	53182.26			

F_t=3.00

Tablo 23' de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 15.61; öğrencilerin algıladığı başarılarına göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları Tablo 24' de verilmiştir.

Tablo 24

Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Başarılarına Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Algıladıkları Başarıları	Geçer	Orta	Pekiye
Geçer		1.11	5.16*
Orta			4.55*
Pekiye			

 $t_T=1.96$

Serbestlik Derecesi 860

*p<.05

Tablo 24 incelendiğinde, başarı düzeyini pekiyi ve geçer olarak algılayan öğrencilerin sürekli kaygı puanları arasında pekiyi olanlar lehine anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Yine kendilerini pekiyi ve orta olarak algılayan öğrenciler ile sürekli kaygı puanları arasında pekiyi olarak algılayanlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılıklar p<.05 düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

3.3. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler seçmeyi düşündükleri alanlara göre üç gruba ayrılmıştır. Bunlar Sosyal, Fen ve Türkçe- Matematik alanlarıdır. Grupların sayısal dağılımı, sürekli kaygı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 25' de verilmiştir.

Tablo 25

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sayısal Dağılımı, Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Lise 2. Sınıfta seçmeyi Düşündükleri Alanlar	n	x	s
Sosyal Alanı	249	45.84	7.15
Fen Alanı	193	42.44	8.23
Türkçe-Matematik Alanı	421	44.87	7.87

Tablo 25'de görüldüğü gibi öğrencilerin lise 2. sınıfta sosyal alanı seçmeyi düşünenlerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 45.84, standart sapmaları 7.15'dir. Fen alanını seçmek isteyenlerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 42.44, standart sapmaları 8.23'tür. Türkçe-matematik alanını seçmek isteyen öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 44.87, standart sapmaları 7.87'dir.

Tablo 25 incelendiğinde öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26

Lise 1. Sınıf öğrencilerinin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara göre Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	1310.63	655.32	10.86	p <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	51871.64	60.32		
Toplam	862	53182.27			

Ft=3.00

Tablo 26' de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 10.86; öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları Tablo 27' de verilmiştir.

Tablo 27

Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlar	Sosyal	Fen	TM
Sosyal Alanı		4.56*	1.56
Fen Alanı			3.60*
Türkçe-Matematik Alanı			

 $t_{\text{t}}=1.96$

Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 27 incelendiğinde öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri Fen alanı ve Sosyal alanı ile sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında Fen alanını seçenler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yine öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri Fen alanı ve Türkçe-Matematik alanı ile sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında Fen alanını seçen öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farklılıklar $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

3.4. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında annelerin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler beş gruba ayrılmıştır (hiç bir okul mezunu değil, ilkokul mezunu, orta/lise mezunu, yüksekokul mezunu ve ileri düzeyde eğitim görmüş). Değerlendirme aşamasında ise hiçbir okul mezunu değil ile ilkokul mezunu olan anneler

ve yüksekokul mezunu-ileri düzeyde eğitim görmüş annelere ilişkin grupların birbirlerine yakın ve gruptaki sayılarının azlığı nedeniyle eğitim düzeyi gruplarının birleştirilmesine gidilerek annelerin eğitim düzeyleri üç gruba indirilmiştir. Bunlar ilkökul, orta/lise ve yüksek okul mezunu annelerdir. Grupların sayısal dağılımı, sürekli kaygı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 28' de verilmiştir.

Tablo 28

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Annelerin Eğitim Düzeyleri	n	x	s
İlkokul Mezunu	639	44.95	7.48
Orta/Lise Mezunu	198	43.96	8.56
Üniversite Mezunu	26	44.15	9.80

Tablo 28'de görüldüğü gibi öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ilkökul mezunu olanların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 44.95, standart sapmaları 7.48'dir. Anneleri orta/lise mezunu olanların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 43.96, standart sapmaları 8.56'dır. Üniversite mezunu olan annelerin çocuklarının sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 44.15, standart sapmaları 9.80'dir.

Tablo 28 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen bu farkın anlamlı olum olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29

Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	466.12	233.06	3.80	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	52716.16	61.30		
Toplam	862	53182.28			

Ft=3.00

Tablo 29' da görüldüğü gibi elde edilen F değeri 3.80; lise 1. sınıf öğrencilerin annelerin eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları Tablo 30' da verilmiştir.

Tablo 30

Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Annelerin Eğitim Düzeyleri	İlkokul	Orta/Liŕe	Üniversite
İlkokul		1.55	2.42*
Orta/Lise			1.72
Üniversite			

$t_{\text{t}}=1.96$

Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 30 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinden ilkokul ve yüksekokul mezunu ile sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında yüksekokul mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farklılık $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

3.5. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler beş gruba ayrılmıştır (hiç bir okul mezunu değil, ilkokul mezunu, orta/lise mezunu, yüksekokul mezunu ve ileri düzeyde eğitim görmüş). Değerlendirme aşamasında ise hiçbir okul mezunu değil ile ilkokul mezunu olan babalar ve yüksekokul mezunu-ileri düzeyde eğitim görmüş babalara ilişkin grupların birbirlerine yakın ve gruptaki sayılarının azlığı nedeniyle eğitim düzeyi gruplarının birleştirilmesine gidilerek babaların eğitim düzeyleri üç gruba indirilmiştir. Bunlar ilkokul, orta/lise ve yüksek okul

mezunu babalardır. Grupların sayısal dağılımı, sürekli kaygı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 31' de verilmiştir.

Tablo 31

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Babaların Eğitim Düzeyleri	n	x	s
İlkokul Mezunu	370	45.15	7.39
Orta/Lise Mezunu	390	44.58	8.26
Üniversite Mezunu	103	42.73	7.57

Tablo 31'de görüldüğü gibi öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ilkokul mezunu olanların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 45.15, standart sapmaları 7.39'dur. Babaları orta/lise mezunu olanların sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 44.58, standart sapmaları 8.26'dır. Üniversite mezunu olan annelerin çocuklarının sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 42.73, standart sapmaları 7.57'dir.

Tablo 31 incelendiğinde öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında farklar olduğu gözlenmektedir. Gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre
Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü
Varyans Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	472.34	236.17	3.85	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	52709.93	61.29		
Toplam	862	53182.27			

F_t=3.00

Tablo 32' de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 3.85; babaların eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi Tablo 33' de verilmiştir.

Tablo 33

Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Babaların Eğitim Düzeyleri	İlkokul	Orta/Lise	Üniversite
İlkokul Mezunu		0.99	2.78*
Orta/Lise Mezunu			2.14*
Üniversite Mezunu			

$t_{\text{t}}=1.96$

Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 33 incelendiğinde öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinden ilkokul ve yüksekokul mezunu olanlar ile sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında yüksekokul mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yine öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinden orta/lise ve yüksekokul mezunu olanlar ile sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında yüksek okul mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmada bulunan farklılıklar $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.6. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında öğrencilerin bulunduğu sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler üç farklı gruba ayrılmıştır. Bunlar alt SED, üst SED ve Orta SED gruplarıdır.

Grupların sayısal dağılımı, sürekli kaygı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 34' de verilmiştir.

Tablo 34

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımı, Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri	n	x	s
Düşük SED	115	45.08	7.82
Orta SED	625	44.85	7.79
Yüksek SED	123	42.92	7.97

Tablo 34' de görüldüğü gibi alt SED'de bulunan öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 45.08, standart sapmaları 7.82'dir. Orta SED'de bulunan öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 44.85, standart sapmaları 7.79'dur. Üst SED'de bulunan öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 42.92, standart sapmaları 7.97'dir.

Tablo 34 incelendiğinde öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 35' de verilmiştir.

Tablo 35

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-ekonomik Düzeylerine
Göre Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü
Varyans Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2	412.92	206.46	3.36	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	860	52769.54	61.36		
Toplam	862	53182.45			

F_t=3.00

Tablo 35'de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 3.36; öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için uygulanan t testi sonuçları tablo 36' da verilmiştir.

Tablo 36

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Buldukları Sosyo-ekonomik
Düzelelerine Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının
Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları**

Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeyleri	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük SED		0.29	2.13*
Orta SED			2.50*
Yüksek SED			

$t_{\frac{1}{2}}=1.96$ Serbestlik Derecesi 860

* $p<.05$

Tablo 36 incelendiğinde öğrencilerin buldukları düşük ve yüksek sosyo-ekonomik düzeylerine göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yine öğrencilerin buldukları orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzey ile sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmada bulunan farklılıklar $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.7. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın "Lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında algıladıkları ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark vardır" şeklinde kurulan denencesini test etmek için öğrenciler dört gruba ayrılmıştır. Bunlar anne ve babası demokratik, anne ve babası otoriter, anne (otoriter)-baba (demokratik) ve anne (demokratik)-baba (otoriter)

olarak algılayanlar şeklindedir. Grupların sayısal dağılımı, sürekli kaygı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 37' de verilmiştir.

Tablo 37

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sayısal Dağılımı, Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Algılanan Ana-Baba Tutumları	n	x	s
Anne-Baba Demokratik	401	42.23	7.74
Anne-Baba Otoriter	358	46.94	7.28
Anne Otoriter Baba Demokratik	52	43.85	7.41
Anne Demokratik Baba Otoriter	52	47.85	7.07

Tablo 37' de görüldüğü gibi demokratik tutuma sahip olarak algılanan ana-babaların öğrencilerinin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 42.23, standart sapmaları 7.74'dür. Ana-babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 46.94, standart sapmaları 7.28'dir. Annesini otoriter, babasını demokratik algılayan öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 43.85, standart sapmaları 7.41'dir. Annesini demokratik, babasını otoriter olarak algılayan öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının ortalamaları 47.85, standart sapmaları 7.07'dir.

Tablo 37 incelendiğinde öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında farkların olduğu gözlenmektedir. Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 38' de verilmiştir.

Tablo 38

**Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre
Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü
Varyans Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	3	4715.01	1571.67	27.86	P <.05 Önemli
Gruplarıçi	859	48467.24	56.42		
Toplam	862	53182.25			

Ft=3.00

Tablo 38'de görüldüğü gibi elde edilen F değeri 27.86; öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Böylece araştırmanın bu konudaki denencesi desteklenmiştir. Bu sonuç üzerine hangi grupların sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek için t testi sonuçları Tablo 39' da verilmiştir.

Tablo 39

Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sürekli Kaygı Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Algılanan Ana-Baba Tutumları	(1)	(2)	(3)	(4)
Anne-Baba Demokratik (1)		8.62*	1.42	4.88*
Anne-Baba Otoriter (2)			2.77*	0.63
Anne Otoriter Baba Demokratik (3)				2.57*
Anne Demokratik Baba Otoriter (4)				

$t_T=1.96$ Serbestlik Derecesi 859

* $p<.05$

Tablo 39 incelendiğinde demokratik tutum gösteren ana-babalara sahip olan öğrencilerin sürekli kaygı puanları ortalamaları ile otoriter (anne-baba) ve demokratik (anne)-otoriter (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrencilerin sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında demokratik (anne-baba) tutum gösteren ana-babalar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Yine otoriter (anne-baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrenciler ile ailelerini otoriter (anne)-demokratik (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrencilerin sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında otoriter (anne)-demokratik (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Ayrıca otoriter (anne)-demokratik (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrenciler ile demokratik (anne)-otoriter (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrencilerin sürekli kaygı puanları ortalamaları arasında otoriter (anne)-demokratik (baba) tutum gösteren ailelerden gelen öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bulunan farklılıklar

$p < .05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

V BÖLÜM

TARTIŞMA ve YORUM

Bu bölümde, bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak Lise 1. sınıf öğrencilerinin önce mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri, sonra da, mesleki olgunluk ve sürekli kaygı düzeylerinin ana-baba tutum ölçeği ve kişisel bilgi formundan elde edilen bazı değişkenlere göre incelenmesinden elde edilen bulgular tartışılmıştır.

1.0. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi Elde Edilen Bulgunun Tartışma ve Yorumu:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatiksel analiz sonucunda bu denencenin doğrulandığı görülmüştür (Bkz. Tablo:2). Araştırma sonucunda elde edilen mesleki olgunluk puan ortalamasına bakıldığında $X=144.105$ olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin belli bir mesleki olgunluğa ulaşmalarına karşılık bunun yeterli bir düzey olmadığı görülmektedir. Çünkü, elde edilen mesleki olgunluk puan ortalaması envanterin kabul ettiği sınırın düşük tarafına daha yakındır. Öğrencilerin sürekli kaygı puan ortalamasının test değerlerinin kabul ettiği sınırın üstünde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu denence kurulurken yüksek düzeyde mesleki olgunluğa sahip olan bireylerin mesleki gelişim sürecinde kendilerinden beklenen tutum ve davranışları kazandıkları düşünülmüştür. Bireyin yaşamış olduğu sürekli kaygı, onun psiko-sosyal gelişimini etkilediği gibi mesleki gelişimin bir ögesi olan

mesleki olgunluğunu da etkileyebileceği açıktır. Sürekli kaygı içerisinde olan bireyin karar vermede zorlanması ve sorumluluğu alamama veya başkasına bırakma eğilimlerinin mesleki karar verme sürecini aksatacağı düşünülmüştür. Bu nedenle sürekli kaygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin de düşük olacağı beklenmişti.

Bu konuya yönelik benzeri araştırmalara bakıldığında şu bulgulara rastlanılmaktadır. Kimes ve Troth (1974)'de yaptıkları çalışmalarında, sürekli kaygı ile mesleki kararsızlık ve bir meslekte sebat etme davranışı arasında ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Savickas, Silling ve Schwortz (1984) zaman perspektifinin tutumsal mesleki olgunluk ve mesleki karar verme faktörlerinin bir parçası olduğunu belirtmekte, zaman perspektifinin meslek seçiminde planlı davranma özelliği ile olumlu, kararsızlık ile ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu bulmuşlardır.

Başka bir araştırmada, O'Hare ve Tamburri (1986), durumluk-sürekli kaygıya sahip olan öğrencilerin olumlu mesleki karar verme becerilerini kullanamadıklarını saptamışlardır.

Fugua, Blum ve Hortman (1988), mesleki kararlılığı olan öğrencileri düşük kaygılı (durumluk-sürekli), etkili kimlik formasyonuna sahip olarak tanımlarken, mesleki kararsızlığı yüksek olan öğrencilerin yüksek durumluk-sürekli kaygı düzeyine sahip, dıştan denetime açık, yetersiz kimlik formasyonuna sahip olduklarını belirtmektedirler.

Larson ve ark.(1994)'de, 1006 (454 erkek ve 552 kız) kişilik öğrenci grubunda yaptıkları araştırmada, erkeklerin %37, kızların

%38'sinin mesleki kararsızlık nedeni ile mesleki danışmadan yararlanmak istediklerini saptamışlardır.

Lyon, bir meslekte karar veren öğrencilerin, kararsız olan öğrencilere göre daha az kaygılı, Hall ise bireyin var olan kaygı düzeyi ile mesleki kararsızlığı arasında bir ilişkinin olduğunu ileri sürmektedirler (Akt. Kimes ve Troth 1974;s.277).

Yukarıda adı geçen araştırmaların bulguları ile araştırmanın bu yöndeki bulgusu arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları mesleki olgunluk ile sürekli kaygının birbiriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

2.0. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Bulguların Tartışma ve Yorumu:

Bu bölümde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi sonucu elde edilen bulgular denence sırasına göre tartışılmış ve yorumlanmıştır.

2.1. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda kızların erkeklere göre mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Bkz Tablo: 3). Araştırmada kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olmasına karşılık sürekli kaygı düzeylerinin de (3.1. denencesi) yüksek olduğu görülmektedir. Bu

durum araştırmanın öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arttıkça sahip oldukları sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı şeklindeki yaklaşımı ile çelişir bir durum ortaya koymaktadır. Böyle bir sonucun elde edilmesinde kızların erkeklere göre daha duygusal bir yapıda olmaları ve daha önce sorumluluk yüklenmelerinden kaynaklanabilir. Bu denence kurulurken kız öğrencilerin toplumsal beklentiler nedeni ile erkeklere göre daha erken sorumluluk gerektiren yaşantılarla karşı karşıya kaldıkları, mesleki karar verme sorumluluğunun da bu yaşantılardan biri olduğu, bu nedenle mesleki olgunluk düzeyleri açısından kızlarla erkekler arasında bir fark olacağı düşünülmüştü.

Kız öğrencilerin erkeklere göre daha fazla mesleki olgunluğa sahip olduğuna ilişkin bulgumuz Akay (1983), Uzer (1987), Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Çakar (1997)' in araştırma sonuçlarına benzerlik göstermektedir.

Ayrıca Blustein (1987), Nevill ve Super (1988), King (1989) ve Luzzo (1995)'da yaptıkları araştırmalarında mesleki olgunluğun cinsiyete göre farklılaştığını ve bu farkın da kızlar lehine olduğunu bulmuşlardır.

Yapılan başka araştırmalarda farklı sonuçlara da rastlanmaktadır. Örneğin Yazar (1997), Kelly ve Colangelo (1990) ile Westbrook ve arkadaşları (1990) yaptıkları çalışmalarda mesleki olgunluk ile cinsiyet arasında anlamlı bir farka rastlamamışlardır.

2.2. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Başarılarına Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları başarı düzeyleri arasında

anlamli bir fark olacagi ileri surulmüstü. Yapilan istatiks el karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin algıladıkları başarılarına göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamli bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo: 4). Araştırmamızın bu denencesini kurarken başarılı olan öğrencilerin başarısız olanlara göre olumlu benlik algısına, motivasyona, kendi sınırlarını ve özelliklerini bilen, çevrelerindeki imkanları algılama ve değerlendirme yeteneği güçlü, daha iyi planlama becerilerine sahip kimseler olacagi, başarısız öğrencilerin başarılı olanlara göre düşük düzeyde karar verme becerisine ve girişimciliğe sahip olacakları düşünölmüstü. Araştırmada elde edilen bulgularda lise 1. sınıf öğrencilerinin algıladığı başarı düzeyi arttıkça mesleki olgunluk puanlarının yükseldiği saptanmıştır.

Akbıyık (1996), West (1988) ve Kelly ve Colangelo (1990)'in yaptıkları çalışmalarda, öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamli bir ilişkinin bulunduğunu, başarısı yüksek olan öğrencilerin başarısız olan öğrencilere göre daha yüksek mesleki olgunluk puanına sahip olduklarını bulmuşlardır.

2.3. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında lişe 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamli bir fark bulunacagi ileri surulmüstü. Yapilan istatiks el karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamli bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:7). Araştırmamızın bu denencesi kurulurken başarılı öğrencilerin Fen alanını seçme olasılıklarının yüksek olmasından dolayı bunların mesleki olgunluk düzeylerinin Sosyal

ve Türkçe-Matematik alanlarını seçenlere göre bir farklılık göstereceği düşünülmüştü. Verilerin analizi sonucunda Fen alanını tercih edenlerin Türkçe-Matematik ve Sosyal alanını tercih edenlere göre daha yüksek mesleki olgunluğa sahip oldukları saptanmıştır. Ülkemizde, başarılı öğrencilerin fen alanına doğru yöneldiklerine ilişkin genel bir görüş mevcuttur. Kuzgun (2000), içeriği meslek seçimi olan karar verme sürecinde de başarılı öğrencilerin istedik davranışları edinme ve sergileyebilmede aynı başarıyı gösterdikleri görülmektedir. Araştırmada, en düşük mesleki olgunluk düzeyine sahip olan öğrenci grubunun Sosyal alanı tercih eden öğrencilerin olduğu bulunmuştur. Bu durum, okullarda çalışan Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) yapacakları eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarında Türkçe-Matematik ve özellikle Sosyal alanda öğrenim gören öğrencileri daha fazla dikkate almalarını gerektiren bir bulgu olarak görülmelidir. Bu sonuç aynı zamanda okullarımızda Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) istihdamının önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın bu konudaki denencesine ilişkin elde edilen sonuç, Çakar (1997)'in Fen alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin Sosyal Bilimler ve Türkçe ve Matematik alanında öğrenim görenlere göre yüksek mesleki olgunluk düzeyine sahip oldukları sonucu ile paralellik göstermektedir.

2.4. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur

(Bkz. Tablo:10). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarını motive etme, çevrelerindeki imkanları bilme ve bunlardan yararlanmalarında model olma, psiko-sosyal açıdan gelişmelerine ve dolayısı ile mesleki gelişimlerine olumlu yönde katkıda bulunacakları düşünülmüştü. Araştırmanın bu konuda elde edilen bulgularında annelerin eğitim düzeyi ilkokul ve orta/lise mezunu olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, anneleri orta/lise mezunu olan çocukların lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Çakar (1997) lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmasında, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi arttıkça, mesleki olgunluk düzeylerinin arttığını saptamıştır. Fakat, Akbıyık 1996 meslek liseleri ve Otrar 1997 Endüstri Meslek Lisesi ve Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencileri ile yaptıkları araştırma bulgularında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile annelerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlamamışlardır.

2.5. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:13). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken ülkemizde babaların aile içersindeki rolü daha çok otorite ve saygı simgesi olarak görülmektedir. Ailede baba çocuklarının tüm büyütme ve eğitime görevini annenin sorumluluğuna bırakmış gibi görünmektedir. Fakat, babanın çocuğun psiko-sosyal gelişimi ve özellikle çocuğun ergenlik dönemi içerisindeki rolü inkar edilemez. Bu nedenle eğitim

düzeyi yüksek ailelerin çocuklarına karşı istendik tutumlara sahip, çocuklarını motive etme, çevrelerindeki imkanları algılama ve yararlanma da model olma, psiko-sosyal açıdan gelişmelerine ve dolayısı ile mesleki gelişimlerine de olumlu yönde katkıda bulunacakları düşünülmüştü. Araştırmanın bu konuda elde edilen bulgularından babanın eğitim düzeyi arttıkça, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Yüksek okul mezunu olan babaların ilkokul mezunu olan babalara göre çocuklarının mesleki gelişimlerine olumlu katkı sağladıkları görülmektedir.

Yapılan benzeri çalışmalarda farklı bulgulara rastlanılmaktadır. Örneğin, Çakar (1997) yaptığı araştırmasında, babanın eğitim düzeyi ile çocuklarının mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Otrar (1997) çalışmasında Çıraklık Eğitim Merkezi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile babalarının eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farka rastlamaz iken Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri arasında anlamlı bir fark elde etmiştir. Bunun yanında Akbıyık (1996), çalışmasında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farka rastlamamıştır.

2.6. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Bulunduğu Sosyo-ekonomik Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunacağı ileri sürülmüştü. Araştırmamızın bu denencesi kurulurken öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça mesleki olgunluk düzeylerinin de buna paralel artacağı düşünülmüştü. Fakat, yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durumda,

araştırmanın bu konuda elde edilen bulguları denencemizi desteklememektedir (Bkz. Tablo 16). Böyle bir sonucu elde edilmesinde örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ağırlıklı olarak orta SED'de mensup olmaları olabilir. Ayrıca, üst ve alt SED grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ortalamalarının ayrıışmadığı görülmektedir.

Bu konuya benzer araştırmalardan elde edilen bulguların farklı sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Daryo (1993), Yazar (1997), Çakar (1997) ve King (1989) yaptıkları çalışmalarda mesleki olgunluk düzeyleri ile öğrencinin sahip olduğu sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı bir fark olduğunu bulmuşlardır. Fakat, Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Otrar (1997) ve Nevill ve Super (1988) yaptıkları araştırmalarda, mesleki olgunluk düzeyleri ile öğrencinin bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlamamışlardır.

2.7. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladığı Ana-Baba Tutumlarına Göre Mesleki Olgunluk Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında öğrencinin algıladığı ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark olacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (Bkz. Tablo:18). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken demokratik ana-baba tutumlarının çocuğun psiko-sosyal gelişimini, olaylar karşısında problem çözme becerilerini, girişimci özelliğini, karar verme becerilerini olumlu yönde etkileyebileceği, otoriter tutum sergileyen ana-babaların çocuklarının ise bağımlı, çekingen, girişimci duygulardan yoksun, karar vermekte güçlük çeken, dıştan denetime sahip yapı gösterecekleri tahmin edildiğinden, ana-baba tutumlarının çocukların mesleki gelişimlerdeki mesleki

olgunluk düzeylerini de etkileyebileceği düşünülmüştü. Bulgulardan öğrencilerin ana-babalarının demokratik tutuma sahip olmalarının onların mesleki olgunluk düzeylerini arttırdığı bulunmuştur. Demokratik tutuma sahip anababaların otoriter ana-baba, anne-demokratik/ baba-otoriter ve anne-otoriter/baba-demokratik tutuma sahip olan ana-babalara göre daha yüksek mesleki olgunluğa sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca, ebeveynleri otoriter tutuma sahip olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin oldukça yetersiz olduğu bulunmuştur. Yine anne-otoriter/baba-demokratik tutuma sahip olan öğrenciler ile ana-babaları otoriter tutuma sahip olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın anne-otoriter/baba-demokratik tutuma sahip olan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Ülkemizde benzer araştırma sonuçlarına bakıldığında; Yazar (1997)'in demokratik ve ilgisiz olan ana-babaların çocukları arasında mesleki olgunluk düzeyleri açısından anlamlı farkın demokratik tutum gösterenler lehine olduğunu, Çakar (1997)'in ise ana-babaların demokratik tutumu arttıkça çocukların mesleki olgunluk düzeylerinin arttığını saptadıkları görülmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuç, literatürdeki araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

3.0. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Bulguların Tartışma ve Yorumu:

Bu bölümde, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi sonucu elde edilen bulgular denence sırasına göre tartışılmış ve yorumlanmıştır.

3.1. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın bu konudaki denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark olacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatikselsel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerine göre sürekli kaygı düzeylerini arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:21). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken kız öğrencilerin hem toplum hem de aile tarafından erkeklere göre daha fazla kısıtlanmaları, daha erken yaşta sorumluluk yüklenmeleri nedeniyle daha yüksek bir sürekli kaygıya sahip olacakları düşünülmüştü. Araştırmanın bu konuda elde edilen bulgularından kızların erkeklere göre daha yüksek sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

Öğrencilerin sürekli kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının (kız $X=45.89$; erkek= 43.84) ölçeğin normunu (41 ve üstü) aştığı görülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri açısından ruh sağlıklarını tehdit altında olduklarının işaretini vermektedir. Bu nedenle, öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, sahip oldukları problemlerin giderilmesi ve sürekli kaygı düzeylerinin azaltılması hususunda okul rehber öğretmenlerine (psikolojik danışmanlar) görevler düşmektedir.

Kılıç (1994), Özusta (1995) ve Akboy (1997) yaptıkları çalışmalarda sürekli kaygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığını, kızların sürekli kaygı düzeylerinin erkeklere göre yüksek olduğunu bulmuşlardır. Küçükturen ise (1987), durumluk kaygı ile cinsiyet arasında ilişkinin anlamlı bir ilişki olduğunu, sürekli kaygı ile cinsiyet arasındaki ilişkinin ise önemsiz olduğunu saptamıştır.

3.2. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Başarılarına Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında öğrencinin algıladıkları başarılarına göre anlamlı bir fark olacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin algıladıkları başarılarına göre sürekli kaygı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:22). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken başarılı öğrencilerin kendilerini kabul düzeyleri ve motivasyonlarının yüksek, yaşadıkları problemleri algılamaları ve baş etme becerilerinin olumlu, etkin planlama becerilerine sahip olmaları nedeniyle sürekli kaygı düzeylerinin düşük olacağı beklenmişti. Elde edilen sonuçta, öğrencilerin algıladığı başarı düzeyi arttıkça kendilerini başarısız (orta ve zayıf) olarak algılayanlara göre daha az sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

Yurtbay (1986) ve Akboy (1999)' un yaptıkları araştırma bulgularının bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir.

3.3. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Lise 2. Sınıfta Seçmeyi Düşündükleri Alanlara Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre anlamlı bir fark olacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:25). Araştırmanın denencesi kurulurken ülkemizde genellikle başarılı öğrencilerin Fen alanına yöneldikleri

şeklinde bir görüş hakim bulunmaktadır. Bu nedenle Fen alanı ile Türkçe-Matematik ve Sosyal alanlarını seçenler arasında sürekli kaygı düzeyleri açısından farklılıklar olacağı düşünülmüştü. Araştırmanın bu konudaki bulgularında, öğrenciler arasında lise 2. sınıfta Fen alanını seçmek isteyenlerin TM ve Sosyal alanını seçenlere göre daha az sürekli kaygı puanına sahip oldukları bulunmuştur. Araştırmanın 2.3. denencesinde, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin Fen alanına yöneldikçe yükseldiği sosyal bilimler alanına doğru gidildikçe de azaldığı bulunmuştur. Araştırmanın 3.3. denencesinde öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin Fen alanına yöneldikçe azaldığı sosyal bilimler alanına doğru gidildikçe de yükseldiği bulunmuştur. Bu durum araştırmanın öğrencilerin kendisinden beklenen mesleki olgunluk düzeyi arttıkça sahip oldukları sürekli kaygı düzeyinin azalacağına ilişkin yaklaşımını destekleyen bir bulgu olarak görülmektedir. Ayrıca araştırma da sürekli kaygı düzeyinin en yüksek olduğu alan Sosyal alanı seçen öğrencilerin olduğu bulunmuştur. Sürekli kaygı düzeyinin yüksek olması durumu aynı zamanda bireylerin ruh sağlığını tehdit eden bir sonuç olarak algılanmalıdır. Bu durum, sürekli kaygı düzeyinin yüksek olarak görüldüğü sosyal alanı seçen öğrencilere yönelik yapılacak rehberlik hizmetlerinin önemi ortaya koymaktadır. Bu nedenle okullarda çalışan Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) bu alana yönelik olarak öğrencilere yapacakları karar verme becerilerini yükseltme gibi grup rehberliği, sürekli kaygı düzeylerini azaltıcı grup ve bireysel psikolojik danışma etkinliklerine ağırlık verilebilir. Elde edilen bulgular bu denenceyi desteklemektedir.

Literatür taramasında bu denenceye ilişkin bir çalışma sonucuna rastlanılmamıştır. Fakat, bu araştırmanın lise 1. sınıf öğrencilerinin lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre mesleki olgunluk düzeylerine ilişkin bulguları hatırlandığında Fen alanını seçen öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin Türkçe-Matematik ve Sosyal

alanı seçenlere göre yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum lise 1. sınıf öğrencilerinin lise 2. sınıfta Fen alanını seçenlerde Sosyal ve Türkçe-Matematik alanlarını seçenlere göre düşük düzeyde sürekli kaygı düzeylerine ve yüksek düzeyde mesleki olgunluk düzeylerine sahip olmaları, mesleki olgunluk ve sürekli kaygı arasındaki negatif yöndeki ilişkiyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

3.4. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark olacağı düşünülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:28). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken eğitim, bireylerde istedik davranışlar edinmeyi amaçlar. Bu nedenle eğitimin her kademesi bireyi bu amaca yaklaştırır. Eğitim yüksek olan bireylerin çevreleri ile uyumlarının daha iyi olacağı, ailelerin çocuklarına çevrelerindeki imkanları görme ve bunlardan yararlanmalarında model olma ve psiko-sosyal açıdan gelişmelerine olumlu yönde katkıda bulunacakları düşünülmüştü. Araştırmanın bu konudaki bulguları öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuklarının sahip olduğu sürekli kaygı düzeyinin düştüğünü göstermektedir. İlkokul mezunu olan annelerin , çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin en yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın bu konudaki araştırma sonuçlarına ilişkin literatür taramasında elde edilen bulguların farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Gümüş (1997) anne-babanın eğitim durumu ile çocukların sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu, anne-babası yüksekokul

mezunu olan çocukların kaygı düzeylerinin düşük olduğunu, Varol (1990) ise annelerin eğitim durumu ile çocukların kaygı düzeyleri arasında önemli farkın olmadığını saptamışlardır (Akt. Alisinanoğlu ve Ulutaş 2000;s.18). Yine, Küçükturan (1987) Anadolu Lisesi sınavına hazırlanan çocuklarla yaptığı çalışmasında, annenin öğrenim düzeyinin öğrencinin sürekli-durumluk kaygı düzeyini etkilemediğini bulmuştur.

3.5. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:31). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken ülkemizde babaların aile içersindeki rolü daha çok otorite ve saygı simgesi olarak görülmektedir. Fakat, babanın çocuğun psiko-sosyal gelişimi ve özellikle çocuğun ergenlik dönemi içerisindeki rolü inkar edilemez. Eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarına karşı istendik tutum ve davranışlar içerisinde olacağı, onları motive etme, çevrelerindeki imkanları görme ve bunlardan yararlanmalarında model olma psiko-sosyal açıdan gelişmelerine olumlu yönde katkıda bulunacakları düşünülmüştü. Araştırmanın bu konudaki bulguları, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuklarının sahip olduğu sürekli kaygı düzeylerinin düştüğünü göstermektedir. İlkokul mezunu olan babaların, çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin en yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın bu konudaki sonuçlarına ilişkin literatür taramasında elde edilen bulguların farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Gümüş

(1997) anne-babanın eğitim durumu ile çocukların sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu, anne-babası yüksek okul mezunu olan çocukların kaygı düzeylerinin düşük olduğunu, Varol (1990) ise annelerin eğitim durumu ile çocukların kaygı düzeyleri arasında önemli farkın olmadığını saptamışlardır (Akt. Alisinanoğlu ve Ulutaş 2000;s.18). Yine, Küçükturan (1987) Anadolu Lisesi sınavına hazırlanan çocuklarla yaptığı çalışmada, annenin öğrenim düzeyinin öğrencinin sürekli-durumluk kaygı düzeyini etkilemediğini bulmuştur.

3.6. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Buldukları Sosyo-ekonomik Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında öğrencinin bulunduğu sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin buldukları sosyo-ekonomik düzeylerine göre sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:34). Araştırmanın ilgili denencesi kurulurken alt-sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin yaşam düzeylerinin sınırlı olması, temel ihtiyaçlarını karşılamadaki güçlükleri nedeniyle bu ailelerin çocuklarının kaygılı, gergin olabilecekleri ve buna bağlı olarak da sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olabileceği düşünülmüştü. Araştırmada elde edilen bulgulardan üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan öğrencilere göre daha düşük sürekli düzeyine sahip oldukları, alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin ise en yüksek düzeyde sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

Akboy (1999), öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe sürekli kaygı puanlarının düştüğünü belirtmektedir. Bu sonuç ile

araştırmadan elde edilen sonuç arasında paralellik olduğu görülmektedir.

3.7. Lise 1. Sınıf Öğrencilerin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarına Göre Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Araştırmanın ilgili denencesinde, lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre anlamlı bir fark bulunacağı ileri sürülmüştü. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Bkz. Tablo:37). Araştırmanın bu konudaki denencesi kurulurken demokratik ana-baba tutumlarının çocuğun psiko-sosyal gelişimini, problem çözme becerilerini, girişimci özelliğini, karar verme becerilerini olumlu yönde etkileyebileceği, aşırı otoriter tutum sergileyen ana-babaların çocuklarının ise; bağımlı, çekingen, girişimci duygulardan yoksun, karar vermekte güçlük çeken, dıştan denetime sahip olabilecekleri tahmin edildiğinden, bu iki tutumdan otoriter tutum gösteren ana-babaların çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olacağı düşünülmüştü. Araştırmadan elde edilen bulgulardan demokratik tutuma sahip olan ana-babaların çocuklarının gösterdiği sürekli kaygı düzeylerinin düşük, otoriter tutuma sahip ana-babaların çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmanın diğer bir bulgusu (2.7. denencesi) olan lise 1. sınıf öğrencilerinin algıladıkları ana-baba tutumlarına göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Demokratik tutuma sahip olan ana-babaların çocuklarının mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olması ile demokratik tutum gösteren ebeveynlerin çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin düşük bulunması dikkate değer bir bulgu olarak görülmektedir. Bu sonuca bakarak

demokratik ana-baba tutumunun çocukların mesleki olgunluğunu arttırdığı, sürekli kaygılarını azalttığı söylenebilir.

Eldeleklioğlu (1999) yapmış olduğu araştırmasında, demokratik ana-baba tutumu ile mantıklı ve bağımsız karar verme arasında olumlu bir ilişki, kararsız olma arasında ise olumsuz bir ilişki bulmuştur. Ayrıca, koruyucu, istekçi ve otoriter ana-baba tutumları ile kararsız olma arasında olumlu, otoriter ana-baba tutumu ile mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki olduğunu tespit etmiştir (Eldeleklioğlu 1999;s.7).

Yurtbay (1986) ve Küçükturan (1987) yaptıkları çalışmalarında ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlamamışlardır. Oysa, Kozacıoğlu (1986) ve Abacı (1986) yaptıkları araştırmalarında, sürekli kaygı düzeyleri ile ebeveynlerin sahip olduğu tutumlar arasında anlamlı bir fark saptamışlardır. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin otoriter, ilgisiz, aşırı kontrolcü ve baskı disiplinli gibi tutumlara sahip olan ebeveynlerin çocuklarına göre sürekli kaygı düzeylerinin daha az olduğunu bulmuşlardır. Bu bulgular araştırmanın denencesini desteklemektedir.

VI BÖLÜM

VARGI ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan vargi ve bu vargi doğrultusunda gelecekte bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalar için öneriler sunulmaktadır.

Bu araştırmada, lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ilişki olup olmadığı, yine bazı değişkenlerin mesleki olgunluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile ilişkileri incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgulara göre şu vargilara ulaşılmıştır.

1) Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

2) Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlerce karşılaştırılması sonucunda,

a) Mesleki olgunluk düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farkın bulunduğu, bu farkın da kızlar lehine olduğu,

b) Algıladıkları başarılarına göre başarı düzeyleri arttıkça mesleki olgunluk düzeylerinin arttığı,

c) Lise 2. sınıfta seçmeyi düşündükleri alanlara göre mesleki olgunluk düzeylerinin Fen alanını seçenlerde Türkçe-Matematik ve Sosyal alanlarını seçenlere göre yüksek olduğu,

d) Anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe mesleki olgunluk düzeylerinin arttığı,

e) Öğrencinin algıladığı ana-baba tutumları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın da demokratik tutum gösteren ana-babaların çocuklarının mesleki olgunluk düzeylerinin yükseldiği yönünde olduğu bulunmuştur.

f) Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında istatiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır.

3) Öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda,

a) Sürekli kaygı düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farkın bulunduğu, kızların erkeklere göre yüksek sürekli kaygı düzeyine sahip olduğu,

b) Algıladıkları başarı düzeyleri arttıkça öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı,

c) Lise 2. sınıfta seçmeyi düşündüğü alanlara göre öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri Fen alanını seçenlerde Türkçe-Matematik ve Sosyal alanlarını seçenlere göre düşük olduğu,

d) Anne-babanın eğitim düzeyleri arttıkça öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı,

e) Öğrencinin algıladığı ana-baba tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın da demokratik tutum gösteren ana-babaların çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı ve otoriter tutum gösteren ana-babaların çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin ise yüksek olduğu,

f) Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı bulunmuştur.

Bu araştırmada, yukarıda belirtilen yargılara dayanılarak şu öneriler geliştirilmiştir.

1)Bu araştırmada, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Sürekli kaygıda bireyin "karar verememesi" temel bir kişilik özelliği olarak görülmektedir. Bu nedenle okullarda öğrencilerin karar verme becerilerini arttırıcı rehberlik çalışmaları yapılabilir. Mesleki olgunluk ve sürekli kaygı arasındaki ilişkinin başka ne gibi değişkenlerden kaynaklandığı ve farklı gruplarda etki edip etmediği araştırılabilir.

2)Araştırmada, öğrencilerin sahip oldukları sürekli kaygı düzeylerinin envantere kabul edilen sınırların üstünde olduğu bulunmuştur. Bu durum öğrencilerin ruh sağlığını tehdit edici bir belirti olarak algılanabilir. Bu nedenle öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin nedenlerini açığa çıkaran araştırmalar ve sürekli kaygı düzeylerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

3)Araştırmada, öğrencilerin belli mesleki olgunluğa ulaşmış olmalarına karşılık bu düzeyin yetersiz olduğu ve öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin de yüksek bulunmasının öğrencilerin mesleki ve kişisel rehberliğe olan ihtiyacının bir belirtisi olarak algılanmalıdır. Bu sebeple okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerine ve bu alanda çalışacak olan elemanların istihdamına önem verilmelidir.

4)Öğrencilerin ebeveyn tutumlarının özellikle demokratik tutumun mesleki olgunluk ve sürekli kaygı üzerinde olumlu etkisi bulunmuştur. Bu sonuç dikkate alınarak okullarda ebeveyn tutumlarına yönelik ailelere eğitim seminerleri verilebilir.

5)Öğrencilerin mesleki olgunluk-düzeylerini arttırmak için grup rehberliği programları uygulanabilir, çevredeki meslek imkanlarını tanıtmak, kendini değerlendirmek amacı ile meslek inceleme yaşantısı vb. çalışmalar üzerinde durulabilir. Ayrıca okullarda rehber öğretmenlerin Fen alanlarını seçen öğrencilere göre Türkçe-Matematik ve Sosyal alanlarını seçen öğrencilerin mesleki olgunluklarını geliştirici ve sürekli kaygıyı azaltıcı faaliyetlere daha fazla yer verebilirler.

KAYNAKÇA

ABACI,Ramazan

- 1986 "Demokratik, Otoriter ve İlgisiz Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı Düzeyi ile İlişkisi"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
Ankara: Ankara Üniversitesi

ADAMS,J.F.

- 1995 **Ergenliği Anlamak** (Çev: Bekir Onur ve Diğerleri) İmge
Kitabevi Yayınları Ankara

AKAY,Bengisu

- 1983 "Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.)
Ankara: Ankara Üniversitesi

AKBALIK,Gül

- 1991 "Ortaokul III Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi

AKBIYIK,Yeter

- 1996 "Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Gazi Üniversitesi

AKBOY,Rengin

- 1997 "Fen Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Sürekli Kaygı Düzeylerine Bağlı Olarak Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması"Eskişehir: **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 4. Ulusal Eğitim Bilim Kongresi Bildirileri-4 Sayfa:147-164**

AKÇALI,F. Özge

- 1991 "Kaygı Seviyesinin Empatik Beceriye Etkisi"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
İstanbul: Marmara Üniversitesi

AKDEMİR,Çağatay

- 1987 "Lise Öğrencilerinin Başarı Düzeylerinin Meslek Seçimine Etkisi"
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

ALİSİNANOĞLU,F. ve İ.ULUTAŞ

- 2000 "Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler" **Milli Eğitim Dergisi** Sayı 145, 15-19

ARMAĞAN,İbrahim

- 1999 "21. Yüzyıl Eşiğinde Türkiye Gençliğinin Sorunları ve Değerler Sistemindeki Değişme" **Egevizyon Dergisi** Yıl 6 Sayı 25 Sayfa:11-13

BACANLI,Feride

- 1995 "Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi "
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Gazi Üniversitesi
- 1997 "Beş Oturumluk (Kısa Süreli) ve On Oturumluk (Uzun Süreli) Mesleki Grup Rehberliklerinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkileri: Karşılaştırmalı Bir Araştırma" Adana: Çukurova Üniversitesi III Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Sayfa:141-149

BACANLI,Hasan

- 1990 "Kendini Ayarlama Becerisinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi"
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi
- 1997 "**Sosyal İlişkilerde Benlik Kendini Ayarlamanın Psikolojisi**" İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
3022 Bilim Kültür Eserleri:905 Eğitim Dizisi:14

BAŞOL,H. A.

- 1998 "Lise ve Süper Lise Öğrencilerinin Kaygı ve Kendine Saygı Bakımından Karşılaştırılması" İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi 10-12 Nisan 1997 Sabancı Kültür Sarayı
BİLSA Bilgisayar Yayınları 1 Eğitim Sempozyumu Nasıl Bir Eğitim Sistemi: Genel Uygulamalar ve Geleceğe İlişkin Öneriler Sayfa:99-109

BİLAL, Gülden

- 1984 "Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuklarını Uyum Düzeylerine Etkisi"
(Yayımlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

BİLGİN, Asude

- 1995 "Grup Rehberliğinin ve Grupla Psikolojik Danışmanın, Lise Öğrencilerinin Anne-Babalarından Bağımsız Meslek Kararı Verme Davranışına Etkisi"
(Yayımlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi

BLUSTEİN, D.L.

- 1987 "Decision-Making Styles And Vocational Maturity: An Alternative Perspective" **Journal Of Vocational Behavior** 30(1): 61-71.

COŞTUR, Recai

- 1989 "Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programları Tercihleri, Bilişsel Tarzları ve Mesleki İlgileri Arasındaki İlişkiler"
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

COMBELL, R.E. ve diğerleri

- 1973 **Career Guidance: A Handbook Of Methods** Charles E. Merrill Publishing Company Columbus, Ohio

CRİTES,J.O.

- 1969 **Vocational Psychology: The Study Of Vocational Behavior and Development** New York;
Mc Grow-Hill B. Company

ÇAKAR,Murat

- 1997 "Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırılması"
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
İstanbul: Marmara Üniversitesi

DARYO,Bahar

- 1993 "Transliteration Equivalence And Reliability Of The Turkish Form Of The Problem Solving Subtest Of The Career Maturity Inventory: A Study On 8 th-Grade Turkish Students"
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi

DAĞ,İhsan

- 1999 "Psikolojinin Işığında Kaygı" **Doğu-Batı Düşünce Dergisi** Yıl 2 Sayı 6 Sayfa: 167-174 Ankara

DİRUSO,L. ve V. LUCARİNO

- 1989 "Vocational Education Versus Back To Basics: A Dilemma For Counselor" **The School Counselor** November 37:98-101

EKER, Ayşegül

- 1990 "Mesleğe Yönelmede Etkili Faktörler ve Ülke Planlaması Açısından Önemi" İzmir: **Psikoloji-Seminer Dergisi Özel Sayısı Sayı 8** Ege Üniversitesi Basımevi
Sayfa:197-207

EKŞİ, Aysel

- 1982 **Gençlerimiz ve Sorunları** İstanbul: İstanbul Üniversitesi
Yayın No:2790 Mediko-Sosyal Merkezi Yayın No:1
- 1986 **Üniversiteli Gençler** İstanbul: İstanbul Üniversitesi
Yayınları No:3430 İ.Ü. Çocuk Sağlığı Enstitüsü
Yayınları No:2

ELDELEKLİOĞLU, Jale

- 1999 "Karar stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki" **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**
Cilt II Sayı:11 Sayfa:7-13

ERALP, H. Vehbi

- 1977 "Liseler ve Üniversiteler" İstanbul: **İstanbul Üniversitesi Bülteni** Temmuz Sayı 5 Sayfa:18-19

FOUAD, N.A.

- 1988 "The Construct Of Career Maturity In The United States And Israel" **Journal Of Vocational Behavior** 32(1):49-59

FUQUA, D.R., C.R. BLUM ve B.W. HARTMAN

- 1988 "Empirical Support For The Differential Diagnosis Of Career Indecision" **The Career Development Quarterly** 36: 364-373

GEÇTAN,Engin

- 1992 **Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar** İstanbul:
Remzi Kitabevi 8. Basım Büyük Fikir Kitapları Dizisi 83
- 1993 **Psikanaliz ve Sonrası** İstanbul: Remzi Kitabevi 5. Basım
- 1993 **İnsan Olmak** İstanbul: Remzi Kitabevi 13. Basım

GÖKÇE,Birsen

- 1984 **Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları** Ankara:
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik
Hizmetleri Genel Müdürlüğü 279-19

HESAPÇIOĞLU,M. ve M. DARDAĞAN

- 1997 "Çeşitli yıllar itibariyle üniversiteleri kazanan öğrencilerin
kaçıncı tercihleri ile üniversiteleri kazandıkları: Bir
Çözümleme" İstanbul: Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi **Eğitim Bilimleri Dergisi**
Yıl 1997 Sayı 9 Sayfa:143-170.

HOLLENDER,J.W.

- 1971 "Development Of Vocational Decisions During
Adolescence" **Journal Of Counseling Psychology**
18(3):244-248

İZCİ,A.

- 1986 "Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik ve İdeal Benlik Kavramlarının Tercih Edilen ve Seçilen Meslek Kavramları ile Bağdaşım Düzeyleri"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi

KAPTAN,S.

- 1993 **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri Rehber**
Yayınevi Ankara

KARASAR, Niyazi

- 1995 **Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler** Ankara 7. Basım

KARADENİZ,M.C.

- 1976 "İstanbul Üniversitesindeki Başarı Durumu"İstanbul:
İstanbul Üniversitesi Bülteni Temmuz Sayı 2

KEPÇEOĞLU,M.

- 1992 **Psikolojik Danışma ve Rehberlik** Kadıoğlu Matbaası 6.
Baskı Ankara

KELLY,K.R. ve N. COLONGELO

- 1990 "Effects Of Academic Ability And Gender On Career Development" **Journal For The Education Of The Gifted** 13(2):168-175

KHAN, S.B. ve S.A. ALVİ

1983 "Educational, Social And Psychological Correlates
Of Vocational Maturity" **Journal Of Vocational Behavior**
22(3):357-364

KILIÇ,M.

1994 "Yurtlarda Kalan Üniversite Öğrencilerinin Kaygılarını
Etkileyen Yurt Yaşamına İlişkin Etmenler (YURTKUR
Malatya Örneği)" Malatya: İnönü Üniversitesi
Proje No:İ.Ü.A.F.92/14

KİMES, H.G. ve W.A. TROTH

1974 "Relationship Of Trait Anxiety To Career
Decisiveness" **Journal Of Counseling Psychology**
21(4):277-280

KİNG,S.

1989 "Sex Differences İn A Causal Model Of Career Maturity"
Journal Of Counseling And Development 6(2):208-215

KORKMAZ,Ayşe.

2000 "Yükseköğretim Gençliğinin Problemleri" **Milli Eğitim
Dergisi Sayı 145 Sayfa: 41-45.**

KOZACIOĞLU,Gülşen

1986 **Çocukların Anksiyete Düzeyleri İle Annelerin Tutumları
Arasındaki İlişki** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Yayınları No:3394

KOZACIOĞLU,G. ve Diğerleri

- 1995 **Bireyden Topluma Ruh Sağlığı** İstanbul: 1.Basım Alfa Basım Yayın-Dağıtım Yayın No:206 Psikoloji Dizisi:005

KÖKNEL,Özcan

- 1976 "Türk Toplumunda Gençlik"İstanbul: **İstanbul Üniversitesi Bülteni** Temmuz Sayı 2 Sayfa:18-22
- 1985 **Kaygıdan Mutluluğa Kaçış Kişilik** 11. Basım Altın Kitaplar Yayınevi İstanbul

KUZGUN,Yıldız

- 1982 **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:118 Doçentlik Tezi.
- 1986 "Meslek Seçiminde Kararsızlık"Ankara: **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi** Cilt 19 Sayı 1-2 Sayfa: 217-223
- 1992 **Rehberlik ve Psikolojik Danışma ÖSYM Yayınları** 3. Basım Ankara
- 1994 "Türkiye'de Yükseköğretimde Mesleğe Yönelme " İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi **Üniversite Seviyesinde Rehberlik ve Mesleğe Yönelme Sempozyumu Bildirileri** 1. Basım Sayfa:50-58
- 1994 "Çağdaş İnsanın En Önemli Kararı: Meslek Seçimi" **Bilim ve Teknik Dergisi** Aralık Sayfa: 50-54

2000 **Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar Nobel**
Yayın Dağıtım Yayın No: 152 Ankara

KUZGUN,Y. ve F. BACANLI

1996 **Mesleki Olgunluk Ölçeği El Kitabı** Ankara;
Milli Eğitim Basımevi

KUZGUN,Y. ve diğerleri

1999 **İlköğretimde Rehberlik** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
Yayın No:112

KÜÇÜKTURAN,Güler

1987 "Anadolu Liseleri Sınavlarına Hazırlanan Çocukların
Kaygı Düzeylerine Ana-Baba Tutumlarının Etkisi"
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

LARSON,J.H. ve diğerleri

1994 "The Effects Of Gender n Career Decision Problems
In Young Adults" **Journal Of Counseling And
Development** 73:79-84

LUZZO,D.A.

1995 "Gender Differences In College Students Career Maturity
And Perceived Barriers In Career Development" **Journal
Of Counseling And Development** 73:319-322

MC GOWAN,A.S.

- 1977 "Vocational Maturity And Anxiety Among Vocationally Undecided And Indecisive Students:The Effectiveness Of Holland's Self - Directed Search" **Journal Of Vocational Behavior** 10:196-204

MORACCO,J.C.

- 1976 "Vocational Maturity Of Arap And American High School Students" **Journal Of Vocational Behavior** 8(3):367-372

NELSON-JONES,R.

- 1982 **Danışma Psikolojisi Kuramları Çev.:**Fusun Akkoyun ve Ark. Cassell Educational Limited

NEVİLL,D.D. ve D.E. SUPER

- 1988 "Career Maturity And Commitment To Work In Üiversity Students" **Journal Of Vocational Behavior** 32(2):139-151

O'HARE,M.M. ve E. TAMBURRİ

- 1986 "Coping As A Moderator Of The Relation Between Anxiety And Career Decision Making" **Journal Of Counseling Psychology** 33(3):255-264

OTRAR,Mustafa

- 1997 "Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması"
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
İstanbul: Marmara Üniversitesi

OKUTAN,Mehmet

- 1993 **Okul Yönetiminde Rehberlik Hizmetleri ve Gençlik Sorunları** Trabzon: Akademik Yorum Dergisi Yayınları:1

ÖNER,N. ve A. LE COMPTE

- 1985 **Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı** İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları No:333 Eğitim Fakültesi 2 Eğitim Bilimleri Bölümü 2, 2. Baskı

ÖNER,Necla

- 1994 **Türkiye' de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı** İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi 1.Basım

ÖSYM Yayınları

- 1997 **Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumuna Göre Başvuran-Yerleşen Aday Sayıları** Ankara

ÖZGÜVEN,İ.E.

- 1994 **Psikolojik Testler** Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi (PDREM) Yayınları
- 1998 **Bireyi Tanıma Teknikleri** Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik ve Eğitim Merkezi (PDREM) Yayınları

ÖZOĞLU,S.Ç.

- 1997 **Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma** Ankara: 2.Baskı Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:181

ÖZYÜREK,Ragıp

- 1992 Ders Geçme ve Kredili Sistemi Yaşadıkça Eğitim Dergisi
Sayı 23 Sayfa:19-26

ÖZUSTA,H.Ş.

- 1995 "Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri
Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması"
Türk Psikoloji Dergisi Cilt 10 Sayı:34 Sayfa: 32-44

PARHAM,T.A. ve N.L. AUSTİN

- 1992 "Caarer Development and African Americans:
A Contextual Reappraisal Using The Nigrescence
Construct" Journal of Vocational Behavior 44:139-154

PUTNAM,B.A. ve J.C. HANSEN

- 1972 "Relationship Of Self-Concept And Feminie Role Concept
To Vocational Maturity İn Young Women" Journal Of
Counseling Psychology 19(5):436-440

RAZON,Norma

- 1982 "Meslek Seçiminde Gençlere Nasıl Yardım Edebiliriz"
İstanbul: Aile ve Çocuk Dergisi Ak Yayınları 2
Sayfa:78-87
- 1983 "Meslek Seçiminde Aileye, Okula, Bireye ve Topluma
Düşen Görevler" Eğitim Bilim Dergisi Cilt 8 Sayı 44
Sayfa:35-44

ROE,A.

- 1956 The Psychology of Occupations New York: Wiley

SAVİKAS,M.L. ve diğeri

- 1984 "Time Perspective İn Vocational Maturity And Career Decision Making" **Journal Of Vocational Behavior** 25(3):258-269

SUPER,D.E.

- 1957 **The Psychology Of Careers: An İntroduction To Vocational Development** New York Harper And Row, Publishers.

- 1963 **Career Development: Self-Concept Theory** New York College Entrance Brood

SÜMBÜLOĞLU,K. ve V. SÜMBÜLOĞLU

- 1997 **Biyoistatistik** Hatiboğlu Yayınevi 7. Baskı

TAN,Hasan

- 1992 **Psikolojik Danışma ve Rehberlik İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi: 163**

TAŞÇI,Sultan

- 1985 "Birinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleğe ve Üniversiteye Uyumunu" Ankara: **Türk Hemşireler Dergisi** Cilt 35 Sayı 3 Sayfa:10-12

USLUER,Erdal

- 1996 "Meslek İnceleme Yaşantısının Mesleki Olgunluğa Etkisi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi

UYSAL,Şefik

- 1970 **Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 12

UZER,A.Sibel

- 1986 "Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri İle Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler"
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

ÜLKÜ,Siral

- 1976 "Lise 1. Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının Yöneltilme Açısından Etkililiğinin Araştırılması"
(Yayımlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi

YAZAR,A.R.

- 1997 "Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Gazi Üniversitesi

YEŞİLYAPRAK,Binnur

- 1986 "Gençlere Meslek Seçiminde Yapılacak Yardımlar" **Eğitim ve Bilim Dergisi** Ocak Cilt 10 Sayı:59 Sayfa:28-32

1995 "Mesleki Gelişim Kuramları Üzerine Bir Eleştirel Değerlendirme" Ankara: **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi** Cilt 2 Sayı 6 Sayfa:43-48

1997 "Mesleki Gelişim Süreci Açısından Temel Eğitim Dönemi" Adana: **3. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi** 15-16 Nisan Sayfa:97-104

YEŞİLYAPRAK,B. ve diğerleri

1998 **Eğitsel ve Mesleki Rehberlik** Ankara: Ders Notları Geliştirilmiş 4.Baskı

YURTBAY, Tülin

1986 "Başarısız Olan Lise Öğrencilerinin Anksiyete Düzeyleri İle Annelerinin Tutumları Arasındaki İlişki" (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi

WEST,D.K.

1988 "Comparisons Of Career Maturity And Its Relationship With Academic Performance" **Journal Of American Indian Education** 27(3):1-7

WESTBROOK,B.W. ve diğerleri

1990 "The Relationship Between Career Maturity Test Scores And Appropriateness Of Career Choieces: A Replication" **Journal Of Vocational Behavior** 36(3):20-32

EKLER**EK 1. MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ ve CEVAP KAĞIDI****EK 2. SÜREKLİ KAYGI ENVANTERİ****EK 3. KİŞİSEL BİLGİ FORMU****EK 4. ANA-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ ve CEVAP KAĞIDI****EK 5. İZİN BELGESİ**

EK 1

MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ (M.O.Ö.)

Prof. Dr. Yıldız KUZGUN

Dr. Feride BACANLI

Açıklama:

Ölçekte Meslek Seçimi ile ilgili tutum ve davranışları ölçen bazı ifadeler verilmiştir. Sizden istenen, ifadeleri dikkatlice okuyup bu ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu, sizin durumunuzu ne ölçüde yansıttığınızı belirtmenizdir. Cevap kağıdında:

Bana Hiç Uygun Değil.....(A)

Bana Pek Uygun Değil.....(B)

Bana Biraz Uygun.....(C)

Bana Uygun... ..(D)

Bana Çok Uygun.....(E)

Şimdi bir örnek ile cevaplamanın nasıl yapılacağını görelim:
Örn. Çok erken yaşlardan beri, bir meslek seçmem gerektiğini düşünüyorum.

Eğer sizin yukarıdaki ifadeye uygunluk dereceniz " Bana biraz uygun " ise aşağıda gösterildiği gibi cevap kağıdında "C" seçeneğinin altındaki aralığı işaretlemeniz gerekecektir.

Bana Hiç Uygun Değil	Bana Pek Uygun Değil	Bana Biraz Uygun	Bana Uygun	Bana Çok Uygun
A	B	C	D	E
()	()	(*)	()	()

Cevap kağıdında her ifadeye ilişkin beş seçenekten yalnız birinin işaretleneceğinizi ve cevapsız ifade bırakmamanız gerektiğini lütfen unutmayınız. Ölçekteki 40 ifadeyi 30 dakika içinde cevaplamaya çalışınız.

Başarılar diler, katkılarınız için teşekkür ederiz.

1) Hangi mesleğin bana uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim.

2) İnsan mesleğini tesadüfen seçer.

3) İsteddiğim mesleği seçemeyeceksem "bu konuyu düşünmenin ne gereği var" diyorum.

4) İnsan hangi mesleği seçmesi gerektiği konusunda ailesinin tavsiyelerini dikkate alırsa hata yapmaz.

5) Meslekleri daha iyi tanımak için, bu konuda yazılmış kaynak kitaplar olup olmadığını araştırırım.

6) Girmek istediğim meslekler hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum.

7) Öğretmenlerime, öğrettikleri konu alanları ile ilgili üniversite programlarının neler olduğu hakkında sorular sorar, onlardan bu konularda beni aydınlatmalarını rica ederim.

8) Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre, bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim.

9) Hangi mesleğe gireceğime ailemin karar vermesi iyi olacak. Böylece sonuçta bir hata olursa ben sorumlu olmam.

10) Öğrencilik hayatımda daima hangi derslerin ya da ders dışı faaliyetlerin bana ne yönden yararlı olabileceğini, hangi hedefe erişmek için katkısı olabileceğini düşünürüm.

11) Üniversitede program tercihimini belirlemeden önce, hangi alanlarda ne derece güçlü, hangi alanlarda ne derece zayıf olduğumu değerlendireceğim.

12) Meslek tercihimde sık sık değişiklik yapıyorum.

13) Bir meslek seçiminde dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki, en iyisi işi olurlarına bırakmak diye düşünüyorum.

14) Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz buluyorum.

15)Ailemin seçtiği mesleğe girersem onların daha çok yardım ve desteğini sağlayabilirim diye düşünüyorum.

16)İstediğim bir mesleğe giremeyeceksem meslek seçimi üzerinde düşünmenin ne yararı var diye düşünüyorum.

17)Ne zaman meslek seçme konusu açılrsa içimi sıkıntı kaplar.

18)Hiç kimsenin beni benden iyi tanıyamayacağını ve mesleğimi seçme sorumluluğunun bana ait olduğunu düşünüyorum.

19)Bana uygun hiç bir meslek bulamıyorum.

20)Kendimi bildim bileli hangi mesleğe girmek istediğimi düşünürüm.

21)Bazı insanların hangi mesleği seçmek istedikleri konusunda nasıl da emin ve kararlı olabildiklerine şaşıyorum.

22)Ne olmak, hangi mesleği seçmek istediğim konusunda zaman zaman hayallere dalarım, ama aslında henüz tercihlerimi belirlemiş değilim.

23)Çok erken yaşlardan beri meslek yaşamından neler beklediğimi, ne gibi yeteneklere ve kişilik özelliklerine sahip olduğumu düşünürüm.

24)Üniversite sınavında hangi alanla ilgili test alacağımı belirledim, ama o alanda hangi programlara girmek istediğime karar veremedim.

25)Benim için önemli olan sınava hazırlanmaktır. Meslek tercihim zamanı gelince belirlerim.

26)Şu ana kadar hangi programları tercih edeceğimi belirleyemedim, çünkü hergün başka seçenek bana çekici geliyor.

27)Şu anda belli bir meslek alanı belirledim, ama kararımdan memnun değilim.

28)Televizyonda bir mesleğin özelliklerini ve ülke ekonomisindeki yerini tanıtan programları ilgi ile izlerim.

29)Yeteneğime uygun olduğunu düşündüğüm meslekleri inceliyorum.

30)Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okurum.

31)İlgilendiğim bir meslekteki insanların neler yaptıklarını hangi koşullarda çalıştıklarını öğrenmek için iş yerlerine giderim.

32)Meslek tercihlerimi belirlemeden önce, sadece ilgi duyduğum meslekleri değil, mümkün olduğu kadar başka bir çok mesleği de incelemeye çalışıyorum.

33)Meslek seçerken pek çok kişiden bilgi ve görüş almaya niyetlendim, ama sonuçta kargaşaya ve kararsızlığa düşünce bu işi oluruna bıraktım.

34)Yeni bir meslek adı duyduğumda hemen o mesleği incelemek için harekete geçerim.

35)Benden önce liseyi bitirip yükseköğretime devam eden arkadaşlarıma, bölümleri hakkında sorular sorarım.

36)Bir çok mesleğe heves ediyorum ve ilgi duyuyorum, ama hepsinin bir kusuru var. Bir türlü birine karar veremiyorum.

37)Herhangi bir iş için bir işyerine örn:Banka, hastane, fabrika ve benzeri yerlere gitsem orada çalışanların yaptıklarını gözler, "Ben bu işleri yapabilir miyim, Bunları yapmaktan zevk alır mıyım?" diye düşünürüm.

38)Yeteneklerimi tanımam gerekiyor, ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.

39)Tercih ettiğim meslekleri tanıtıcı toplantılara katılırım.

40)Benimle ilgili yönergeleri, açıklamaları dikkatle okurum (Seçmeli dersler listesi. ÖSS ve ÖYS kılavuzu gibi).

MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ CEVAP KAĞIDI

Adı Soyadı:.....Cinsiyeti (E) (K)

Doğum tarihi:...../...../19... Yaş:..... Sınıf:.....

Ham Puan(T)= Yüzdelik Puan=.....

A: Bana hiç uygun değil B: Bana pek uygun değil C: Bana biraz uygun
D: Bana uygun E: Bana çok uygun

	A	B	C	D	E		A	B	C	D	E
1.	☐	☐	☐	☐	☐	21.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐	☐	22.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐	☐	23.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	☐	☐	☐	☐	☐	24.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	☐	☐	☐	☐	☐	25.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	☐	☐	☐	☐	☐	26.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	☐	☐	☐	☐	☐	27.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	☐	☐	☐	☐	☐	28.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	☐	☐	☐	☐	☐	29.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	☐	☐	☐	☐	☐	30.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	☐	☐	☐	☐	☐	31.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	☐	☐	☐	☐	☐	32.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	☐	☐	☐	☐	☐	33.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	☐	☐	☐	☐	☐	34.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	☐	☐	☐	☐	☐	35.	☐	☐	☐	☐	☐
16.	☐	☐	☐	☐	☐	36.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	☐	☐	☐	☐	☐	37.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	☐	☐	☐	☐	☐	38.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	☐	☐	☐	☐	☐	39.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	☐	☐	☐	☐	☐	40.	☐	☐	☐	☐	☐
1⇒	☐	☐	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	⇒X=
2⇒	☐	☐	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	⇒

$$Z=126-Y=$$

$$T=Z+X =$$

EK 2

SÜREKLİ KAYGI ENVANTERİ

İsim: Sınıf: Okul No: Cinsiyet:Kız () Erkek ()

YÖNERGE:Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her bir ifadeyi okuyun,sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi,ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını karalamak suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz.

	Hemen hiç bir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
1)Genellikle keyfim yerindedir	()	()	()	()
2)Genellikle çabuk yorulurum	()	()	()	()
3)Genellikle kolay ağlarım	()	()	()	()
4)Başkaları kadar mutlu olmak isterim	()	()	()	()
5)Çabuk karar verdiğim için fırsatları kaçırırım	()	()	()	()
6)Kendimi dinlenmiş hissedirim	()	()	()	()
7)Genellikle sakin,kendime hakim ve soğukkanlıyım	()	()	()	()
8)Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim	()	()	()	()
9)Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	()	()	()	()
10)Genellikle mutluyum	()	()	()	()
11)Herşeyi ciddiye alır ve etkilenirim	()	()	()	()
12)Genellikle kendime güvenim yoktur	()	()	()	()
13)Genellikle kendimi emniyette hissederim	()	()	()	()
14)Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaş- maktan kaçınırım	()	()	()	()
15)Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim	()	()	()	()
16)Genellikle hayatımdan memnunum	()	()	()	()
17)Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	()	()	()	()
18)Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutmam	()	()	()	()
19)Aklı başında ve kararlı bir insanım	()	()	()	()
20)Son zamanlarda kafama takılan konu- lar beni tedirgin eder	()	()	()	()

Doğrudan İfadeler:
Tersine Dönmüş İfadeler:

Sabit Puan(35):

EK 3
KİŞİSEL BİLGİ FORMU

AÇIKLAMA:

Bu anket sizinle ilgili bilgileri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından, sorulara verilecek cevaplar kimsenin kimliğini ortaya koymayacak biçimde kullanılacak ve kesinlikle kişisel bir değerlendirme yapılmayacaktır.

Sizden istenilen anketteki her soruyu dikkatlice okuyarak size en uygun seçeneğin yanına (X) işareti koymanızdır.

İlginize teşekkür eder, başarılar dilerim.

Tarık SEKMENLİ
İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Adı ve Soyadı:

Sınıfı:

No:

- 1)Cinsiyetiniz: Kız Erkek
- 2)Okumuş olduğunuz okuldaki başarı düzeyinizi aşağıdaki seçeneklere göre nasıl algılamaktasınız:
- Geçer Orta İyi Pekiyi
- 3)Lise 2'nci sınıfta seçmeyi düşündüğünüz alan (bölüm):
- Sosyal Fen Türkçe-Matematik
- 4)Annenizin eğitim düzeyi:
- Hiçbir okul mezunu değil
- İlkokul mezunu
- Ortaokul/lise mezunu
- Yüksekokul mezunu
- İleri düzeyde eğitim görmüş (master, doktora)

5)Babanızın eğitim düzeyi:

- Hiçbir okul mezunu değil
- İlkokul mezunu
- Ortaokul/lise mezunu
- Yüksekokul mezunu
- İleri düzeyde eğitim görmüş (master, doktora)

6)Babanızın mesleği:

- İşçi (toprak, sanayi vb.)
- Çiftçi (kendi toprağında)
- Memur
- Esnaf / Tüccar
- Serbest meslek (doktor, avukat vb.)

7)Annenizin mesleği:

- İşçi (toprak, sanayi vb.)
- Çiftçi (kendi toprağında)
- Memur
- Esnaf / Tüccar
- Serbest meslek (doktor, avukat vb.)

8)Ailenizdeki birey sayısı (siz ve evlenen kardeşlerinizle birlikte):

- 8 kişi ve daha fazla
- 6-7 kişi
- 4-5 kişi
- 3 kişi

9)Oturduğunuz ev kime ait?

- Kira Kendimize ait Lojman

10)Evinizdeki oda sayısı (mutfak hariç):

- Tek oda
- Tek oda ve salon
- İki oda ve salon
- Üç oda ve salon
- Dört oda ve daha fazla oda ve salon

11) Oturduğunuz evin ısıtma düzeni:

Soba Kalorifer Kat kaloriferi

12) Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?

50.000.000 TL - 100.000.000 TL

100.000.000 TL - 150.000.000 TL

150.000.000 TL - 200.000.000 TL

200.000.000 TL - 250.000.000 TL

250.000.000 TL ve daha fazlası

13) Ailenizin sahip olduğu eşyalar (birden fazla işaretleyebilirsiniz):

Buzdolabı Çamaşır makinası Renkli televizyon

Telefon Video Ev (daire)

Özel araba Bilgisayar Yazlık ev

EK 4

ANA - BABA TUTUM ÖLÇEĞİ (A.B.T.Ö.)

Gülden BİLAL

Bu ölçek (ABTÖ) siz gençlerin gözü ile ana-baba tutumlarını ölçme amacı ile hazırlanmıştır. Ölçekte ana-babaların çocukları ile olan ilişkilerini gösteren bazı durumlar verilmiştir. Hiç bir ifadenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan cevabın içten ve düşünülerek verilmesidir. Çünkü bu araştırmanın sağlayacağı fayda, sizin cevaplama gösterdiğiniz dikkat ve içtenliğe bağlıdır. Cevaplarınızın, yani ana-babanızın tutumları hakkındaki görüşlerinizin araştırmacı tarafından saklı tutulacağından emin olabilirsiniz.

Cevaplamalar, aşağıda belirtilen şekilde yapılacaktır.

Cevaplamaya başlamadan önce, lütfen her maddede belirtilen ifadeyi kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Daha sonra ilgili ifadeye belirtilen davranışa uygunluğu açısından anne ve babanızın tutumunu "5" derece içinde değerlendiriniz. Her derecelemeyi yaparken anne ve babanızın tutumunun verilen ifadeye uygunluğunu düşünüp ifadeye; **Tamamen katılıyorsanız (5), Katılıyorsanız (4), Bu konuda kararsızsınız (3), Katılmıyorsanız (2) ve Hiç katılmıyorsanız (1)** olarak derecelendiriniz. Daha sonra bu dereceleri size verilen cevap kağıdında ilgili parantezin içine rakamla yazınız. Annenizle ilgili derece cevap kağıdına (A) harfinin altındaki parantezin içine yazılacaktır. Ölçekteki her ifade için aynı şekilde devam ederek, anne-babanızın tutumları hakkındaki kişisel görüşünüzü anne-babanız için ayrı ayrı olmak üzere cevap kağıdındaki ilgili parantezin içine yazınız. Her maddeyi atlamadan sıra ile cevaplayınız.

Bu ölçeği cevaplamaktan zevk duyacağınızı umar ilgi ve yardımlarınıza şimdiden teşekkür ederim.

ANA-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ (A.BT.Ö.)

5-Tamamen Katılıyorum

2-Katılmıyorum

4-Katılıyorum

3-Kararsızım

1-Hiç Katılmıyorum

- 1-İyi bir çocuğun ana-babasının istediği biçimde yetişen, onların dediklerini aynen yerine getiren kimse olduğunu söyler.
- 2-Benimle ilgili bir karar alınırken,istek ve gereksinimlerimi dikkate alır.
- 3-Karşı cinsten arkadaş edinmeme izin vermez.
- 4-Hiç bir konuda kişisel görüşümü sormaz.
- 5-Dayağın "cennetten çıkma" olduğuna inanır,arasıra kullanmakta sakınca görmez.
- 6-Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını vermiştir.
- 7-Ailemizi ilgilendiren konularda karar verirken benim fikirlerimi de dikkate alır.
- 8-Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde kontrol eder.
- 9-Cezalandırmak yerine,meseleleri benimle konuşmayı yeğler.
- 10-Beni aklımı kullanmaya,kararlarımı kendim vermeye özendirir.
- 11-Ders çalışıp çalışmadığımı sürekli kontrol eder.
- 12-Ders dışı uğraşlarımı hoş karşılamaz.
- 13-İlgi ve yeteneklerime uygun meslek seçmede beni serbest bırakır.
- 14-Haklı olduğum zaman bunu bana açıkça söyler.
- 15-Bir güçlkle karşılaştığım zaman beni kendi bulduğu çözüm yolunu uygulamaya zorlar.
- 16-Okulda,iyi notlar almadığım zaman çok kızar.
- 17-Konuşma düzeyinde bile,cinsel konularla ilgi göstermemi istemez.
- 18-Boş zamanlarım kendi ilgi ve gereksinimlerim doğrultusunda kullanmaya özendirir.
- 19-Evden fazla uzak olmayan bir yere giderken bile izin almamı ister.
- 20-Cinsel konularda sağlıklı bir tavır geliştirmeme yardım eder.

.....

5-Tamamen Katılıyorum	2-Katılmıyorum
4-Katılıyorum	3-Kararsızım
	1-Hiç Katılmıyorum

.....

- 21-Nedenlerini bile bilmediğim cezalar verir.
- 22-Farklı görüşlerde olmamızı doğal karşılar.
- 23-Yerinde ve duruma uygun kararlar verebileceğime inanır.
- 24-Fikirlerime saygı gösterir,düşüncelerimi ifade etmeye özendirir.
- 25-Gençlerin ailelerin seçeceği kimseler ile evlenmesi gerektiği görüşündedir.
- 26-Geleceğime karşı içten bir ilgi gösterir ama amaçlarımı belirlemeye çalışmaz.
- 27-Aynı fikirde olmadığımız zaman benimle alay eder,bu konuları anlayacak düzeye gelmediğimi söyler.
- 28-Üstün başarı göstermemde öyle ısrar eder ki not konusunda aşırı kaygılanırım.
- 29-Bir çatışmaya girdiğim zaman,kendi fikrini kabul ettirmeye çalışmadan, kimin haklı olduğunu görmeme yardım eder.
- 30-Herhangi bir konuda doğru karar verebileceğime inanmaz.
- 31-Hoşlanmadığı kimselerle arkadaşlık etmemi kesinlikle yasaklar.
- 32-Anlattıklarımı can kulağı ile dinler, ancak sırlarımı öğrenmek için beni zorlamaz.
- 33-Arkadaşlarımı eve çağırmama ve arkadaş toplantılarına katılmama izin verir.
- 34-Bir isteğim olduğu zaman beni dinlemeye hazırdır.
- 35-Bir güçlükle karşılaştığımda istediğim yardımı sağlar, fakat kararı bana bırakır.
- 36-Anlaşamadığımız konularda da fikirlerimi rahatça anlatmama olanak verir ve beni sabırla dinler.
- 37-Küçük hatalarımı bile şiddetle cezalandırır.
- 38-Duygu ve gereksinimlerime karşı daima duyarlı davranmıştır.

.....		
5-Tamamen Katılıyorum		2-Katılmıyorum
4-Katılıyorum	3-Kararsızım	1-Hiç Katılmıyorum
.....		

- 39-Karşı cinsten bir arkadaşımın aramda geçenleri kendine rahatça anlatma olanağı verir.
- 40-Kız-erkek arkadaşların bulunduğu yerlere gitmeme karşı çıkmaz.
- 41-Bana çok hükmeder.
- 42-Beraber çalışırken,işlerin nasıl,neden böyle olduğunu açıklamaya çalışır.
- 43-Karşı cins hakkında korku ve güvensizlik uyandıracak telkinlerde bulunur.
- 44-Bir işi ne kadar iyi de yapsam beğenmez.
- 45-Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.
- 46-Kontrol edilmezlerse çocukların kötü davranışlar edineceklerine inanır.
- 47-Bana rehberlik eder ve hiç bir zaman davranışlarıma hükmetmez.
- 48-Arkadaşlarımı özgürce seçme olanağı tanımaz,görüşleri kendisinininkine uymayan arkadaşlardan beni uzak tutmaya çalışır.
- 49-İçten bir çabayla beni anlamaya çalışır.
- 50-Benimle ilgili kararları çoğu kez kendisi verir.

Adı ve soyadı:

Okul No:

Cinsiyeti:

Sınıfı:

	(A)	(B)		(A)	(B)
1)	()	()	26)	()	()
2)	()	()	27)	()	()
3)	()	()	28)	()	()
4)	()	()	29)	()	()
5)	()	()	30)	()	()
6)	()	()	31)	()	()
7)	()	()	32)	()	()
8)	()	()	33)	()	()
9)	()	()	34)	()	()
10)	()	()	35)	()	()
11)	()	()	36)	()	()
12)	()	()	37)	()	()
13)	()	()	38)	()	()
14)	()	()	39)	()	()
15)	()	()	40)	()	()
16)	()	()	41)	()	()
17)	()	()	42)	()	()
18)	()	()	43)	()	()
19)	()	()	44)	()	()
20)	()	()	45)	()	()
21)	()	()	46)	()	()
22)	()	()	47)	()	()
23)	()	()	48)	()	()
24)	()	()	49)	()	()
25)	()	()	50)	()	()

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı

SAYI : B.30.2.İNÜ.070.72.00.500/1784-1819
KONU: Anket Uygulaması

MALATYA, 07.04.1999

VİLAYET MAKAMINA
MALATYA

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Tank SEKMENLİ'nin "Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere İncelenmesi" konulu tez çalışması ile ilgili olarak ilişikte birer örneğini göndermiş olduğumuz anket uygulamasını aşağıda belirtmiş olduğumuz liselerde uygulayabilmesi için gerekli iznin verilmesini emir ve müsaadelerinize arz ederim.

Prof.Dr. Ömer ŞARLAK
Rektör

UYGULAMA YAPILACAK OKULLAR

- 1- Org. Eşref Bitlis Lisesi
- 2- Gazi lisesi
- 3- Kubilay Lisesi
- 4- Malatya Lisesi
- 5- Sümer Lisesi

Milli Eğitim Md.ne
08.04.1999

Vali:

Eki: Anket Formu (sayfa)

185

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.44.00.07.../ 10993
KONU : Anket

MALATYA

13 NİSAN 1999

VALİLİK MAKAMINA
MALATYA

İlimiz İnönü Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 07.04.1999 tarih ve 1784-1819 sayılı yazılarından; Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Tarık SEKMENLİ Ekli listedeki okullarımızda anket çalışması yapmak istemektedir.

Adı geçen okullarımızda anket çalışması yapması hususunu tensiplerinize arz ve teklif ederim.

Eki : 1 anket (9 sayfa)

Vahap UĞRAŞ
Milli Eğitim Müdür V.

OLUR
13/04/1999

Mehmet POLAT
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN TASTAYAN BİZEŞİ